

Nr 40.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.; given Stockholms slott den 18 januari 1952.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.;

2) lag angående säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.; samt

3) lag om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom.

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Huvudsyftet med den genom propositionen framlagda lagstiftningen är att skapa lämpliga former för att sådan samfälld vägmark, som ej längre erfordras för något gemensamt behov, skall kunna tillföras fastighets enskilda ägovälde. Den i lagstiftningen upptagna formen härför är *sammanföring*. Detta institut innebär, att vägmarken sammanföres med angränsande fastighet, i vilken den därefter ingår. Efter sammanföringen skall vägmarken vara fri från inteckningar och andra gravationer, som dittills besvärat den, och i stället svara för samma gravationer och inteckningar som den fastighet, med vilken den sammanförts. Delägare i vägmarken är berättigad till ersättning för sin andel i densamma, om han framställer anspråk därpå. Fråga om

sammanföring skall prövas vid lantmäteriförrättning. Förfarandet vid denna är i flera hänseenden enklare än det vid förrättning enligt jorddelningslagen.

För vägmark, som enligt vissa byggnadsreglerande planer är avsedd till trafikled eller annan allmän plats, föreslås ett särskilt institut, *inlösen*. Rätt att inlösa sådan mark tillkommer vederbörande kommun eller samhälle. Den inlösta vägmarken skall anses avstyckad och vara fri från inteckningar och andra gravationer, som dittills besvärat den. I övrigt skall i fråga om inlösen i allt väsentligt gälla bestämmelser av samma innehåll som för sammanföring.

Vad som stadgas om vägmark skall äga motsvarande tillämpning på mark avsedd till avloppsdike ävensom på bäck och annat dylikt mindre vattendrag.

F ö r s l a g

till

L a g

om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Denna lag äger tillämpning på mark, vilken vid lantmäteri- eller mättingsförrättning undantagits till väg för gemensamt behov, så ock på annan vägmark, som är samfällid för två eller flera fastigheter.

Vad i lagen stadgas om vägmark skall äga motsvarande tillämpning på mark avsedd till avloppsdike ävensom på bäck och annat dylikt mindre vattendrag.

2 §.

I denna lag förstås med fastighet vad som enligt gällande bestämmelser skall redovisas i fastighetsregister såsom särskild fastighet.

Med ägare av fastighet jämställs den, som innehar fastighet under ständig besittningsrätt eller såsom fideikommiss.

Om sammanföring.

3 §.

Vägmark må sammanföras med angränsande fastighet, såframt behov av marken ej föreligger vare sig till väg eller för annat gemensamt ändamål eller ock sådant behov blir tillgodosett utan att vägmarken bibehålles såsom samfällid. Gränsar vägmarken till område, vilket utgör gemensam ägolott för två eller flera fastigheter eller avsatts till gemensamhetsskog eller vid lantmäteri- eller mättingsförrättning lämnats oskiftat utan att hava undantagits för gemensamt ändamål, må vägmarken sammanföras med de fastigheter som äga del i området genom att tilläggas detta.

Sammanföring må ej avse vägmark, varom sägs i 20 §.

Vägmark, som skall redovisas i fastighetsregister fört enligt de för stad meddelade bestämmelserna, må ej sammanföras med fastighet, som skall upptagas i annat register, och ej heller med fastighet, som hör till annan

församling än vägmarken. Annan vägmark må sammanföras allenast med fastighet, som hör till samma socken och samma förvaltningsområde som vägmarken. Med tomt må ej sammanföras vägmark, som ej ingår i tomtindelning.

4 §.

Sammanföring må ske endast i den mån därigenom lämpligare fastighetsindelning vinnas eller fastighetsindelningens överensstämmelse med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller tomtindelning främjas. Är vägmarken så belägen att den kan sammanföras med mer än en fastighet, skall sammanföring verkställas så att lämpligast möjliga fastighetsindelning erhålles.

Besväras vägmarken av servitut, må sammanföring ej äga rum, med mindre innehavaren av servitutet lämnar medgivande därtill eller det är uppenbart, att sammanföringen icke kan lända till förfång för den fastighet, till vars förmån servitutet gäller.

5 §.

Fråga om sammanföring prövas vid lantmåteriförrättning. Rätt att påkalla sådan förrättning tillkommer ägaren av fastighet, till vilken vägmarken gränsar.

Förrättningen verkställs, i fråga om vägmark i stad eller i samhälle eller annan ort på landet där fastighetsregister såsom för stad skall föras, av den som på grund av tjänst eller förordnande är behörig att där förrätta avstyckningar samt eljest av distriktslantmätaren i det lantmåteridistrikt, där vägmarken är belägen.

Ansökning om sammanföringsförrättning göres skriftligen, om förrättningen skall verkställas av lantmätare, hos denne och eljest hos byggnadsnämnden, som överlämnar ansökningen till förrättningsmannen. I ansökningen skola angivas sökandens fastighet och den vägmark, om vars sammanföring är fråga. Redovisas vägmarken i fastighetsregister fört enligt de för stad meddelade bestämmelserna, bör samfällighetens beteckning på registerkartan angivas; eljest bör hänvisas till karta och beskrivning som upprättats vid jorddelningsförrättning.

Gränsar annan fastighet än sökandens till den vägmark, som avses i ansökningen, bör uppgift lämnas om fastighetens beteckning samt ägarens namn och adress. Är fråga om väg, som är eller tidigare varit allmän, eller ingår vägmarken i samfällighet, för vilken finnes känd styrelse eller annan förvaltare, skall detta angivas i ansökningen. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare för samfälligheten, böra i ansökningen uppgivas de fastigheter som äga del i samfälligheten samt fastighetsägarnas namn och adresser eller, om vägmarken är samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, en av fastigheterna med i orten boende ägare samt dennes namn och adress. I ansökningen bör ock uppgivas servitutsinnehavare, vilkens rätt må vara beroende av förrättningen, jämte hans adress.

6 §.

Innan förrättning företages, skall förrättningsmannen utfärda kungörelse om tid och ställe för första sammanträdet. Kungörelsen skall minst fjorton dagar förut uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där den vägmark och de fastigheter som beröras av förrättningen äro belägna, samt, där särskilda förhållanden därtill föranleda, införas i en eller flera av ortens tidningar. Härjämte skall förrättningsmannen minst fjorton dagar före sammanträdet för befordran med posten avlämna tjänsteskrivelser med kallelse till sammanträdet till envar, vilken enligt senaste mantalslängd eller eljest tillgängliga uppgifter är ägare till fastighet som har del i samfälligheten. Finnes känd styrelse eller annan förvaltare för samfälligheten, erfordras allenast kallelse till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställs någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kännedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare, och är vägmarken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig. Delgives kallelse på sistnämnda sätt, skall uppgift om vilken delägare kallelsen tillställts intagas i kungörelsen om förrättningen, och skall kungörelsen anslås i socken- eller rådstugan eller på annan lämplig plats inom kommunen.

Inom tid som i första stycket sägs skall förrättningsmannen ock avsända kallelse dels till sökanden, dels till ägaren av annan fastighet än sökandens, därest fastigheten angränsar den med ansökningen avsedda vägmarken, dels till ägaren av fastighet som gränsar till annan än i ansökningen avsedd del av samfälligheten, därest förrättningsmannen avser att väcka fråga om delens sammanföring med fastigheten, dels ock till de i ansökningen uppgivna eller för förrättningsmannen eljest kända innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen.

I kungörelse och kallelse, som i denna paragraf avses, böra angivas den vägmark ansökningen avser ävensom sökandens namn och den fastighet, med vilken vägmarken enligt ansökningen skall sammanföras. Därjämte skola sakägare anmanas att vid sammanträdet förete tillgängliga åtkomsthandlingar samt kartor och lantmåterihandlingar, som därvid kunna lända till upplysning. Vidare skall erinras därom, att vid förrättningen fråga må väckas om sammanföring av vägmark, som ingår i samfälligheten, med annan fastighet än sökandens. Härutöver skall i kungörelsen och kallelse till ägare av fastighet som har del i samfälligheten eller till ledamot av styrelse för eller till förvaltare av samfälligheten angivas vad delägare i densamma har att iakttaga, därest han önskar framställa ersättningsanspråk, varom i 10 § sägs, varjämte kallelse till ägare av fastighet, vilken beröres av fråga om sammanföring som förrättningsmannen avser att väcka, skall innehålla meddelande härom.

Särskild underrättelse om tid och ställe för första sammanträdet skall minst fjorton dagar förut av förrättningsmannen avsändas, därest vägmar-

ken ingår eller tidigare ingått i allmän väg, till väghållaren i orten samt, därest vägmarken är belägen i stad eller inom ort, där skyldighet att söka byggnadslov eljest föreligger, till byggnadsnämnden.

Är sakägare, som i andra stycket sägs, å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt vid förrättningen, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, åligge förrättningsmannen att för förordnande av god man för sakägaren göra sådan anmälan, som avses i 18 kap. 4 § föräldrabalken.

7 §.

Uteblir annan än sökanden från lagligen kungjord förrättning, vare det ej hinder för förrättningens företagande.

Uteblir sökanden utan att hava anmält laga förfall eller visar sig, att sökanden ej äger påkalla förrättning om sammanföring, och uppkommer ej enligt 9 § första stycket fråga om sammanföring av vägmärk med annan fastighet än sökandens, inställes förrättningen och ersätte sökanden alla i ärendet uppkomna kostnader.

Därest samtliga sakägare infinna sig, må förrättningen företagas utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 6 § sägs.

8 §.

Vid förrättningen skola de för laga skifte i 2 kap. 4 och 9—11 §§ ävensom 3 kap. 4 § första och andra styckena samt 6—9 §§ lagen om delning av jord å landet meddelade föreskrifterna i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Avser sammanföringen vägmärk i stad eller i samhälle eller annan ort på landet där fastighetsregister såsom för stad skall föras, skall tillika iakttagas vad i 5 kap. 2 § sista stycket lagen om fastighetsbildning i stad stadgas.

Därest förrättning uppskjutes från ett sammanträde till annat, skall, där ej vid det förra tillkännagivits tid och ställe för det senare, förrättningsmannen därom i god tid genom tjänsteskrivelser eller på annat sätt, varom överenskommelse träffats vid sammanträde, underrätta dem, som inställt sig vid förrättningen.

9 §.

Gränisar i samfälligheten ingående vägmärk förutom till sökandens fastighet jämväl till annan fastighet och begär senast vid första sammanträdet denna fastighets ägare sammanföring, må frågan härom omedelbart prövas vid förrättningen.

Förrättningsmannen må ock vid första sammanträdet väcka fråga om sammanföring av vägmärk ingående i samfälligheten. Sålunda väckt fråga må omedelbart prövas, om ägaren av den fastighet, med vilken vägmärken avses att sammanföras, blivit kallad eller ändock är tillstädes, men skall

eljest uppskjutas till nytt sammanträde, till vilket förrättningsmannen har att i god tid kalla ägaren.

Sammanföring av vägmark med fastighet, vars ägare icke påkallar eller medgiver sammanföringen, må ske endast såframt densamma ej länder till olägenhet för ägaren och må icke avse mark, som ingår i tomtindelning.

10 §.

Delägare i samfälligheten vare berättigad till ersättning för sin andel i vägmarken av ägaren till den fastighet, med vilken marken sammanföres. Yrkande härom skall dock, vid påföljd att delägaren eljest går förlustig sin rätt, framställas innan utlåtande, varom i 14 § sägs, blivit meddelat.

Ersättningens storlek bestämmes, där överenskommelse ej träffas, av förrättningsmannen, som i härför erforderlig omfattning skall utreda och i protokollet anteckna de fastigheter som äga del i samfälligheten, den andel som tillkommer envar av dem samt fastigheternas ägare. Vid ersättningens bestämmande skall ej medräknas värdet av den förbättring vägmarken må hava vunnit genom arbete eller kostnad, som nedlagts av ägare till den fastighet, med vilken vägmarken sammanföres.

Ersättningen skall gäldas inom tre månader från det beslut om sammanföringen vunnit laga kraft.

11 §.

Yppas tvist om äganderätten till vägmarken och har frågan betydelse för förrättningens behöriga verkställande, skall den underställas ägodelningsrättens prövning. I underställt mål skola föreskrifterna i 21 kap. lagen om delning av jord å landet rörande underställning enligt 3 kap. 12 § samma lag äga motsvarande tillämpning.

12 §.

Finnes nödigt att gräns för samfälligheten bestämmes, må sammanföringsförrättningen ej avslutas förrän gränsen blivit i laga ordning bestämd. Gränsbestämningen må i den mån så kan ske företagas till gemensam handläggning med sammanföringsförrättningen.

Är fråga om sammanföring av vägmark som ingår i tomtindelning och fordras tomtmätning för bedömande huruvida sammanföringen främjar tomtindelningens genomförande, skall sammanföringsförrättningen vila till dess tomtmätning skett. Är fråga väckt om ändring i tomtindelning av betydelse för sammanföringen, skall förrättningen ock vila till dess frågan slutligen avgjorts.

13 §.

Den vägmark, om vars sammanföring fråga är, skall med den noggrannhet omständigheterna påkalla och, om så finnes lämpligt, med ledning av befintligt kartmaterial av förrättningsmannen utmärkas på karta.

14 §.

Förrättningsmannen skall meddela utlåtande med besked, huruvida sammanföring skall äga rum eller icke. Beslutas sammanföring, skall utlåtandet tillika, med hänvisning till karta och därå tecknad beskrivning, angiva huru sammanföringen skall ske ävensom, där ersättning enligt 10 § skall utgå, innehålla bestämmelse om det belopp, som tillkommer varje ersättningsberättigad, jämte erinran om den tid, inom vilken ersättningen skall gäldas. Utlåtandet skall städse innehålla besked rörande fördelningen av förrättningskostnaden.

15 §.

Sedan gränser, som tillkommit genom sammanföringen, blivit, i den mån så finnes erforderligt, utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall förrättningen avslutas å sammanträde med sakägarna eller annorledes å dag, som vid sammanträde angivits eller om vilken sakägare, som inställt sig vid förrättningen, underrättats genom tjänsteskrivelser eller på annat sätt, varom överenskommelse träffats vid sammanträde. Vid avslutandet skall tillkännagivas vad som skall iakttagas för fullföljd av talan mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna utgivis eller med posten avsändas till den av sakägarna, som dessa eller, där de ej åsämjas, förrättningsmannen utser att förvara handlingarna. Hos den utsedde äge envar sakägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

16 §.

Talan mot sammanföringsförrättning må föras hos ägodelningsrätten genom besvär, som skola ingivas till ägodelningsdomaren inom trettio dagar från den dag, då förrättningen blivit avslutad. Avser förrättningen vägmark belägen i stad eller inom ort, där skyldighet att söka byggnadslov eljest föreligger, må byggnadsnämnden föra talan mot förrättningen.

Förrättningsmannen skall inom tid som nyss sagts insända förrättningsakten till fastighetsregisterföraren. Hava besvär anförts, skall ägodelningsdomaren ofördröjligen och sist inom sex dagar härom underrätta registerföraren samt infordra förrättningsakten från denne. I fråga om förfarandet i målet och talan mot däri meddelat beslut gälle i tillämpliga delar vad beträffande avslutad jorddelningsförrättning är stadgat.

Har jäv mot förrättningsmannen ogillats, skall beträffande fullföljd av talan vad för sådant fall är stadgat i lagen om delning av jord å landet äga motsvarande tillämpning.

17 §.

Då beslut om sammanföring vunnit laga kraft, ingår vägmarken i den eller de fastigheter, varmed den sammanförts, fri från all rätt, som dittills

besvärat den. Sådan rätt skall orubbad gälla i återstoden av den besvärade egendomen.

Sedan sammanföring skett, må talan om bättre rätt till den sammanförda vägmarken ej föras.

18 §.

Har sakägare före förrättningens avslutande framställt begäran därom, vare förrättningsmannen skyldig att inom fyrtiofem dagar från det förrättningen vunnit laga kraft emot stadgad ersättning till honom utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan med därå tecknat bevis om laga-kraftvinnandet.

19 §.

Kostnaden för förrättningen skall gäldas av sökanden. Har fråga väckts om sammanföring jämväl med annan fastighet än sökandens, skall kostnaden gäldas av fastighetsägarna eller någon av dem efter ty prövas skäligt.

Om inlösen.

20 §.

Vägmark, som enligt fastställd generalplan i stad eller i samhälle eller annan ort på landet, där byggnadslagens bestämmelser för stad skola äga motsvarande tillämpning, eller enligt stadsplan är avsedd till trafikled eller annan allmän plats, äger kommunen eller samhället inlösa, såframt sådant förhållande, som enligt 3 § första stycket utgör förutsättning för sammanföring, föreligger.

I fråga om inlösen skall i tillämpliga delar gälla vad i denna lag stadgas om sammanföring. Vid bestämmande av yrkad ersättning för vägmark skall jämväl föreskriften i 143 § byggnadslagen äga motsvarande tillämpning. Fråga om sammanföring av vägmark, ingående i den av inlösningsförrättningen berörda samfälligheten, må vid förrättningen väckas i den ordning 9 § stadgar.

Då beslut om inlösen av vägmark vunnit laga kraft, skall vägmarken anses vara avstyckad och vare den fri från all rätt, som dittills besvärat den. Sådan rätt skall orubbad gälla i återstoden av den besvärade egendomen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1952.

F ö r s l a g

till

L a g

angående säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Har vid förrättning enligt lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m. blivit bestämt, att ägare av fastighet, med vilken mark sammanförts, skall gälda ersättning för marken, äge den ersättningsberättigade, där hans fordran ej stått inne längre än ett år efter förfalldagen, att ur fastigheten, ändå att den kommit i annans hand, njuta betalning med enahanda förmånsrätt, som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1952.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42)
angående lagfart å fång till fast egendom.

Härigenom förordnas, att 8 § förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

8 §.

Sökes lagfart — — — — — blivit lagfaret.

Har det fång, varmed lagfaras skall, skett i enlighet med gällande författningar om jords eller lägenhets avstående för allmänt behov eller om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område eller om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen, vare för lagfarts beviljande ej av nöden att med föregående fång lagfares, eller att åtkomst styrkes, på sätt i 7 § är föreskrivet.

Har det fång, varmed lagfaras skall, skett i enlighet med gällande författningar om jords eller lägenhets avstående för allmänt behov eller om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område eller om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen *eller lagen om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m.*, vare för lagfarts beviljande ej av nöden att med föregående fång lagfares, eller att åtkomst styrkes, på sätt i 7 § är föreskrivet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1952.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1918: 570.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 november 1951.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och jordbruksdepartementen samt statsrådet Hjalmar Nilson anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *sammanföring med fastighet av samfälld vägmark m. m.* samt anför därvid följande.

I skrivelse den 21 april 1936, nr 172, har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en förutsättningslös utredning rörande frågan om åtgärder för att möjliggöra att mark, som använts till vägar, vilka blivit nedlagda, emedan de ej längre varit behövlige som allmänna vägar eller som enskilda utfartsvägar, måtte kunna på enklare och billigare sätt än för det dåvarande förvärvas av ägarna till de fastigheter, som gränsade intill vägmarken.

Utredning i ämnet har härefter verkställts inom justitiedepartementet och redovisats i en i oktober 1938 föreliggande promemoria angående lagstiftning om sammanföring med fastighet av vägmark (Justitiedepartementets promemorior 1938:2). Vid promemorian funnos fogade förslag till dels lag om sammanföring med fastighet av väg m. m. och dels lag om säkerhet för utbekommande av ersättning enligt lagen om sammanföring med fastighet av väg m. m.

Sedan yttranden över promemorian år 1938 efter remiss avgivits av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar, har ärendet överlämnats till fastighetsbildningssakkunniga. Med skrivelse den 15 november 1950 ha de sakkunniga — under förklaring att de i ärendet samrått med lantmäteristyrelsen, därvid enighet uppnåtts på alla punkter — avgivit promemoria med förslag till lag om sammanföring med fastighet av samfälld vägmark m. m. (*Bihang*). Jag anhåller nu att till behandling få upptaga de frågor, som beröras i denna promemoria.

Huvudpunkterna i de framlagda förslagen.

Av 1938 års promemoria framgår, att det i betydande utsträckning förekommer att samfällad mark, som vid jorddelningsförrättning avsatts för tillgodoseende av behovet av väg, blivit onyttig för sitt ändamål. Det är tydligt, att förekomsten av sådan vägmark — som alltjämt är oskiftad och tillhör samma fastigheter som förut — ofta innebär olägenheter ur fastighetsindelningssynpunkt. Promemorian ger ock vid handen, att likartade olägenheter kunna uppkomma då en allmän väg nedlagts eller erhållit ändrad sträckning. Enligt vad som i promemorian anförts möta icke obetydliga svårigheter att i fastighetsindelningen återinföra vägmark, som sålunda blivit onyttig för sitt ändamål, framför allt därför att de enligt gällande fastighetsbildningslagstiftning förefintliga förfaringssätten härför äro alltför omständliga och kostsamma i förhållande till vägmarkens merendels ringa värde. Behov ansågs därför enligt promemorian föreligga av en lagstiftning med syfte att möjliggöra att nu avsedd vägmark genom ett enkelt och billigt förfarande skall kunna sammanföras med angränsande fastighet.

Det i 1938 års promemoria framlagda lagförslaget innebar, att fastighetsägare skulle medgivas rätt att med sin fastighet sammanföra angränsande samfällad väg, som blivit onyttig för sitt ändamål och ej erfordrades för annat gemensamt behov. Genom sammanföringen skulle vägen anses ingå i den fastighet, med vilken den sammanförts. Sammanförd väg skulle vara fri från ansvar för inteckning eller tunga, som tidigare åvilat den, och skulle i stället vara belastad med samma inteckning eller tunga som den fastighet, med vilken den sammanförts. Lagstiftningen skulle gälla både på landet och i stad. Från lagstiftningens tillämpningsområde undantogs dock vägmark, som enligt vissa byggnadsreglerande planer skulle ingå i gata, torg, park eller annan allmän plats eller vissa trafikområden m. m. Med hänsyn till vägmarkens vanligen ringa värde skulle ersättning utgå endast efter där-om framställt yrkande. Fråga om sammanföring skulle prövas vid särskild förrättning, som efter förordnande skulle företagas av lantmätare eller vederbörande mättningsman. Ett tämligen summariskt förfarande föreslogs. En påbörjad sammanföringsförrättning skulle kunna utvidgas att omfatta sammanföring av vägmark med annan till samma väg gränsande fastighet än sökandens, om yrkande därom framställdes.

I de yttranden, som avgivits över 1938 års promemoria, har allmänt vitsordats behovet av lagstiftning i ämnet. Likaså ha huvudpunkterna i 1938 års förslag i stort sett tillstyrkts eller lämnats utan erinran. I några yttranden har dock framhållits, att förslaget påtagligt missgynnade delägarna i samfällad vägmark, samt uttalats, att tvångsåtgärder av ifrågasatt slag endast borde få vidtagas i sådana former, att jordägaren garanterades en efter objektiv prövning fastställd ersättning för den mark som togs i anspråk. Att märka vore, att lagförslaget förutsattes bli tillämpligt även inom områden

med höga markpriser, såsom beträffande tomtindelad mark i stad. Bl. a. med hänsyn till nu antydda uppfattning har i vissa yttranden förordats, att sammanföringsförfarandet ej skulle göras tillämpligt beträffande samfäll vägmark i stad eller i samhälle, utan att det i stället skulle stadgas en rätt för staden eller samhället att inlösa sådan mark. Åtskilliga remissinstanser ha förordat, att vägmark borde kunna sammanföras icke blott med fastighets enskilda område utan även med mark, samfällad för flera jordregisterfastigheter. I fråga om förfarandet ha i flera remissyttranden uttalanden gjorts i den riktningen att förrättningsmannen borde erhålla befogenhet att ex officio besluta om förrättningens omfattning. Även beträffande förfarandet i övrigt ha av ett stort antal remissinstanser framställts önskemål om jämkningar i skilda hänseenden.

Fastighetsbildningssakkunnigas förslag innebär en överarbetning av 1938 års förslag, därvid de under remissbehandlingen av detta förslag framkomna synpunkterna prövats samt efter år 1938 gjorda ändringar i lagstiftningen inom angränsande rättsområden och framlagda förslag till sådana ändringar beaktats. Sakkunnigförslaget kan sägas helt hålla sig inom ramen för den i ärendet tidigare förebragta utredningen.

Den av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna lagstiftningen skall äga tillämpning på vägmark, vilken vid lantmåteri- eller mättningsförrättning undantagits för gemensamt behov eller eljest är samfällad för två eller flera fastigheter men blivit onyttig för såväl avsett ändamål som annan gemensam användning. Under lagstiftningen skall vidare under nyssnämnda förutsättningar falla mark avsedd till avloppsdike ävensom naturligt vattendrag. Lagstiftningen skall gälla både på landet och i stad.

Två olika former för reglering upptagas, nämligen sammanföring och inlösen.

Institutet s a m m a n f ö r i n g äger tillämpning å all vägmark eller därmed likställd mark med undantag av sådan som enligt vissa byggnadsreglerande planer skall ingå i trafikled eller annan allmän plats. Sammanföring må ske med vägmarken angränsande fastighet eller, under vissa förutsättningar, med fastigheter som äga del i vägmarken angränsande samfällighet. Sammanföringen innebär, att marken skall anses ingå i den fastighet, med vilken den sammanförts, samt vara fri från ansvar för in-teckningar m. m., som tidigare åvilat den, och i stället svara för samma in-teckningar m. m. som den fastighet, med vilken den sammanförts.

Frågan om sammanföring skall prövas vid förrättning. Förrättningsman skall vara på landet lantmätare och i stad eller i samhälle eller annan ort, där fastighetsregister såsom för stad skall föras, vederbörande mättningsman. Rätt att påkalla sammanföring tillkommer ägare av fastighet som angränsar marken. I syfte att få till stånd en prövning i ett sammanhang beträffande viss samfällighet ha föreslagits regler, enligt vilka dels ägare till annan samfälligheten angränsande fastighet än sökandens kan begära sammanföring med honom tillhörig fastighet dels ock förrättningsmannen kan upptaga fråga om utsträckning av förrättningen till mark utöver vad som för-

anledes av framställda yrkanden. Fråga om utsträckning av förrättningen skall väckas senast vid första sammanträdet.

Vid förrättningen — som skall kungöras enligt regler likartade dem som gälla för förrättning enligt jorddelningslagen och vid vilken i övrigt åtskilliga stadganden om förfarandet vid laga skifte i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse — skall prövas om förutsättningarna för sammanföring föreligga. Utöver de förutsättningar som i det föregående omnämnts ha föreslagits regler i syfte att trygga att lämpligast möjliga fastighetsindelning erhålles. Särskilda regler i detta syfte föreslås i fråga om områden, för vilka gälla plan enligt byggnadslagen.

Ersättning för sammanförd vägmark skall utgå endast i den mån yrkande därom framställes. Yrkandet skall göras senast vid första sammanträdet vid äventyr att förrättningsmannen eljest icke är pliktig att upptaga yrkandet till prövning. Ersättningen skall gäldas inom viss tid efter det av sammanföringen föranledd registrering vidtagits. Erlägges ej ersättningen inom den stadgade tiden, äger den ersättningsberättigade att under viss tid därefter njuta betalning ur den fastighet, med vilken marken sammanförts, med samma förmånsrätt som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom.

Förrättningsmannen skall avgiva utlåtande med beslut huruvida sammanföring skall äga rum eller icke. Om sammanföring beslutas, skall utlåtandet tillika angiva hur sammanföringen skall ske ävensom innehålla yttrande om den ersättning, som skall utgå.

Talan mot förrättningen — som ej skall bli föremål för fastställelseprövning — får fullföljas genom besvär till ägodelningsrätten.

Det andra i lagstiftningen upptagna institutet, i n l ö s e n, skall vinna tillämpning på mark, som enligt fastställd generalplan i stad eller i samhälle eller annan ort på landet, där byggnadslagens bestämmelser för stad skola äga motsvarande tillämpning, eller enligt fastställd stadsplan ingår i trafikled eller annan allmän plats. Inlösen innebär, att den inlösta marken skall anses vara avstyckad samt att den skall vara fri från inteckningar m. m., som tidigare åvilat den. Rätt till inlösen tillkommer endast vederbörande kommun eller samhälle. I fråga om inlösen skall i tillämpliga delar gälla vad som stadgats om sammanföring. Vissa avvikelser och särbestämmelser föreslås dock; särskild förmånsrätt tillkommer sålunda ej löse-skillingen.

Utlåtande över fastighetsbildningssakkunnigas promemoria har efter remiss avgivits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som förklarar sig icke ha funnit anledning framställa någon erinran mot det framlagda förslaget.

Departementschefen.

Förekomsten av samfälligheter, som ursprungligen avsatts för att tillgodose behovet av väg men som ej längre erfordras för detta ändamål, föranleder ofta nog oregelbundenheter i fastighetsindelningen. På sätt framgår

av de i ärendet företagna utredningarna äro olägenheterna härav påtagliga. Det är därför i hög grad önskvärt, att dylika samfälligheter återföras i fastighetsindelningen genom att förenas med angränsande fastigheter.

Då det gäller att bedöma, huruvida i detta syfte krävas särskilda lagstiftningsåtgärder, är att beakta, att redan gällande fastighetsbildningslagstiftning erbjuder vissa möjligheter att återföra vägmark i fastighetsindelningen. I detta hänseende kan pekats på instituten laga skifte och ägoutbyte. En annan möjlighet är att vägmarken överlåtes och därefter avstyckas och sammanlægges med angränsande fastighet. I sistnämnda fall möta emellertid, åtminstone då det är ett stort antal delägare i samfälligheten, ofta svårigheter att få till stånd en överlåtelse. Och om laga skifte och ägoutbyte gäller — fränsett att dessa institut äro så utformade att de i fall som de förevarande stundom ej kunna leda till en lämplig fastighetsindelning — att förfarandet är omständligt och i förhållande till vägmarkens värde i regel alltför kostsamt. I ärendet har också allmänt vitsordats att behov av särskild lagstiftning föreligger. Någon ändring häri torde ej ha skett efter remissbehandlingen av 1938 års promemoria. Visserligen ha under år 1951 på förslag av fastighetsbildningssakkunniga vidtagits ändringar av reglerna i 8 kap. jorddelningslagen om ägoutbyte. Efter dessa ändringar torde i större utsträckning än tidigare genom detta institut kunna ernås en lämplig fastighetsindelning i nu avsedda fall, men den olägenheten kvarstår dock att ägoutbyte, särskilt då det gäller samfälligheter, innefattar ett tämligen omfattande och tungrott förfarande. Jag finner det sålunda tydligt, att det föreligger behov av lagstiftning i ämnet.

Riktpunkten för en sådan lagstiftning bör vara att skapa en form, genom vilken mark varom här är fråga kan på lämpligt sätt föras in i fastighetsindelningen utan att arbetet och kostnaderna bli oproportionerligt stora i förhållande till markens som regel ringa värde. Självfallet få dock strävandena efter enkelhet ej leda till att rättssäkerhetskravet icke blir tillbörligen beaktat.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att lagstiftningens tillämpningsområde bör begränsas till sådan mark som är samfälld för två eller flera fastigheter. Svårigheterna att uppnå en lösning på någon av de vägar som nu stå till buds äga nämligen avseende i stort sett endast på samfälld mark.

Den nyss angivna riktpunkten för lagstiftningen föranleder, att densamma bör avse allenast sådan mark, vilken i det alldeles övervägande antalet fall har obetydligt värde. Med hänsyn härtill anser jag liksom de sakkunniga att endast mark avsedd till väg och dike, varmed bör jämföras även å- och bäckfåror, bör inbegripas under lagstiftningen. Med de sakkunnigas lösning, att från sammanföringsinstitutets tillämpningsområde undantaga mark, som enligt vissa planer skall ingå i trafikled eller annan allmän plats, och för sådan mark skapa en särskild form, varigenom kommunen eller samhället äger inlösa marken, synes hinder icke möta att göra lagstiftningen utan undantag tillämplig såväl på landet som i stad. Att jag av andra skäl dock endast med viss tvekan kan godtaga det föreslagna inlösningsinstitutet skall jag beröra längre fram.

Självfallet skall en allmän förutsättning för att de föreslagna instituten skola vinna tillämpning vara att marken är onyttig för såväl avsett ändamål som annan gemensam användning.

Såsom förut nämnts innebär *s a m m a n f ö r i n g s i n s t i t u t e t* enligt förslaget att den sammanförda vägmarken skall anses ingå i den fastighet, med vilken den sammanföres, samt att den efter sammanföringen skall vara fri från in-teckningar och andra gravationer, som tidigare åvilat den, och i stället svara för samma in-teckningar och gravationer som den fastighet, med vilken den sammanförts. Mot vad sålunda föreslagits har jag i princip intet att erinra.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att delägare i samfälligheten alltid skall äga rätt att erhålla ersättning för sin andel i den mark som frångår samfälligheten. Likaså delar jag förslagens ståndpunkt att ersättning skall utgå endast till delägare, som framställt anspråk därpå, samt att utgående ersättning skall tillfalla delägaren och ej innehavare av in-teckning i dennes fastighet. Däremot finner jag den upptagna preklusionsregeln att ersättningsyrkande skall framställas vid första sammanträdet vid äventyr att förrättningsmannen eljest icke är pliktig att upptaga yrkandet till prövning vara alltför vag. Valet synes då stå mellan att antingen såsom i 1938 års förslag ha en till första sammanträdet knuten absolut preklusionstid eller ock medge delägare rätt att begära ersättning under hela tiden medan förrättningen pågår. Självfallet är det ur synpunkten att få ett enkelt förfarande önskvärt med den i 1938 års förslag upptagna korta preklusionstiden. Denna skulle väl för sådana fall varom nu är fråga kunna godtagas om det vid utfärdande av kungörelse och kallelser till förrättningen vore klart vilken mark förrättningen skall omfatta. Men nu innebär förslaget — något som jag strax skall återkomma till — att vid första sammanträdet fråga skall kunna väckas om utsträckning av förrättningen till annan mark än den som avses med den ursprungliga ansökningen. Med hänsyn härtill kan en regel att ersättningsanspråk skall framställas senast vid första sammanträdet icke anses bereda delägarna önskvärt rådrum för att avgöra vilken ståndpunkt de skola intaga i ersättningsfrågan. Jag finner därför, att hänsynen till delägarna kräver en mindre snäv preklusionsregel. Ersättningsanspråk bör således kunna framställas intill dess att förrättningsmannen avger sitt utlåtande.

Önskvärheten av att i ett sammanhang få hela den samfällda vägmarken sammanförd med angränsande fastigheter är uppenbar. Sakkunnigförslaget innehåller också möjlighet att utsträcka förrättningen på föranledande såväl av annan fastighetsägare än sökanden som av förrättningsmannen. På förrättningsmannens initiativ skall sammanföring kunna ske även mot den berörde fastighetsägarens bestridande, om sammanföringen icke skulle lända honom till skada. Jag anser övertvägande skäl tala för att detta förslag genomföres. En ur fastighetsindelningssynpunkt önskvärd sammanföring bör nämligen icke kunna hindras av att ägaren till en fastighet, som gränsar till vägmarken, utan bärande skäl motsätter sig sammanföring med sin fastighet.

För att man så fort som möjligt skall få förrättningens omfattning bestämd, bör såsom de sakkunniga föreslagit fråga om utsträckning av förrättningen väckas senast vid första sammanträdet.

Förfarandet har i förslaget utformats i huvudsaklig överensstämmelse med jorddelningslagens regler. De betydelsefullaste avvikelserna äro att vid sammanföringsförrättning gode män aldrig skola biträda samt att förrättningen ej skall undergå fastställelseprövning. Häremot har jag intet att erinra.

I fråga om tidpunkten för rättsverkningarnas inträde ha de sakkunniga föreslagit den ur principiell synpunkt betydelsefulla nyheten att verkningarna utom i visst avseende knytas icke till förrättningens lagakraftvinnande utan till den registrering som vid en senare tidpunkt skall göras i anledning av lagakraftvinnandet. Den bakom förslaget liggande tanken att fastighetsregistret alltid skall utvisa den gällande fastighetsindelningen synes i och för sig värd att allvarligt övervägas. Denna fråga torde emellertid böra prövas först i ett större sammanhang. Jag anser därför att, i överensstämmelse med eljest gällande grundsatser, dessa förrättingars rättsverkningar böra inträda redan i och med lagakraftvinnandet.

Det föreslagna institutet i lös en innebär att den inlösta vägmarken skall anses avstyckad samt vara fri från inteckningar och andra gravationer som tidigare åvilat den. I fråga om inlöseninstitutet skall i allt väsentligt gälla vad som föreslagits beträffande sammanföring. Detta innebär bl. a. att ersättning ej utgår med mindre delägare i vägmarken framställer anspråk därpå; ersättningen tillfaller delägaren och ej innehavare av inteckning som belastar hans fastighet. Som tidigare nämnts skall inlöseninstitutet vinna tillämpning å mark, som enligt vissa byggnadsreglerande planer skall ingå i trafikled eller annan allmän plats. Att märka är att i dessa fall lösningsrätt redan föreligger för kommunen på grund av stadganden i byggnadslagen. Enligt denna lag skall i fråga om förfarandet expropriationslagens regler gälla, vilket bl. a. innebär, att innehavare av inteckning erhåller den del av löseskillingen som belöper på inteckningen. Vilken form av lös en, som kommer att tillämpas, blir helt beroende på kommunens val. Av det nu anförda framgår att inteckningshavarnas ställning blir olika beroende på vilken väg för lös en som väljes. Tydligt är att mot en sådan ordning invändningar kunna göras. Med hänsyn till vägmarkens som regel ringa värde torde emellertid den anförda omständigheten i praktiken vara utan nämnvärd betydelse. Då härtill kommer, att förfarandet enligt byggnadslagen är omständligt och kostsamt samt att det föreligger behov av en enklare ordning i de fall varom nu är fråga, anser jag mig kunna biträda de sakkunnigas förslag på denna punkt.

I enlighet med det anförda ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m. och till lag angående säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt samma lag. Lagförslagen överensstämma i huvudsak med de sakkunnigas lagförslag. Det torde med hänsyn härtill ej vara erforderligt

att jag i fortsättningen uppehåller mig vid andra punkter än sådana, be-
träffande vilka jag ej kan ansluta mig till de sakkunniga. Vad jag vidare
har att anföra torde lämpligen kunna anknytas till de särskilda stadgan-
dena i lagförslagen.

**Förslaget till lag om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande
fastighet m. m.**

1 §.

Av vad jag förut anfört framgår, att jag ansluter mig till de sakkunnigas
mening om lagens tillämpningsområde. Det torde sålunda böra stadgas, att
lagen äger tillämpning på mark, vilken vid lantmäteri- eller mättningsförrätt-
ning undantagits till gemensam väg, så ock på annan vägmark, som är sam-
fällid för två eller flera fastigheter. Därtill bör fogas den bestämmelsen att
vad i lagen stadgas om vägmark skall äga motsvarande tillämpning på mark
avsedd till avloppsdike ävensom på naturligt vattendrag. Under sistnämnda
uttryck inbegripes ej blott själva strömfåran utan även den mark vid
stranden, som jämte strömfåran ingår i samfälligheten.

Bestämmelser av angiven innebörd ha upptagits i förevarande paragraf.
Förutsättningarna för att de i lagen angivna instituten sammanföring och
inlösen skola vinna tillämpning — vilka i de sakkunnigas förslag jämväl
angivits i 1 § — ha i departementsförslaget flyttats till de avsnitt av lagen
som behandla respektive institut.

2 §.

Detta lagrum överensstämmer med 1 § andra stycket i de sakkunnigas
förslag.

3 §.

I första stycket av denna paragraf torde böra angivas den allmänna för-
utsättningen för att institutet sammanföring skall vinna tillämpning.

Såsom jag tidigare framhållit skall den allmänna förutsättningen för att
sammanföring skall kunna ske vara att marken är onyttig för såväl avsett
ändamål som annan gemensam användning. I de sakkunnigas uttalanden
om innebörden härav kan jag i allt väsentligt instämma.

Emellertid ha de sakkunniga framhållit, att vägmark i vissa fall borde
kunna anses onyttig även om marken faktiskt användes för vägändamål.
Inginge samfällid vägmark i allmän väg, borde marken i detta sammanhang
anses vara i sin egenskap av samfällighet onyttig för de fastigheter, som
ägde del däri. Den allmänna vägen vore nämligen tillgänglig för trafik, obe-
roende av den rådande fastighetsindelningen. Samfällid vägmark, som in-
går i allmän väg, borde därför enligt vad de sakkunniga uttalat alltid, oak-
tat marken användes för avsett ändamål, i förevarande sammanhang be-
traktas såsom onyttig. Enligt min mening hör man, om också detta de sak-

kunnigas uttalande i och för sig äger giltighet, härvid beakta, att viss väg exempelvis på grund av vägomläggning kan indragas såsom allmän väg men att behov kan finnas att bibehålla vägen såsom enskild väg. Det är tydligt, att det ej kan vara någon lämplig ordning att först sammanföra samfälld vägmark med en angränsande fastighet och senare taga samma mark i anspråk för vägändamål med stöd av lagen om enskilda vägar. Viss försiktighet torde därför böra iakttagas, innan samfälld vägmark, som ingår i en faktiskt begagnad allmän väg, betraktas såsom onyttig.

Vidare ha de sakkunniga beträffande frågan, huruvida samfälld mark, som ursprungligen avsatts till ett öppet dike, kan anses onyttig, då diket ersatts av täckta ledningar, uttalat, att så borde vara fallet, om anläggningen utförts efter syneförrättning enligt vattenlagen eller om rätten att utföra underhållsarbeten blivit på annat sätt säkerställd. I anledning härav vill jag endast framhålla, att det givetvis även måste krävas, att markens sammanföring icke medför, att förutsättningarna för någon delägare att erhålla avlopp för vatten från hans fastighet rubbas.

Den sålunda förordade innebörden i onyttighetskravet torde komma att framgå med önskvärd tydlighet, om i lagtexten förutsättningen för sammanföring angives vara, att vägmarken ej erfordras för tillgodoseende vare sig av behov av väg eller av annat för delägarna i vägmarken gemensamt behov eller ock behov som nu avses blir tillgodosett utan att vägmarken bibehålles såsom samfälld.

Vid sammanföringsförrättning skall förrättningsmannen ex officio pröva huruvida vägmarken är onyttig för gemensamt ändamål. Frågan om vägens behövlighet kan emellertid samtidigt vara föremål för prövning även i annan ordning, t. ex. vid förrättning enligt lagen om enskilda vägar. Uppenbarligen är det önskvärt att de avgöranden, som träffas i olika ordning, ej strida mot varandra. Att direkt samordna förrättningarna torde ej låta sig göra, utan mån torde böra begagna den utvägen att låta den ena förrättningen vila i avvaktan på att den andra slutligen avgjorts. Med hänsyn till de olika förrättningarnas karaktär kan någon tvekan ej råda om att det är sammanföringsförrättningen som bör vila. Detta torde ligga så i sakens natur att särskilt stadgande därom ej kan anses erforderligt.

I andra stycket torde böra angivas den inskränkning i sammanföringsinstitutets tillämpningsområde som ligger däri, att — såsom tidigare framhållits — sammanföring ej må avse vägmark, som kan bli föremål för inlösen enligt lagen.

Tredje stycket bör reglera de fall då det föreligger ett absolut hinder att sammanföra viss vägmark med viss fastighet. I fråga om de fall då sådant hinder måste anses vara för handen är jag i princip ense med de sakkunniga. Dessas förslag i fråga om möjligheten till sammanföring över förvaltningsgränser bygger emellertid på att ett av dem i annat sammanhang framlagt förslag beträffande rätten att sammanlägga fastigheter över olika slag av förvaltningsgränser blivit genomfört. Så har emellertid ännu ej skett. Med hänsyn till vad nu anförts torde förevarande stycke böra givas det inne-

hållet, att vägmark, som skall redovisas i fastighetsregister fört enligt de för stad meddelade bestämmelserna, ej må sammanföras med fastighet, som skall upptagas i annat register, och ej heller med fastighet som hör till annan församling än vägmarken, att övrig vägmark ej må sammanföras med fastighet som hör till annan socken eller annat förvaltningsområde än vägmarken samt att vägmark, som ej ingår i tomtindelning, ej må sammanföras med tomt.

4 §.

I förevarande paragraf, som motsvarar 3 § i de sakkunnigas förslag, böra angivas de förutsättningar för sammanföring som skola vara för handen i det särskilda fallet. I de sakkunnigas förslag ha först upptagits två specialregler i detta hänseende. För det första stadgas, att vägmark, som ingår i tomtindelning, allenast må sammanföras i den mån tomtindelningens genomförande därigenom främjas. Vidare föreslås, att bestämmelsen i 19 kap. 13 § 2 mom. jorddelningslagen samt fastighetsbildningslagens motsvarande bestämmelse skola äga tillämpning beträffande sammanföring. Nämnda lagrum innehåller i huvudsak att inom område, för vilket enligt fastställd plan särskilda bestämmelser med avseende å markens bebyggande gälla, avstyckning ej må verkställas så att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras. I sakkunnigförslaget gives därefter en allmän regel att sammanföring i övrigt skall verkställas så att lämpligast möjliga fastighetsindelning erhålles.

De sakkunnigas förslag synes vila på den tanken att sammanföring alltid är ur fastighetsindelningssynpunkt fördelaktig. Också enligt min mening torde så åtminstone som regel vara fallet. Som emellertid sammanföringen innebär ett tvångsförfarande, synes det mig vara riktigast att i lagen uttryckligen angives, att nämnda förhållande skall vara en förutsättning för sammanföring. Utformas stadgandet härom så att sammanföring må ske endast i den mån därigenom lämpligare fastighetsindelning vinnes eller fastighetsindelningens överensstämmelse med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller tomtindelning främjas, kommer det att omfatta jämväl de fall som åsyftas med de i de sakkunnigas förslag upptagna specialreglerna. Härutöver synes det påkallat med en föreskrift, som ger ledning för det fall att vägmarken gränsar till mer än en fastighet och förutsättningar föreligga för markens sammanföring med envar av fastigheterna. Föreskriften torde böra innehålla, att sammanföring skall verkställas så att lämpligast möjliga fastighetsindelning erhålles. En sådan regel synes visserligen ej giva någon direkt ledning exempelvis i det fall att två stadsägor och ett mellan dem beläget område vägmark tillhoppa skola bilda en tomt. Utan särskilt stadgande torde dock vara klart, att om i ett dylikt fall ägarna till båda stadsägorna påkalla sammanföring, vägmarken bör fördelas mellan stadsägorna; härigenom undvikas bl. a. att den lösningsrätt som föreligger enligt 46 § byggnadslagen rubbas. Någon egentlig saklig skillnad mellan vad jag sålunda förordat och de sakkunnigas förslag torde ej föreligga.

5 §.

Denna paragraf motsvarar 4 § i sakkunnigförslaget.

Den av mig förordade lydelsen av lagrummet innehåller endast i ett avseende saklig avvikelse från sakkunnigförslaget. I huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller jämlikt 2 kap. 1 § jorddelningslagen i dess lydelse enligt lag den 1 juni 1951 bör nämligen behörig förrättningsman vara distriktslantmätaren i det lantmåteridistrikt, där vägmarken är belägen, eller, i fråga om vägmark i stad eller i samhälle eller annan ort på landet, där fastighetsregister såsom för stad skall föras, den som på grund av tjänst eller förordnande är behörig att där förrätta avstyckningar.

6 §.

Denna paragraf, som motsvarar 5 § i sakkunnigförslaget, upptager regler om kungörande av och kallelse till förrättningen. Bestämmelserna överensstämma frånsett vissa redaktionella jämkningar med de sakkunnigas förslag; dock har, med hänsyn till att enligt jorddelningslagen även efter de däri år 1951 genomförda ändringarna en kungörelse- och kallelsetid av minst fjorton dagar gäller, bestämmelse om samma tid upptagits i nu förevarande lag. Härutöver har, på sätt jag vid 9 § skall utveckla, ett visst tillägg till paragrafen upptagits.

7 §.

Lagrummet överensstämmer i sak med 6 § i sakkunnigförslaget.

8 §.

Den i första stycket av denna paragraf — som motsvarar 7 § i sakkunnigförslaget — upptagna hänvisningen till 3 kap. 4 § jorddelningslagen torde böra inskränkas att avse endast första och andra styckena i detta lagrum. Förhållanden, varom stadgas i de senare styckena, ha nämligen, i den utsträckning så är påkallat för sammanföringsförrättningar, reglerats i 7 § av det nu föreliggande lagförslaget.

Andra stycket i paragrafen, vilket reglerar sättet för kallelse till ett senare förrättningstillfälle, torde böra så jämkas, att förrättningsmannen skall, där ej vid sammanträde tid och ställe för nästa sammanträde tillkännagivits, därom i god tid genom tjänsteskrivelser eller på annat sätt, varom överenskommelse träffats vid sammanträde, underrätta dem, som inställt sig vid förrättningen. Härigenom vinnes närmare överensstämmelse med 3 kap. 11 § och 16 kap. 1 § jorddelningslagen.

9 §.

I förevarande paragraf upptagas regler om utvidgning av förrättningen utöver vad som följer av ansökningen. Bestämmelser av motsvarande innehåll äro införda i 8 § sakkunnigförslaget.

Förrättningsmannens initiativrätt avser att möjliggöra, att förrättningen erhåller en lämpligare omfattning än vad som föranledes av ansökningen

eller vid förrättningen framställda yrkanden. Sammanföring må emellertid ej ske på förrättningsmannens initiativ, såframt icke sökanden eller annan sakägare vidhåller framställt yrkande om sammanföring. Bestämmelsen i andra stycket, att förrättningsmannen äger väcka fråga om sammanföring av vägmark ingående i samfälligheten, har samma innebörd som motsvarande stadgande i de sakkunnigas förslag. Förrättningsmannens initiativrätt omfattar alltså dels sammanföring av annan del av samfälligheten än sådan som avses med framställt yrkande och dels sammanföring av vägmark, vars sammanföring påkallats av sakägare, med annan fastighet än sakägarens.

Jag vill i detta sammanhang betona att förrättningsmannen bör begagna sin initiativrätt med varsamhet; det bör sålunda föreligga påtagliga fördelar med hänsyn till fastighetsindelningen för att förrättningsmannen skall utsträcka en förrättning, under vilken yrkande om sammanföring framställts endast beträffande en ringa del av samfälligheten, att avse hela eller stora delar av samfälligheten. Även med hänsyn till kostnadsfrågan är det påkallat att förrättningsmannen iakttager försiktighet. Om nämligen på hans initiativ förrättningen utvidgas men densamma i denna del ej leder till sammanföring, komma de kostnader som förorsakas av utvidgningen att drabba de sakägare, som påkallat sammanföring.

I de sakkunnigas förslag har, såsom en förutsättning för att sammanföring skall få ske på initiativ av förrättningsmannen, upptagits att sammanföringen skall medföra väsentlig förbättring av fastighetsindelningen. Efter de jämkningar, som under departementsbehandlingen gjorts beträffande de allmänna förutsättningarna för sammanföring, får sådan åtgärd äga rum endast i den mån lämpligare fastighetsindelning vinnes. Vid sådant förhållande synas skäl knappast föreligga att för sammanföring på förrättningsmannens initiativ stadga en särskild förutsättning som ej mera avsevärt skulle skilja sig från vad som alltid skall krävas för att sammanföring skall vara tillåten. I detta sammanhang torde emellertid böra erinras om att enligt vad jag tidigare förordat sammanföring på förrättningsmannens initiativ får äga rum endast såframt den ej länder till skada för ägaren av den fastighet, med vilken vägmarken skall sammanföras.

Ofta torde förrättningsmannen under sitt förberedande arbete finna, att utsträckning av förrättningen är önskvärd, och bestämma sig för att väcka fråga därom. I dylikt fall är det till undvikande av uppskov önskvärt att särskild underrättelse redan i samband med kungörelsen avsändes till fastighetsägare, som beröras av utsträckningen. Bestämmelse härom har upptagits i 6 §, vilket föranleder en mindre jämkning i förevarande paragraf. Det i andra stycket sista punkten av sakkunnigförslaget upptagna stadgandet om skyldighet för förrättningsmannen att göra anmälan till domstol för förordnande av god man för bortovarande sakägare synes böra äga tillämpning å alla de sakägare, som enligt 6 § tredje stycket skola särskilt under rättas. Stadgandet torde därför lämpligen böra upptagas såsom ett fjärde stycke i 6 §. En hänvisning till detta stycke i förevarande lagrum synes lämplig.

I 9 § sakkunnigförslaget har upptagits en föreskrift att om någon menar att den vägmark, om vars sammanförande är fråga, icke kan anses onyttig för gemensam användning och att sammanföring därför icke bör äga rum, yrkande härom skall för att vinna beaktande framställas senast vid första sammanträdet. Ett dylikt stadgande synes gå mindre väl samman med den i lagen gällande principen att förrättningsmannen ex officio skall pröva om vägmarken är onyttig. Stadgandet synes därför böra utgå.

10 §.

I förevarande lagrum, som reglerar delägarnas rätt till ersättning, torde uttryckligen böra angivas att delägare i samfälligheten är berättigad till ersättning för sin andel i vägmarken av ägaren till den fastighet, med vilken marken sammanföres. Såsom jag tidigare framhållit bör dock ersättning utgå allenast till delägare som framställer yrkande därom medan förrättningen ännu pågår. Föreskriften härom torde kunna givas den utformningen att yrkande om ersättning skall, vid påföljd att delägaren eljest går förlustig sin rätt, framställas innan utlåtande meddelats.

Under hänvisning till vad jag tidigare anfört om tidpunkten för rättsverkningarnas inträde bör dagen för ersättningens erläggande bestämmas med utgångspunkt från tiden då beslutet om sammanföring vinner laga kraft.

I övrigt överensstämmer förevarande paragraf i sakligt hänseende med de sakkunnigas förslag.

11 §.

Utom i det fall att tvist uppstår mellan delägarna om den andel i vägmarken som tillkommer envar av dem bör, såsom de sakkunniga uttalat, underställning ske även när tvist yppats huruvida vägmarken är samfälld eller ej. För att detta skall komma till tydligt uttryck ha ordalagen i de sakkunnigas förslag till lagtext något jämkats.

12 §.

Såsom de sakkunniga föreslagit bör det överlåtas åt förrättningsmannen att bedöma huruvida det är nödigt för prövning av sammanföringsfrågan att gräns för samfälligheten bestämmas. Erfordras gränsbestämning, bör uppenbarligen frågan härom vara slutgiltigt avgjord innan sammanföringsförrättningen avslutas. I likhet med de sakkunniga anser jag, att gränsbestämning även i de fall densamma sålunda aktualiseras i samband med sammanföringsförrättning bör handläggas enligt samma regler som eljest skolat tillämpas. Gränsbestämningen bör sålunda vara en från sammanföringsförrättningen fristående förrättning. Hänsyn torde emellertid böra tagas till det faktiska samband som råder mellan de båda förrättningarna. Hinder synes sålunda ej möta att anse ansökan om sammanföring innefatta ansökan om sådan gränsbestämning som erfordras för att genomföra sammanföringen. Praktiska skäl tala för att i den mån så kan ske de båda förrätt-

ningarna företagas till gemensam handläggning. I sistnämnda hänseende torde böra upptagas en särskild regel. Genom denna vinnes bl. a., att för de båda förrättningarna kan föras gemensamt protokoll och användas gemensam karta.

De synpunkter som anlagts i fråga om gränsbestämning gälla i stort sett också beträffande tomtmätning. Det synes dock knappast lämpligt, att tomtmätning och sammanföringsförrättning till någon del företagas till gemensam handläggning. I enlighet härmed har i departementsförslaget i förevarande hänseende stadgats, att därest fråga är om sammanföring av mark som ingår i tomtindelning och tomtmätning fordras för bedömande huruvida sammanföringen främjar tomtindelningens genomförande, sammanföringsförrättningen skall vila till dess tomtmätning skett.

15 §.

I förevarande paragrafs första stycke meddelas bestämmelser om avslutande av förrättningen. Sakkunnigförslaget anknyter i denna del närmast till reglerna i 19 kap. 21 § jorddelningslagen om avslutande av avstyckningsförrättning. Sammanföringsförrättningens karaktär synes emellertid vara sådan, att det torde vara lämpligare att söka överensstämmelse med de regler om avslutandet, som gälla för övriga slag av förrättningar enligt jorddelningslagen och som upptagas i 16 kap. 1 § denna lag. Det bör sålunda i förevarande paragraf föreskrivas, att förrättningen skall avslutas å sammanträde med sakägarna eller annorledes å dag, som vid sammanträde angivits eller om vilken sakägare som inställt sig vid förrättningen underrättats genom tjänsteskrivelser eller på annat sätt, varom överenskommelse träffats vid sammanträde.

16 §.

Har jäv mot förrättningsmannen ogillats, torde jorddelningslagens regler om fullföljd av talan i dylikt fall böra äga motsvarande tillämpning. En särskild regel härom synes erforderlig.

17 §.

Såsom jag tidigare anfört skall sammanföringen medföra, att den sammanförda vägmarken skall vara fri från inteckningar och andra gravationer, som tidigare åvilat den. Detta torde böra gälla även allmänna utskylder och sådana fordringar, som åtnjuta förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § första stycket handelsbalken. Efter sammanföringen skall vägmarken i stället svara för samma inteckningar och gravationer som den fastighet, med vilken den sammanförts. För att sistnämnda rättsverkan skall inträda torde ej erfordras någon särskild lagregel. Sammanföringen innebär nämligen icke att en ny fastighet bildas utan allenast att en redan befintlig fastighets område på marken utökas. Samtliga rättsverkningar skola — i enlighet med vad jag förut förordat — inträda i och med lagakraftvinnandet. Med hänsyn till vad nu anförts torde i första stycket av förevarande paragraf böra stadgas, att

då beslut om sammanföring vunnit laga kraft, vägmarken ingår i den eller de fastigheter, varmed den sammanförts, fri från all rätt, som dittills besvärat den. I detta sammanhang torde därjämte böra stadgas, att sådan rätt orubbad skall gälla i återstoden av besvärad egendom.

Såsom de sakkunniga föreslagit bör talan om bättre rätt till den sammanförda vägmarken ej få föras, sedan sammanföring skett. Regel härom torde böra upptagas i ett andra stycke i denna paragraf.

Med den inställning jag intagit till frågan om tidpunkten för rättsverkningarnas inträde synes det ej erforderligt att i lagen meddela föreskrift om att registrering skall ske. Frågan om registreringen torde lämpligen kunna regleras i administrativ ordning.

18 §.

Den senaste tidpunkten för utlämnande av karta — varom stadgas i detta lagrum — bör bestämmas till fyrtiofem dagar från det förrättningen vunnit laga kraft.

20 §.

I enlighet med vad jag framhållit vid 1 § bör i förevarande paragraf, som reglerar institutet inlösen, upptagas den allmänna förutsättningen att vägmarken är onyttig. Vidare torde det böra klart angivas att lösningsrätten tillkommer kommunen eller samhället. Med hänsyn härtill torde i första stycket böra stadgas, att vägmark, som enligt fastställd generalplan i stad eller i samhälle eller annan ort på landet, där byggnadslagens bestämmelser för stad skola äga motsvarande tillämpning, eller enligt stadsplan är avsedd till trafikled eller annan allmän plats, må inlösas av kommunen eller samhället, såframt sådant förhållande är för handen, som enligt 3 § första stycket utgör förutsättning för sammanföring.

I andra stycket torde böra föreskrivas, att vad i lagen stadgas om sammanföring i tillämpliga delar skall gälla i fråga om inlösen. Härutöver torde i detta stycke böra upptagas de båda av de sakkunniga föreslagna specialreglerna, att vid bestämmande av yrkad ersättning föreskriften i 143 § byggnadslagen skall äga motsvarande tillämpning samt att vid inlösningsförrättning fråga om sammanföring må väckas i den ordning 9 § stadgar.

I tredje stycket torde böra angivas, att då beslut om inlösen av vägmark vunnit laga kraft, vägmarken skall anses vara avstyckad. Genom inlösen bildas sålunda en särskild fastighet. Beträffande verkningarna med avseende å in-teckningar och andra gravationer synes — i anslutning till vad jag vid 17 § förordat — böra stadgas, att då beslut om inlösen vunnit laga kraft, den inlösta vägmarken skall vara fri från all rätt, som dittills besvärat den, samt att sådan rätt orubbad skall gälla i återstoden av besvärad egendom.

Ikraftträdandebestämmelsen.

Lagen torde böra träda i kraft den 1 juli 1952.

Förslaget till lag angående säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.

I likhet med de sakkunniga anser jag att något behov ej föreligger att tillerkänna den som är berättigad till ersättning på grund av inlösen enligt sammanföringslagen någon särskild förmånsrätt. Förevarande lag bör därför avse endast ersättning för sammanförd vägmark. För att detta skall klart framgå ha smärre jämkningar vidtagits i de sakkunnigas lagförslag.

Jämväl denna lag bör träda i kraft den 1 juli 1952.

I enlighet med vad i det föregående anförts föreligga nu förslag till

1) *lag om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.*; samt

2) *lag angående säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Olle Hellberg.

¹ Lagförslaget under 2), som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget i samma ämne, har här uteslutits.

F ö r s l a g

till

L a g**om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m.**

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser.**1 §.**

Denna lag äger tillämpning på mark, vilken vid lantmäteri- eller mättningsförrättning undantagits till gemensam väg, så ock på annan vägmark, som är samfällid för två eller flera fastigheter.

Vad i lagen stadgas om vägmark skall äga motsvarande tillämpning på mark avsedd till avloppsdike ävensom på naturligt vattendrag.

2 §.

I denna lag förstås med fastighet vad som enligt gällande bestämmelser skall redovisas i fastighetsregister såsom särskild fastighet. Med ägare av fastighet jämställes den, som innehar fastighet under ständig besittningsrätt eller såsom fideikommiss.

Om sammanföring.**3 §.**

Därest vägmark ej erfordras för tillgodoseende vare sig av behov av väg eller av annat för delägarna i vägmarken gemensamt behov eller ock behov som nu avses blir tillgodosett utan att vägmarken bibehålles såsom samfällid, må den sammanföras med angränsande fastighet. Gränisar vägmarken till område, vilket utgör gemensam ägolott för två eller flera fastigheter eller avsatts till gemensamhetsskog eller vid lantmäteri- eller mättningsförrättning lämnats oskiftat utan att hava undantagits för gemensamt ändamål, må sammanföring ske med de fastigheter, som äga del i området.

Sammanföring må ej avse vägmark, varom sägs i 20 §.

Vägmark, som skall redovisas i fastighetsregister fört enligt de för stad meddelade bestämmelserna, må ej sammanföras med fastighet, som skall upptagas i annat register, och ej heller med fastighet, som hör till annan församling än vägmarken. Övrig vägmark må ej sammanföras med fastighet, som hör till annan socken eller annat förvaltningsområde än vägmarken. Med tomt må ej sammanföras vägmark, som ej ingår i tomtindelning.

4 §.

Sammanföring må ske endast i den mån därigenom lämpligare fastighetsindelning vinnes eller fastighetsindelningens överensstämmelse med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller tomtindelning främjas. Är vägmarken så belägen att den kan sammanföras med mer än en fastighet, skall sammanföring verkställas så att lämpligast möjliga fastighetsindelning erhålles.

5 §.

Fråga om sammanföring prövas vid lantmåteriförrättning. Rätt att påkalla sådan förrättning tillkommer ägaren av fastighet, till vilken vägmarken gränsar.

Förrättningen verkställs av distriktslantmätaren i det lantmåteridistrikt, där vägmarken är belägen, eller, i fråga om vägmark i stad eller i samhälle eller annan ort på landet där fastighetsregister såsom för stad skall föras, av den som på grund av tjänst eller förordnande är behörig att där förrätta avstyckningar.

Ansökning om sammanföringsförrättning göres skriftligen, om förrättningen skall verkställas av lantmätare, hos denne och eljest hos byggnadsnämnden, som har att överlämna ansökningen till förrättningsmannen. I ansökningen bör den vägmark angivas, om vars sammanföring är fråga. Redovisas vägmarken i fastighetsregister fört enligt de för stad meddelade bestämmelserna, bör samfällighetens beteckning på registerkartan angivas; eljest bör hänvisas till karta och beskrivning som upprättats vid jorddelningsförrättning.

Gränsar annan fastighet än sökandens till den vägmark, som avses i ansökningen, bör uppgift lämnas om fastighetens beteckning samt ägarens namn och adress. Är fråga om väg som är eller tidigare varit allmän eller ingår vägmarken i samfällighet, för vilken finnes känd styrelse eller annan förvaltare, skall detta angivas i ansökningen. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare för samfälligheten, bör i ansökningen uppgivas vilka fastigheter som äga del i denna samt namn och adress på ägarna till dessa fastigheter, eller, om vägmarken är samfällid för flera än tio fastigheter med skilda ägare, en av fastigheterna med i orten boende ägare samt dennes namn och adress.

6 §.

Innan förrättning företages, skall förrättningsmannen utfärda kungörelse om tid och ställe för första sammanträdet. Kungörelsen skall minst fjorton dagar förut uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där den vägmark och de fastigheter som beröras av förrättningen äro belägna, samt, där särskilda förhållanden därtill föranleda, införas i en eller flera av ortens tidningar. Härjämte skall förrättningsmannen minst fjorton dagar före sammanträdet för befordran med posten avlämna tjänsteskrivelser med kallelse till sammanträdet till envar, som enligt senaste mantalslängd eller eljest till-

gängliga uppgifter är ägare till fastighet som har del i den samfällighet varom är fråga. Finnes känd styrelse eller annan förvaltare för samfälligheten, erfordras allenast kallelse till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställas någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kännedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare, och är vägmarken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig. Delgives kallelse på sistnämnda sätt skall uppgift om vilken delägare kallelsen tillställts intagas i kungörelsen om förrättningen, och skall kungörelsen anslås i socken- eller rådstugan eller på annan lämplig plats inom kommunen.

I kungörelse och kallelse, som i denna paragraf avses, bör angivas vilken vägmark ansökningen avser ävensom sökandens namn och den fastighet, med vilken vägmarken enligt ansökningen skall sammanföras. Därjämte skola sakägare anmanas att vid sammanträdet förete tillgängliga åtkomsthändingar samt kartor och lantmåterihandlingar, som därvid kunna lända till upplysning. Vidare skall erinras därom, att vid förrättningen må väckas fråga om sammanföring av vägmark, som ingår i samfälligheten, med annan fastighet än sökandens. Slutligen skall angivas vad delägare i samfälligheten har att iakttaga, därest han önskar framställa ersättningsanspråk, varom i 10 § sägs.

Särskild underrättelse om tid och ställe för första sammanträdet skall minst fjorton dagar förut av förrättningsmannen avsändas dels till sökanden, dels till ägaren av annan fastighet än sökandens, därest fastigheten angränsar den med ansökningen avsedda vägmarken, dels till ägaren av fastighet som gränsar till annan del av samfälligheten, därest förrättningsmannen avser att väcka fråga om delens sammanföring med fastigheten, dels till väghallaren, därest vägmarken ingår eller tidigare ingått i allmän väg, dels ock till byggnadsnämnden, därest vägmarken är belägen i stad eller inom ort, där skyldighet att söka byggnadslov eljest föreligger.

Är sakägare, som i tredje stycket sägs, å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt vid förrättningen, och är icke någon förordnad eller eljest vederligen behörig att för honom tala och svara, åligge förrättningsmannen att för förordnande av god man för sakägaren göra sådan anmälan, som avses i 18 kap. 4 § föräldrabalken.

7 §.

Uteblir annan än sökanden från lagligen kungjord förrättning, vare det ej hinder för förrättningens företagande.

Uteblir sökanden utan att hava anmält laga förfall eller visar sig, att sökanden ej äger påkalla förrättning om sammanföring, och uppkommer ej enligt 9 § första stycket fråga om sammanföring av vägmark med annan fastighet än sökandens, inställes förrättningen och ersätte sökanden alla i ärendet uppkomna kostnader.

Därest samtliga sakägare infinna sig, må förrättningen företagas utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 6 § sägs.

8 §.

Vid förrättningen skola de för laga skifte i 2 kap. 4 och 9—11 §§ ävensom 3 kap. 4 § första och andra styckena samt 6—9 §§ lagen om delning av jord å landet meddelade föreskrifterna i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Avser sammanföringen vägmark i stad eller i samhälle eller annan ort på landet där fastighetsregister såsom för stad skall föras, skall tillika iakttagas vad i 5 kap. 2 § sista stycket lagen om fastighetsbildning i stad stadgas.

Därest förrättning uppskjutes från ett sammanträde till annat, skall, där ej vid det förra tid och ställe för det senare tillkännagivits, förrättningsmannen därom i god tid genom tjänsteskrivelser eller på annat sätt, varom överenskommelse träffats vid sammanträde, underrätta dem, som inställt sig vid förrättningen.

9 §.

Gränsar samfälligheten förutom till sökandens fastighet jämväl till annan fastighet och begär senast vid första sammanträdet denna fastighets ägare sammanföring, må frågan härom omedelbart prövas vid förrättningen.

Förrättningsmannen må ock vid första sammanträdet väcka fråga om sammanföring av vägmark ingående i samfälligheten. Sålunda väckt fråga må omedelbart prövas, om ägaren av den fastighet, med vilken vägmarken avses att sammanföras, är tillstädes eller till honom avsänts underrättelse, som i 6 § tredje stycket sägs, men skall eljest uppskjutas till nytt sammanträde, om vilket förrättningsmannen har att i god tid genom tjänsteskrivelse underrätta ägaren. Därvid skall vad i 6 § fjärde stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

Sammanföring av vägmark med fastighet, vars ägare icke påkallar eller medgiver sammanföringen, må ske endast såframt densamma ej länder till skada för ägaren.

10 §.

Delägare i samfälligheten vare berättigad till ersättning för sin andel i vägmarken av ägaren till den fastighet, med vilken marken sammanföres. Yrkande härom skall dock, vid påföljd att delägaren eljest går förlustig sin rätt, framställas innan utlåtande, varom i 14 § sägs, blivit meddelat.

Ersättningens storlek bestämmes, där överenskommelse ej träffas, av förrättningsmannen, som i härför erforderlig omfattning skall utreda och i protokollet anteckna vilka fastigheter som äga del i samfälligheten, den andel som tillkommer envar av dem samt fastigheternas ägare. Vid ersättningens bestämmande skall ej medräknas värdet av den förbättring vägmarken

må hava vunnit genom arbete eller kostnad, som nedlagts av ägare till den fastighet, med vilken vägmarken sammanföres.

Ersättningen skall gäldas inom tre månader från det beslut om sammanföringen vunnit laga kraft.

11 §.

Yppas tvist om äganderätten till vägmarken och har frågan betydelse för förrättningens behöriga verkställande, skall den underställas ägodelningsrättens prövning. I underställt mål skola föreskrifterna i 21 kap. lagen om delning av jord å landet rörande underställning enligt 3 kap. 12 § samma lag äga motsvarande tillämpning.

12 §.

Finner förrättningsmannen nödigt att gräns för samfälligheten bestämes, må sammanföringsförrättningen ej avslutas förrän gränsen blivit i laga ordning bestämd. Gränsbestämningen må i den mån så kan ske företagas till gemensam handläggning med sammanföringsförrättningen.

Är fråga om sammanföring av vägmark som ingår i tomtindelning och fordras tomtmätning för bedömande huruvida sammanföringen främjar tomtindelningens genomförande, skall sammanföringsförrättningen vila till dess tomtmätning skett. Är fråga väckt om ändring i tomtindelning av betydelse för sammanföringen, skall förrättningen ock vila till dess frågan slutligen avgjorts.

13 §.

Den vägmark, om vars sammanföring fråga är, skall med den noggrannhet omständigheterna påkalla och, om så befinnes lämpligt, med ledning av befintligt kartmaterial av förrättningsmannen utmärkas på karta.

14 §.

Förrättningsmannen skall meddela utlåtande med beslut, huruvida sammanföring skall äga rum eller icke. Beslutas sammanföring, skall utlåtandet tillika, med hänvisning till karta och därå tecknad beskrivning, angiva huru sammanföringen skall ske ävensom, där ersättning enligt 10 § skall utgå, innehålla bestämmelse om ersättningens storlek jämte erinran om den tid, inom vilken ersättningen skall gäldas. Utlåtandet skall städse innehålla besked rörande fördelningen av förrättningskostnaden.

15 §.

Sedan gränser, som tillkommit genom sammanföringen, blivit, i den mån så befinnes erforderligt, utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall förrättningen avslutas å sammanträde med sakägarna eller annorledes å dag, som vid sammanträde angivits eller om vilken sakägare, som inställt sig vid förrättningen, underrättats genom tjänsteskrivelser eller på annat sätt, varom överenskommelse

träffats vid sammanträde. Vid avslutandet skall tillkännagivas vad som skall iakttagas för fullföljd av talan mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till den av sakägarna, som dessa eller, där de ej åsämjas, förrättningsmannen utser att förvara handlingarna. Hos den utsedde äge envar sakägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

16 §.

Klagan över sammanföringsförrättning må föras hos ägodelningsrätten genom besvär, som skola ingivas till ägodelningsdomaren inom trettio dagar från den dag, då förrättningen blivit avslutad. Avser förrättningen vägmark belägen i stad eller inom ort, där skyldighet att söka byggnadslov eljest föreligger, må klagan över förrättningen föras jämväl av byggnadsnämnden.

Förrättningsmannen skall inom tid som nyss sagts insända förrättningsakten till fastighetsregisterföraren. Hava besvär anförts, skall ägodelningsdomaren ofördröjligen och sist inom sex dagar härom underrätta registerföraren samt infordra förrättningsakten från denne. I fråga om förfarandet i målet och talan mot däri meddelat beslut gälle i tillämpliga delar vad härom är stadgat beträffande avslutad jorddelningsförrättning.

Har jäv mot förrättningsmannen ogillats, skall beträffande fullföljd av talan vad för sådant fall är stadgat i lagen om delning av jord å landet äga motsvarande tillämpning.

17 §.

Då beslut om sammanföring vunnit laga kraft, ingår vägmarken i den eller de fastigheter, varmed den sammanförts, fri från all rätt, som dittills besvärat den. Sådan rätt skall orubbad gälla i återstoden av besvärad egen-
dom.

Sedan sammanföring skett, må talan om bättre rätt till den sammanförda vägmarken ej föras.

18 §.

Har sakägare framställt begäran därom vid förrättning, vare förrättningsmannen skyldig att inom fyrtiofem dagar från det förrättningen vunnit laga kraft emot stadgad ersättning till honom utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan med därå tecknat bevis om lagakraftvinnandet.

19 §.

Kostnaden för förrättningen skall gäldas av sökanden eller, där fråga uppkommit om sammanföring jämväl med annan fastighet än sökandens, fördelas mellan fastighetsägarna på sätt förrättningsmannen prövar skäligt.

Om inlösen.

20 §.

Vägmark, som enligt fastställd generalplan i stad eller i samhälle eller annan ort på landet, där byggnadslagens bestämmelser för stad skola äga motsvarande tillämpning, eller enligt stadsplan är avsedd till trafikled eller annan allmän plats, äger kommunen eller samhället inlösa, såframt sådant förhållande är för handen, som enligt 3 § första stycket utgör förutsättning för sammanföring.

I fråga om inlösen skall i tillämpliga delar gälla vad i denna lag stadgas om sammanföring. Vid bestämmande av yrkad ersättning för vägmark skall jämväl föreskriften i 143 § byggnadslagen äga motsvarande tillämpning. Fråga om sammanföring av vägmark, ingående i den av inlösningsförrättningen berörda samfälligheten, må vid förrättningen väckas i den ordning 9 § stadgar.

Då beslut om inlösen av vägmark vunnit laga kraft, skall vägmarken anses vara avstyckad och vare den fri från all rätt, som dittills besvärat den. Sådan rätt skall orubbad gälla i återstoden av besvärad egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1952.

Bihang.

P r o m e m o r i a

**med förslag till lag om sammanföring med fastighet av samfälld
vägmark m. m.**

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Såsom närmare framgår av inledningen till denna promemoria har inom Kungl. Justitiedepartementet år 1938 upprättats en promemoria med förslag till lag om sammanföring med fastighet av väg m. m. Sedan detta förslag gjorts till föremål för sedvanlig remissbehandling har ärendet överlämnats till fastighetsbildningssakkunniga. Även de sakkunnigas överväganden ha lett till att särskild lagstiftning i ärendet får anses erforderlig. På grundval av 1938 års förslag har därför, under beaktande av de i remissyttrandena framställda erinringarna och yrkandena, upprättats ett överarbetat lagförslag i ämnet ävensom förslag till vissa följdförfattningar. Dessa förslag, jämte redogörelse för remissyttrandena och de sakkunnigas motiv, överlämnas härmed vördsamt. Därvid återställas tillika de till ärendet hörande handlingarna.

De sakkunniga ha i ärendet samrått med lantmäteristyrelsen, därvid enighet uppnåtts på alla punkter.

Vid beredningen av detta ärende ha de sakkunniga biträttats av lantmätaren Åke Bysjö.

I behandlingen av ärendet ha de sakkunnigas samtliga ledamöter deltagit. Stockholm den 15 november 1950.

För fastighetsbildningssakkunniga

HARALD MALMBERG.

HJALMAR NORDFELT.

Lagförslag.

Förslag

till

Lag

om sammanföring med fastighet av samfällad vägmark m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Vägmark, vilken vid lantmäteri- eller mättningsförrättning undantagits för gemensamt behov eller eljest är samfällad för två eller flera fastigheter men blivit onyttig för såväl avsett ändamål som annan gemensam användning, må, på de villkor och i den ordning som i denna lag sägs, göras till föremål för sammanföring eller inlösen.

Med fastighet förstås i denna lag vad som enligt därom gällande bestämmelser skall redovisas i fastighetsregister såsom särskild fastighet. Med ägare av fastighet jämställs den, som innehar fastighet under ständig besittningsrätt eller såsom fideikommiss.

Vad i denna lag är stadgat om vägmark skall äga motsvarande tillämpning beträffande mark avsedd till avloppsdike ävensom beträffande naturligt vattendrag.

Om sammanföring.

2 §.

I denna lag avsedd vägmark må, med de undantag som angivas i andra och tredje styckena, sammanföras med angränsande fastighet. Gränsar vägmarken till område, vilket utgör gemensam ägolott för två eller flera fastigheter eller avsatts till gemensamhetsskog eller vid lantmäteri- eller mättningsförrättning lämnats oskiftat utan att ha undantagits för gemensamt ändamål, må sammanföring ske med de fastigheter, som äga del i området.

Vägmark, som i 20 § avses, må ej göras till föremål för sammanföring. Ej heller må vägmark, som ej ingår i tomtindelning, sammanföras med tomt.

Vägmark, som skall redovisas i fastighetsregister fört enligt de för stad meddelade bestämmelserna, må ej sammanföras med fastighet, som skall upptagas i annat register. Övrig vägmark må ej sammanföras annat än med fastighet upptagen i jordregistret för länet.

3 §.

Vägmark som ingår i tomtindelning må allenast sammanföras i den mån tomtindelningens genomförande därigenom främjas.

Vad i 19 kap. 13 § 2 mom. lagen om delning av jord å landet och 5 kap 8 § 1 mom. lagen om fastighetsbildning i stad stadgas om avstyckning skall äga motsvarande tillämpning beträffande sammanföring.

I övrigt skall sammanföring verkställas så, att lämpligast möjliga fastighetsindelning erhålles.

4 §.

Sammanföring må påkallas av ägare till fastighet, vartill vägmarken grän-sar, och skall förrättas av lantmätare eller, i fråga om vägmark i stad eller i samhälle eller annan ort på landet, där fastighetsregister såsom för stad skall föras, av den som på grund av tjänst eller förordnande är behörig att där förrätta avstyckningar. Ansökan göres skriftligen hos vederbörande distriktslantmätare, om sammanföringen skall förrättas av lantmätare, och eljest hos vederbörande byggnadsnämnd, som har att överlämna ansökning-en till förrättningsmannen.

I ansökningen bör den vägmark angivas, om vars sammanförande fråga är. Redovisas vägmarken i fastighetsregister fört enligt de för stad medde-lade bestämmelserna bör den berörda samfällighetens beteckning på regis-terkartan angivas; eljest bör hänvisas till karta och beskrivning som upp-rättats vid jorddelningsförrättning.

Grän-sar annan fastighet än sökandens till den vägmark, som avses i an-sökningen, bör uppgift lämnas om fastighetens beteckning samt ägarens namn och adress. Är fråga om väg som är eller tidigare varit allmän eller om vägmark för vilken finnes känd styrelse eller annan förvaltare, skall detta angivas i ansökningen. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare för väg-marken, bör i ansökningen uppgivas vilka fastigheter som äga del i denna samt namn och adress å ägarna till dessa fastigheter, eller, om vägmarken är samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, en av fastighe-terna med i orten boende ägare samt dennes namn och adress.

5 §.

Innan sammanföring företages, skall förrättningsmannen utfärda kungörelse om tid och ställe för förrättningen. Kungörelsen skall minst åtta da-gar före förrättningen uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där den vägmark och de fastigheter som beröras av förrättningen äro belägna, samt, där särskilda förhållanden därtill föranleda, införas i en eller flera av ortens tidningar. Härjämte skall förrättningsmannen minst åtta dagar före förrättningen för befordran med posten avlämna tjänsteskrivelser med kallelse till förrättningen till envar, som enligt senaste taxeringslängd eller eljest tillgängliga uppgifter är ägare till fastighet som har del i den väg-mark varom fråga är. Finnes känd styrelse eller annan, som är satt att för-valta vägmarken, erfordras allenast kallelse till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för sam-fälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställs någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas känne-dom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare, och är vägmarken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig. Delgives kallelse på sistnämnda sätt skall uppgift om vilken delägare kallelsen tillställts intagas i kungörel-sen om förrättningen, och skall kungörelsen anslås i socken- eller råd-stugan eller på annan lämplig plats inom kommunen.

I kungörelse och kallelse, som i denna paragraf avses, bör angivas vilken vägmark ansökningen avser ävensom sökandens namn och den fastighet, med vilken vägmarken avses bliva sammanförd. Därjämte skola sakägare

anmanas att vid förrättningen förete tillgängliga åtkomsthandlingar samt kartor och lantmåterihandlingar, som därvid kunde lända till upplysning. Vidare skall erinras därom, att fråga om sammanföring av vägmark, som utgör del av den ifrågavarande samfälligheten, med annan fastighet än sökandens, må väckas vid förrättningen. Slutligen skall angivas vad delägare i vägmarken har att iakttaga, därest han önskar framställa ersättningsanspråk varom i 10 § sägs.

Särskild underrättelse om tid och ställe för förrättningen skall minst åtta dagar därförut av förrättningsmannen avsändas dels till sökanden, dels, därest annan fastighet än sökandens angränsar den vägmark, om vars sammanföring fråga är, till ägaren av sådan fastighet, dels, om vägmarken ingår eller tidigare ingått i allmän väg, till väghållaren, dels ock, om vägmarken är belägen i stad eller inom ort, där skyldighet att söka byggnadslov eljest föreligger, till byggnadsnämnden.

6 §.

Uteblir annan än sökanden från lagligen kungjord förrättning, vare det ej hinder för förrättningens företagande.

Uteblir sökanden utan att hava anmält laga förfall eller visar sig att sökanden ej ägt behörighet att påkalla sammanföring och uppkommer ej enligt 8 § första stycket fråga om sammanföring av vägmark med annan fastighet än sökandens, inställes förrättningen och ersätte sökanden alla i ärendet uppkomna kostnader.

Därest samtliga sakägare infinna sig må förrättning företagas utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 5 § sägs.

7 §.

Vid sammanföring skola de för laga skifte i 2 kap. 4 och 9—11 §§ samt 3 kap. 4 och 6—9 §§ lagen om delning av jord å landet meddelade föreskrifterna i tillämpliga delar lända till efterrättelse, såvitt icke i denna lag är annorlunda stadgat. Avser sammanföringen vägmark i stad eller ort på landet, för vilken bestämmelserna i 5 kap. lagen om fastighetsbildning i stad gälla, skall iakttagas vad i 2 § sista stycket sagda kapitel stadgas.

Kan sammanföringen ej slutbehandlas vid ett förrättningstillfälle skall, där ej annat överenskommes, förrättningsmannen i god tid genom tjänsteskrivelser om tid och ställe för nästa sammanträde underrätta dem, som inställt sig vid förrättningen.

8 §.

Gränsar samfällighet, som beröres av ansökan om sammanföring, jämväl till annan fastighet än sökandens och begäres senast vid första förrättningstillfället sammanföring även av ägaren till sådan fastighet, må frågan här- om omedelbart prövas vid förrättningen.

Förrättningsmannen må vid första förrättningstillfället väcka fråga om sammanföring av mark, tillhörande den av förrättningen berörda samfälligheten, utöver vad som föranledes av framställda yrkanden. Sådan sammanföring må ske om den medför väsentlig förbättring av fastighetsindelingen utan skada för ägaren av den fastighet, varmed sammanföring sker. Frågan må omedelbart prövas om fastighetens ägare är tillstädes men skall eljest uppskjutas till nytt sammanträde, om vilket förrättningsmannen har att i god tid genom tjänsteskrivelse underrätta ägaren. Är denne å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt vid förrättningen, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och

svara, åligger förrättningsmannen att för förordnande av god man för ägaren göra sådan anmälan, som avses i 18 kap. 4 § föräldrabalken.

9 §.

Menar någon att den vägmark, om vars sammanförande fråga är, icke kan anses onyttig för gemensam användning och att sammanföring förty icke bör äga rum, skall yrkande härom för att vinna beaktande framställas senast vid första sammanträdet.

10 §.

Är fråga väckt om sammanföring av vägmark, må delägare däri fordra ersättning för sin andel i vägmarken med vad därtill hör av ägaren till den fastighet, med vilken marken är avsedd att sammanföras. Yrkande härom skall framställas senast vid första sammanträdet, vid äventyr att förrättningsmannen eljest icke är pliktig att upptaga yrkandet till prövning.

Ersättningens storlek bestämmes, där överenskommelse ej träffas, av förrättningsmannen, som i härför erforderlig omfattning skall utreda och i protokollet anteckna vilka fastigheter som äga del i vägmarken, den andel som tillkommer en var av dem samt fastigheternas ägare. Vid ersättningens bestämmande skall ej medräknas värdet av den förbättring vägmarken må hava vunnit genom arbete eller kostnad, som nedlagts av ägare till den fastighet, med vilken vägmarken sammanföres.

Ersättningen skall gäldas inom nittio dagar från det sammanföringen enligt vad i 17 § sägs blivit registrerad.

11 §.

Yppas tvist om delaktigheten i vägmarken och har frågan betydelse för förrättningens behöriga verkställande, skall den underställas ägodelningsrättens prövning. I underställt mål skola föreskrifterna i 21 kap. lagen om delning av jord å landet rörande underställning enligt 3 kap. 12 § samma lag äga motsvarande tillämpning.

12 §.

Finner förrättningsmannen nödigt att bestämma gräns för den samfällighet, som beröres av sammanföringen, må sådan gränsbestämning företagas till gemensam handläggning med sammanföringen under iakttagande av de föreskrifter om gränsbestämning, som med hänsyn till vägmarkens belägenhet gälla enligt lagen om delning av jord å landet eller enligt lagen om fastighetsbildning i stad. Sammanföringen må därvid ej avslutas förrän gränsen blivit slutgiltigt bestämd.

Är fråga om sammanföring av vägmark som ingår i tomtindelning och fordras tomtmätning för bedömande huruvida och i vad mån tomtindelningens genomförande främjas av sammanföringen, förelägge förrättningsmannen sökanden att inom viss tid begära sådan tomtmätning, och skall förrättningen vila till dess tomtmätningen skett. Är fråga väckt om ändring i tomtindelning av betydelse för sammanföringen skall förrättningen ock vila till dess frågan slutligen avgjorts.

13 §.

Den vägmark, om vars sammanföring fråga är, skall med den noggrannhet omständigheterna påkalla och, om så befinnes lämpligt, med ledning av befintligt kartmaterial av förrättningsmannen utmärkas på karta.

14 §.

Efter överläggning med sakägarna skall förrättningsmannen pröva ärendet och meddela utlåtande med beslut, huruvida sammanföring skall äga

rum eller icke, jämte besked rörande fördelningen av förrättningskostnaden. Beslutas sammanföring skall utlåtandet tillika, med hänvisning till karta och därå tecknad beskrivning, angiva huru sammanföringen skall ske, ävensom, där ersättning enligt 10 § skall utgå, innehålla beslut om ersättningens storlek jämte erinran om den tid, inom vilken ersättningen skall gäldas.

15 §.

Sedan gränser, som tillkommit genom sammanföringen, blivit i den mån så befinnes erforderligt utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall förrättningen avslutas med tillkännagivande vad som skall iakttagas vid fullföljd av talan mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till den av sakägarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av förrättningsmannen därtill utses. Hos den utsedde äge envar sakägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

16 §.

Mot beslut eller åtgärd under sammanföringsförrättning må talan föras genom besvär, som skola ställas till ägodelningsrätten och ingivas till ägodelningsdomaren inom trettio dagar från det förrättningen avslutats.

Förrättningsmannen skall inom tid som nyss sagts insända förrättningsakten till vederbörande fastighetsregisterförare. Hava besvär anförts, skall ägodelningsdomaren ofördröjligen och sist inom sex dagar härom underätta registerföraren samt infordra förrättningsakten från denne. I fråga om förfarandet i målet och talan mot däri meddelat beslut gälle i tillämpliga delar vad härom är stadgat beträffande avslutad jorddelningsförrättning.

Rätt att anföras besvär, såväl mot beslut eller åtgärd under sammanföringsförrättning som mot beslut i mål rörande sådan förrättning, tillkomme i stad och annan ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, jämväl byggnadsnämnden.

17 §.

Skall enligt beslut, som vunnit laga kraft, sammanföring äga rum, må talan om bättre rätt till den sammanförda vägmärken ej vidare föras och åligge det fastighetsregisterföraren att skyndsamt registrera sammanföringen, teckna bevis om dagen härför på handlingarna och kartan samt återställa akten till förrättningsmannen.

Då sammanföring registrerats skall vägmärken ifråga anses ingå i den fastighet eller, i fall som avses i 2 § första stycket andra punkten, de fastigheter, varmed den sammanförts, samt vara fri från ansvar för in-teckning, besvär eller last, som tidigare åvilat den, och i stället svara för samma in-teckning, besvär eller last som den eller de fastigheter, varmed den sammanförts.

18 §.

Har sakägare framställt begäran därom vid förrättningen vare förrättningsmannen skyldig att emot stadgad ersättning till honom utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan med därå tecknat registreringsbevis inom fyrtiofem dagar från det sammanföringen registrerats.

19 §.

Kostnaden för förrättningen skall gäldas av sökanden eller, där fråga uppkommit om sammanföring jämväl med annan fastighet än sökandens, fördelas mellan vederbörande fastighetsägare på sätt förrättningsmannen prövar skäligt.

Om inlösen.

20 §.

Där vägmark, som i 1 § sägs, enligt fastställd generalplan i stad eller i samhälle eller annan ort på landet, där byggnadslagens bestämmelser för stad skola äga motsvarande tillämpning, eller enligt fastställd stadsplan ingår i trafikled eller annan allmän plats, må den på begäran av vederbörande kommun eller samhälle inlösas. Därvid skall i tillämpliga delar gälla vad i denna lag stadgas om sammanföring. Vid bestämmandet av yrkad ersättning för vägmarken skall jämväl föreskriften i 143 § byggnadslagen äga motsvarande tillämpning.

Då inlösen registrerats skall vägmarken i fråga anses vara avstyckad samt vara fri från ansvar för in-teckning, besvär eller last, som tidigare åvillat den.

Vid inlösen må även fråga om sammanföring av vägmark, tillhörande den av förrättningen berörda samfälligheten, väckas och prövas i den ordning 8 § stadgar.

Denna lag träder i kraft den

F ö r s l a g

till

L a g

angående säkerhet för utbekommande av ersättning enligt lagen om sammanföring med fastighet av samfälld vägmark m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Har vid förrättning enligt lagen om sammanföring med fastighet av samfälld vägmark m. m. blivit bestämt, att ersättning jämlikt 10 § sagda lag skall gäldas av ägare till fastighet, äge den ersättningsberättigade, där hans fordran ej stått inne längre än ett år efter förfallodagen, att ur fastigheten, ändå att den kommit i annans hand, njuta betalning med enahanda förmånsrätt, som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom.

Denna lag träder i kraft den

F ö r s l a g

till

kungörelse om ändring i förordningen den 12 maj 1917 (nr 281) med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad.¹

F ö r s l a g

till

kungörelse om ändring i förordningen den 13 juni 1908 (nr 74) angående jordregister.¹

F ö r s l a g

till

kungörelse med vissa bestämmelser i anledning av lagen om sammanföring med fastighet av samfälld vägmark m. m.¹

¹ Förslagets text här utesluten.

M o t i v.

Inledning.

I två likalydande motioner vid 1936 års riksdag (nr 286 i första kammaren och nr 471 i andra) hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande lagbestämmelser, varigenom mark, som vid laga skifte avsatts till väg men som ej längre vore för detta ändamål behöflig, kunde läggas till fastighet inom vars gränser marken vore belägen.¹ I motionerna framhölls bland annat, att vid laga skiften i stor utsträckning mark till vägar avsatts för gemensamt behov. Sedermera hade på grund av ändrade förhållanden vägarna ofta ändrats. Sålunda hade nya vägar anlagts och de gamla, vid laga skiftet upptagna vägarna såsom obehöfliga nedlagts. Därvid hade den gamla vägmarken ofta lagts under plog och brukades av ägaren till det hemman inom vars gränser vägen vore belägen. Emellertid vore ju marken alltjämt oskiftad och om någon delägare i skifteslaget begärde, att den gamla vägen skulle utstakas, så måste det ske. En tryggad rätt till vägmarken för respektive hemmansägare kunde icke vinnas utan stora svårigheter. I de fall, då ett större samhälle vuxit upp och en långt driven jorddelning ägt rum, vore det praktiskt taget omöjligt — jämväl med hänsyn till de betydande kostnaderna — att ernå en önskvärd reglering genom att lägga vägmarken till det hemman, tillsammans med vars övriga mark den med fördel kunde brukas. Ett påtagligt behov förefunnnes sålunda av ett relativt enkelt förfarande för reglering av frågan.

Spörsmålet berördes jämväl i en annan vid nämnda riksdag väckt motion (nr 473 i andra kammaren). I denna motion anfördes bland annat, att när allmän väg indroges eller omlades, osäkerhet lätt uppstode beträffande rätten att förfoga över den marksträcka, som upphörde att vara allmän väg. I anledning därav kunde det hända att denna mark finge ligga oanvänd. Men det kunde också inträffa att ägaren till den vägmarken angränsande eller omslutande fastigheten, i tro att vägmarken utan vidare tillfölle honom, toge densamma i besittning. Särskilt torde detta vara vanligt, om han vid en omläggning av väg släppt till mark för den nya vägsträckan. Märkena efter den gamla vägen kunde så småningom utplånas och ny ägare till fastigheten finge måhända ej ens kännedom om att marken använts såsom väg. Med tiden uppfördes så på denna mark byggnader och andra anläggningar. Om emellertid vägmarken rätteligen tillhörde annan än fastighetsägaren och denne andre sedermera gjorde anspråk på vägmarken, kunde fastighetsägaren nödgas att med stor förlust avträda densamma eller att betala orimliga belopp för att få behålla den.

I fortsättningen erinrades i sistnämnda motion om att jorddelningslagen innehölle i förhållande till äldre lag förbättrade regler om ägoutbyte ävensom att genom bestämmelser i lagen om vägrätt och i expropriationslagen vore sörjt för att i många fall, då allmän väg indroges eller flyttades, rätten till den gamla vägen utan vidare frånginge vägdistriktet. Men därmed hade

¹ Jfr lagutskottets utlåtanden nr 13 vid 1907 års riksdag och nr 21 vid 1912 års riksdag samt jordbruksutskottets utlåtande nr 52 vid 1911 års riksdag.

dock icke det förut berörda osäkerhetstillståndet bragts ur världen eller skydd mot uppkomsten av nya sådana fall i avsevärd mån åstadkommits. Härom anfördes i motionen vidare bland annat.

»Vägdistriktet kan ha förvärvat ej blott vägrätt eller nyttjanderätt utan äganderätt. Det kan vara tredje man, exempelvis en by, som äger marken, och, framför allt, oklarhet kan råda beträffande vem som är rätte ägaren. Det sistnämnda lärer särskilt lätt kunna inträffa, där vägen är så gammal att man ej vet hur den först uppkommit. Vill då den, som äger kringliggande jord, taga den nedlagda vägen i besittning och införliva den med sin fastighet, är han i en prekär belägenhet. Han kan svårligen med köpeanbud uppsöka alla tänkbara pretenderer på äganderätten. Tillhör han själv deras krets, är hans förmenta äganderätt dock problematisk, och risk föreligger att annan framdeles lyckas fränvinna honom området. Fastställetsetalan vid domstol kan han näppeligen föra, innan ännu någon annan på något sätt gjort gällande rätt till området. Hävd lärer han icke kunna vinna och ej ens den utväg, som anvisas i 10 § andra stycket i lagfartsförordningen, torde stå honom till buds. — Även om emellertid frågan om äganderätten till den nedlagda vägen är klar, kunna dock, om äganderätten tillkommer en samfällighet, t. ex. en hel by, de medel, som måste anlitas för att ägarna av de angränsande fastigheterna skola kunna förvärva vägmarken och sålunda med erforderlig trygghet nedlägga kostnader på densamma, gestalta sig mycket omständliga och dyrbara. Detsamma gäller i det fall, att fråga är om en vid skifte för delägarnas gemensamma behov avsatt väg, vilken faktiskt ej längre begagnas för sitt ändamål eller kanske redan från början existerat såsom väg endast på papperet i skifteshandlingarna. Sistnämnda företeelse torde vara rätt vanlig. Dylika vägar hava ofta fallit i glömska och vägmarken lärer ej sällan hava av jordägarna och även vid upprättande av stycknings- och byggnadsplaner betraktats såsom ingående i de enskilda fastigheter, över vilka vägen går fram. Även här kan sålunda lätt hända, att vägen blivit bebyggd eller uppodlad. Förefinnes då intet verkligt intresse för byamännen att använda vägen såsom sådan, borde man söka åstadkomma överensstämmelse mellan det rättsliga och det faktiska förhållandet till förekommande av framtida förvecklingar.»

Det anfördes vidare i motionen, att, därest man med nu tillgängliga medel skulle förverkliga sistnämnda önskemål, syntes man i bästa fall hava att välja blott mellan tre förfaringssätt, nämligen köp samt avstyckning för sammanläggning eller skifte å den samfälliga vägmarken eller ägoutbyte. Ingen av dessa utvägar ansåges dock särskilt lockande. I motionen anfördes i denna del.

»Att uppnå den för ett köp erforderliga enigheten mellan alla byamännen torde ofta visa sig svårt, vartill kommer att, därest området redan är bebyggt eller odlat, köparen befinner sig i en situation, som kan utnyttjas av säljarna till att oskäligt uppdriva priset. Kan köparen få till stånd ett förfarande enligt lagen om förvaltning av bysamfälligheter, minskas visserligen olägenheterna i någon mån. Men även i så fall, liksom vid skifte och ägoutbyte, synes den apparat, som kräves, vara betydligt mer vidlyftig och kostsam än vad som borde vara nödvändigt med hänsyn till det tämligen obetydliga intresse, som för vägmakens ägare står på spel. Kunde man finna en enklare metod för dylika fall, vore härmed säkerligen mycket vunnet.»

I motionen antyddes till slut såsom en möjlig utväg att tillskapa en lösningsrätt, som finge utövas i enkla former, exempelvis liknande dem, som komme till användning enligt ensittarlagen.

Över motionerna, som hänvisades till andra lagutskottet, inhämtade utskottet yttrande från *lantmäteristyrelsen*. Styrelsen framhöll, att genom jorddelningslagen redan öppnats ganska stora möjligheter att uti fall, som i motionerna avsåges, åstadkomma nödig ägoreglering. Dessa möjligheter hade emellertid tyvärr hittills i ganska liten omfattning utnyttjats. Anledningen härtill vore enligt styrelsens mening att söka huvudsakligen däri, att vederbörande fastighetsägare vanligen redan disponerade den nedlagda vägen utan särskild ersättning och därför vore obenägen att väcka en fråga, som för honom skulle medföra ej obetydliga kostnader för markens förvärvande samt för lantmåteriförrättning och sammanläggning. Där fråga vore om allmän väg, beträffande vilken äganderätten vore oviss, komme därtill risken för långvarig och dyrbar rättegång. Styrelsen anförde vidare.

»Det är alltså ganska förklarligt att något initiativ från fastighetsägares sida till frågans ordnande sällan tages. Vanligen saknas hos denne insikt om den risk, som kan vara förenad med att exempelvis uppföra byggnader å sådan icke till fastigheten hörande vägmärk, varom här är fråga. Har längre tid förflutit, sedan vägen nedlades, utplånas för övrigt vägen ofta på marken, och därmed försvinner vanligen också minnet av eller vetskapen om vägens existens. Ej ovanligt är också att en vid jorddelningsförrättning för delägarnas gemensamma behov undantagen väg av någon anledning aldrig blivit byggd eller tagits i anspråk för vägändamål, och i sådant fall är det ännu lättare förklarligt, om ägaren till fastighet, varöver vägen sträcker sig, saknar kännedom om vägen och därför i god tro disponerar den undantagna vägmärken, som om han vore ägare till densamma. Synnerligen vanligt är i dylikt fall, att vägmärken inräknats i skedda upplåtelser från fastigheten av avsöndrade lägenheter, vilkas ägare sedan fått göra den obehagliga upptäckten att de uppfört byggnader eller gjort andra anläggningar å mark, som icke tillhör dem. Att dylika förhållanden medföra ej obetydliga risker för fastighetskrediten ligger i öppen dag, då byggnaderna ofta representera huvuddelen av en intecknad fastighets värde. — Vanligen aktualiseras de här exemplifierade spörsmålen först i samband med lantmåteriförrättning, som berör fastigheten, och rikets lantmätare torde därför hava förvärvat god erfarenhet om de olägenheter, som äro förknippade med det nuvarande låtgåssystemet. Flera överlantmätare och distriktslantmätare hava också vid skilda tillfällen i skrivelser till lantmäteristyrelsen uttryckt bekymmer över det nuvarande tillståndet på berörda område samt föreslagit utvägar till åstadkommande av en bättre ordning.»

Lantmäteristyrelsen berörde härefter de olägenheter av skilda slag, som ur lantmåterisynpunkt vore förbundna med det sätt, varpå gamla vägar ombyggdes och nya vägar anlades. Styrelsen anförde därutinnan bland annat, att det tvivelsutan skulle vara mycket förmånligt med en omedelbar reglering på en gång av den oreda i arronderingen, som uppkommit genom vägbyggnaden, och framhöll särskilt, att förrättningskostnaderna därigenom skulle bli ofantligt mycket lägre samt möjligheterna till en lämplig ägoanordning i många fall betydligt större än om regleringen skedde successivt vid ett stort antal förrättningar. Den förnämsta vinsten vore dock, att en genomgående ägoreglering verkligen komme till stånd, vilket otvivelaktigt icke kunde förväntas, då saken vore beroende av enskilt initiativ. Styrelsen fann emellertid att man genom att införa ett obligatoriskt regleringsförfarande väl skulle kunna för framtiden förebygga uppkomsten av de åsyftade missförhållandena, men de redan existerande missförhållandena, som närmast avsåges i motionerna, kunde icke avhjälpas på denna väg.

Enligt lantmäteristyrelsens mening framginge det omedelbart av den lämnade översikten över saken att de ifrågakommande motionerna berörde ett

problem, som krävde en mera radikal lösning än som vore möjlig genom anlåtande av laga skiftes- eller ägoutbytesinstitutet, även om möjligheterna att vid ägoutbyte ersätta jord med penningar vidgades. I motionen II:473 hade såsom en utväg antytts tillskapande av en lösningsrätt, som finge utövas i enkla former exempelvis liknande dem, som komme till användning enligt ensittarlagen, och onekligen talade mycket därför. Därigenom skulle utom annat vinnas, att den inlösta vägmarken alltid bleve gravationsfri, och att alltså i detta hänseende hinder mot sammanläggning av vägmarken med vederbörande fastighet icke förefunnes. Sammanläggningsförfarandet kunde då göras obligatoriskt. Förrättningsproceduren borde vidare i görligaste mån förenklas och därigenom förbilligas.

Andra lagutskottet yttrade i utlåtande (nr 28) att utskottet av vad som anförts i motionerna samt i lantmäteristyrelsens yttrande funne framgå, att starka skäl talade för att åtgärder vidtoges för att underlätta att mark, som använts till vägar, vilka blivit nedlagda, emedan de ej längre varit behövliga som allmänna vägar eller som enskilda utfartsvägar, på ett enkelt och billigt sätt skulle kunna förvärfvas av ägarna till de fastigheter, som gränsade intill vägmarken. Enligt utskottets mening borde frågan om de åtgärder, som i sådant hänseende kunde tillgripas, göras till föremål för en förutsättningslös utredning.

I skrivelse (nr 172) hemställde *riksdagen* om utredning i överensstämmelse med vad utskottet föreslagit.

Yttranden över riksdagens skrivelse inhämtades från *Svenska vägstyrelsernas förbund* och *Svenska vägföreningen*, vilka biträdde förslaget om en utredning i ämnet. Förbundet framhöll därvid, att för vägstyrelserna, som dagligen komme i beröring med ifrågavarande problem, behovet av klara och enkla linjer för denna markfrågas lösning under årens lopp mer och mer tydligt framstått. De möjligheter, som för närvarande stode till buds ifråga om vägmarks överlämnande, medförde ur kostnadssynpunkt i många fall orimliga konsekvenser. Förbundet förordade att förslag i ämnet fortast möjligt bragtes under riksdagens prövning. Vägföreningen uttalade, att det syntes som om den i motionen II: 473 antydda utvägen, nämligen att skapa en under enkla former utövad inlösningsrätt, skulle vara framkomlig och lämplig.

Inom justitiedepartementet upprättades härefter en promemoria angående lagstiftning om sammanföring med fastighet av vägmark (Justitiedepartementets promemorian 1938: 2). Vid promemorian funnos fogade förslag till *lag om sammanföring med fastighet av väg m. m.* samt förslag till *lag om säkerhet för utbekommande av ersättning enligt lagen om sammanföring med fastighet av väg m. m.* Lagförslagen, som åtföljdes av förklarande noter, hade utarbetats efter samråd med lantmäteristyrelsen. För innehållet i dessa lagförslag kommer närmare redogörelse att lämnas i det följande. Lagförslagen bifogas såsom *bilaga A*.

Över promemorian ha, efter remiss, yttranden år 1938 avgivits av ägodelningsdomarna i Södertörns, Östersysslets, Västernärkes, Hedemora, Västerbergslags, Västra Hälsinglands, Hammarkinds, Stegeborgs och Skärkinds, Skövde, Åse, Viste, Barne och Laske, Borås samt Jämtlands västra domsagor, av ägodelningsdomarna i Stockholm, Trosa, Norrköping, Västervik, Malmö, Hälsingborg, Trelleborg, Halmstad, Göteborg, Karlstad, Kristinehamn, Örebro, Västerås, Sala, Sundsvall och Östersund, av lantmäteristyrelsen, samtliga länsstyrelser samt av föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Svenska vägstyrelsernas förbund, Svenska vägföreningen och Svenska stadsförbundet. Lantmäteristyrelsen har vid sitt

utlåtande fogat yttranden från samtliga överlantmätare, av vilka flertalet överlämnat yttranden från lantmätare i länet. Några länsstyrelser ha inhämtat yttranden från länsarkitekt, vägingenjör, vägstyrelse m. fl.

År 1942 överlämnades ärendet till fastighetsbildningssakkunniga.

Huvudpunkterna i 1938 års förslag.

Rörande utgångspunkterna för en lagstiftning med det syfte, som motionärerna vid 1936 års riksdag velat tillgodose, har i 1938 års promemoria anförts i huvudsak följande.

Av vad i ärendet förekommit framginge, att icke ringa svårigheter mötte att återinföra vägmark, som blivit onyttig för sitt ändamål, i fastighetsindelningen. Framför allt vore de utvägar gällande lagstiftning i sådant hänseende erbjöde i regel alltför omständliga och kostsamma i förhållande till vägmarkens merendels ringa värde. De ofta förekommande förändringarna i vägnätet vore, såsom ock lantmäteristyrelsen framhållit, jämväl i så måtto förbundna med betydande olägenheter som vid framdragandet av ny väg eller rätning av äldre väg avskures markbitar, vilka oftast vore mera lämpade att brukas tillsammans med intilliggande fastigheter än med de fastigheter, vartill de hörde. Med hänsyn härtill låge det måhända närmast till hands att för åstadkommande av en rationell ägoanordning överväga införandet av ett obligatoriskt ägoregleringsförfarande i omedelbar anslutning till vägföretagets genomförande. Då sistnämnda fråga emellertid borde ses i ett större sammanhang, syntes en lagstiftning i ämnet, på sätt i riksdagens skrivelse avsetts, för närvarande böra inriktas på att tillskapa ett förfarande, varigenom möjliggjordes att väg, som till följd av vägrätning eller eljest blivit obehörlig för avsett ändamål, kunde på ett enkelt och billigt sätt sammanföras med angränsande fastighet. De påtalade svårigheterna för förvärv och införlivande med intilliggande fastigheter förelåge emellertid endast beträffande väg, som vid skifte eller annan jorddelningsförrättning undantagits för gemensamt behov eller eljest vore samfärd för flera fastigheter. Med hänsyn härtill borde lagstiftningen icke göras tillämplig å varje nedlagd väg utan begränsas att avse allenast samfärd väg.

Det i promemorian framlagda förslaget innebar, att genom en särskild lag skulle medgivas rätt för fastighetsägare att med sin fastighet *sammanföra* samfärd vägmark, som blivit onyttig för sitt ändamål eller annat gemensamt behov och som lämpligen kunde förenas med fastighetsägaren tillhörig mark. Förfarandet skulle medföra en automatisk sammanläggning av vägmarken med vederbörande fastighet. Sammanförd vägmark skulle därvid anses befriad från ansvar för inteckning eller tunga, som tidigare åvilat vägen, och för framtiden i stället vara belastad med samma inteckning eller tunga som den fastighet, varmed den sammanförts.

Lagstiftningen skulle äga tillämpning ej blott på den egentliga landsbygden utan även i stad. För att förebygga en ur plansynpunkt olämplig fastighetsindelning hade det dock syntts nödvändigt att från lagens tillämpning undantaga vägmark, som enligt fastställd byggnadsreglerande plan eller godkänd avstyckningsplan inginge i gata, torg, park eller annan allmän plats eller vissa angivna särskilda trafikområden m. m.

Förslaget angav under vilka förutsättningar sammanföring finge ske och hur i förekommande fall vägmarken skulle fördelas mellan fastigheter, som vore belägna på ömse sidor om vägen.

Vägmarkens värde antogs i regel vara så obetydligt i förhållande till hela värdet av de fastigheter, som ägde del i vägen, att dess avskiljande i realiteten icke komme att förorsaka någon nämnvärd minskning i värdet av sådan fastighet. Ersättningsfrågan hade därför ansetts bli av underordnad betydelse och ersättning skulle enligt förslaget utgå endast efter därom framställt yrkande.

Förslaget avsåg att åstadkomma sammanföring av vägmark med fastighet genom ett tämligen summariskt förfarande, vilket endast skulle kräva relativt blygsamma kostnader. Ifrågasatt sammanföring skulle prövas vid förrättning, som efter förordnande företoges av lantmätare eller, i fråga om väg i stad eller samhälle, för vilket fördes fastighetsregister såsom för stad, av den som vore behörig att förrätta avstyckningar i staden eller samhället. Sådan förrättning finge påkallas genom skriftlig ansökan hos överlantmätaren av ägare till fastighet, varmed sammanföring finge ske. Om tid och ställe för första sammanträdet skulle utfärdas kyrkokungörelse och skriftliga underrättelser. Om för vägen funnes känd styrelse eller förvaltare, skulle underrättelse om sammanträdet tillställas ledamot av styrelsen eller förvaltaren och eljest en av delägarna i vägen. Därjämte skulle bland annat sökanden och i vissa fall byggnadsnämnden särskilt underrättas. Förrättningen skulle verkställas utan biträde av gode män.

Låge längs den nedlagda vägen flera fastigheter, med vilka sammanföring kunde ifrågakomma, hade det ansetts önskvärt att möjliggöra prövning av fråga om sammanföring med dessa fastigheter i sammanhang med prövningen av det yrkande, som föranlett förrättningen. Med hänsyn härtill stadgades att annan fastighetsägare än sökanden ägde rätt att vid förrättningens första sammanträde ansluta sig till förrättningen genom att framställa yrkande om sammanföring av vägmark jämväl med sin fastighet. Funne förrättningsmannen sådant yrkande lämpligen böra prövas vid förrättningen, skulle denna uppskjutas i avbidan på att nytt förordnande utfärdades och det nya yrkandet genom kungörelse och underrättelser gjordes känt för vederbörande intressenter i vägen.

Med hänsyn till villkoret att vägen skulle vara onyttig för sitt ändamål eller för annat gemensamt behov hade talerätt vid förrättningen ansetts böra tillkomma envar, som kunde ha ett befogat intresse av att vägen bibehölls för gemensamt behov. Bestridande av sammanföringen skulle dock, för att vinna beaktande, framställas redan vid första sammanträdet. Likaså måste yrkande om ersättning framställas vid detta sammanträde av delägare, som ville göra anspråk därpå.

Förekomme tvist om äganderätt till vägen eller om fastighets delaktighet däri, skulle frågan härom underställas ägodelningsrätts prövning.

Förrättningen hade med hänsyn till sin ur lantmäteriteknisk synpunkt synnerligen enkla beskaffenhet icke ansetts böra bli föremål för någon fastställelseprövning utan skulle, därest klagan däremot ej fördes, vinna laga kraft. För att framtida tvist ej skulle kunna uppkomma stadgades i lagförslaget att talan om bättre rätt till väg som sammanförts ej finge föras sedan beslut om sammanföring vunnit laga kraft. Sedan så skett skulle anteckning angående sammanföringen verkställas i vederbörligt fastighetsregister. Så snart denna registrering utförts vore sammanföringen fullbordad.

Ofta förekomme att samfällt dike genom omläggning av dikessystem blivit onyttigt och därvid förelåge samma behov av sammanföring med angränsande fastighet som beträffande samfälld väg. Med hänsyn härtill skulle enligt förslaget lagreglerna beträffande väg äga motsvarande tillämpning i fråga om samfällt dike, som blivit onyttigt för sitt ändamål eller för annat gemensamt behov.

Då det jämväl vore ett allmänt intresse att väg, som blivit onyttig för sitt ändamål, sammanfördes med angränsande fastighet, kunde vid underlåtenhet att inom föreskriven tid gälda ersättning för sammanförd vägmark icke lämpligen knytas den påföljden, att rätten till sammanföring skulle anses försutten. För att bereda den ersättningsberättigade viss trygghet för att utfå den honom tillerkända ersättningen hade i stället — enligt samma princip, som tidigare vunnit tillämpning i samband med jorddelningslagstiftningen och lagstiftningen om ägofred — i ett särskilt lagförslag upptagits en bestämmelse, innebärande att ersättningstagaren skulle tillerkännas förmansrätt enligt 17 kap. 6 § handelsbalken för sin fordran.

Remissyttrandena.

Behovet av lagstiftningsåtgärder i det syfte, varom här är fråga, har allmänt vitsordats i de över 1938 års förslag avgivna yttrandena. Många remissmyndigheter ha uttryckt sin tillfredsställelse över att frågan tagits upp till behandling. Endast *länsstyrelsen i Kalmar län* — som dock ej haft någon principiell erinran mot förslaget — har anført, att något särskilt behov av en sådan lagstiftning veterligen ej försports inom länet.

Vad angår utformningen av en lag i ämnet ha huvudpunkterna i 1938 års förslag i stort sett tillstyrkts eller lämnats utan erinran. I några fall har dock såsom ett allmänt omdöme uttalats, att förslaget icke tillfredsställde de framförda önskemålen om ett enkelt och billigt förfarande och att en mera radikal lösning av problemet borde kunna åstadkommas. Vidare ha — ehuru av andra skäl — *länsstyrelsen* och *överlantmätaren i Älvsborgs län* intagit en utpräglad kritisk ståndpunkt till förslaget och ansett att detta icke borde läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Den nämnde överlantmätaren — som inledningsvis uttalat att det vore utomordentligt önskvärt om man genom ny lagstiftning kunde skapa ett förenklat men ändock ur rättssäkerhets- och fastighetsredovisningssynpunkt fullt betryggande förfarande för brytande av onyttiga samfälligheter — har funnit delägarna i samfälld vägmark, som skulle sammanföras, påtagligt missgynnade och uttalat att tvångsåtgärder av ifrågasatt slag endast borde få vidtagas i sådana former, att jordägaren garanterades en efter objektiv prövning fastställd ersättning för den mark, som toges i anspråk. Överlantmätaren — till vars ståndpunkt länsstyrelsen anslutit sig — har härom anført i huvudsak följande.

Det framförda lagförslaget hade ensidigt inriktats på att tillgodose de fastighetsägares intressen, vilka kunde ha nytta av att få inlösa samfälld vägmark. Frågan om ersättning för inlöst vägområde hade ansetts bliva av underordnad betydelse och ersättningens utgående hade gjorts beroende på yrkande därom, vilket dessutom för att vinna beaktande måste framställas på första sammanträdet. De antydda stadgandena skulle i förening med det summariska sättet för markägares kallande till förrättningen medföra, att frågan om ersättnings utgående bleve i mycket överlämnad till slumpens avgörande. Påståendet att vägens värde i regel vore obetydligt i förhållande till värdet av de fastigheter, som ägde del i vägen, innehölle en viss sanning och kunde åberopas till stöd för att göra den avskilda marken automatiskt fri från penninginteckningar, men kunde icke berättiga till att låta sakägarens rätt till ersättning tråda tillbaka. Vid bedömning av ersättningsfrågan bleve det nämligen icke vägmarkens relativa värde i förhållande till huvudfastigheterna, som spelade in, utan dess värde i och för sig. Detta värde behövde ingalunda vara obetydligt därför att det uppginge till en ringa del av

huvudfastighetens värde. Lagförslaget hade förutsatts bliva tillämpligt även inom områden med höga markpriser, till och med beträffande tomtindelad mark i stad. Att förslagets bestämmelser i sådana fall skulle kunna begagnas till goda kap på bekostnad av dem, som ägde vägen, vore uppenbart.

Lantmäteristyrelsen har föreslagit, att sammanföringsförfarandet icke skulle göras tillämpligt beträffande samfälld vägmark i stad eller samhälle utan att i stället skulle stadgas rätt för staden eller samhället att *inlösa* sådan mark. Till stöd för detta förslag har styrelsen andragit i huvudsak följande.

Till grund för det i vissa avseenden ganska summariska förfarings sätt, som föreslagits i promemorian, låge den uppfattningen, att samfälld väg, som blivit onyttigt för sitt ändamål, såsom regel vore utan egentligt värde för fastighet som hade del däri. Denna uppfattning vore otvivelaktigt riktig. Varken vid överlåtelse av fastighet eller vid åsättande av taxeringsvärde å fastighet torde annat än i mycket sällsynta undantagsfall hänsyn tagas till fastighetens andel i samfällda vägar. I undantagsfall kunde emellertid samfälld vägmark representera ganska stora värden. Så vore i regel fallet med vägmark i stad eller samhälle, särskilt om den fölle inom byggnadskvarter, då vederbörande tomtägare bleve tvungna att lösa till sig vägmarken för tomtindelningens rättsliga genomförande. Det kunde knappast anses försvarligt att beträffande sådan värdefull vägmark göra rätten till ersättning beroende av att yrkande om ersättning framställdes vid första sammanträdet. I stad eller annat samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skulle iakttagas, funnes ofta ett stort antal samfällda vägar, som blivit onyttiga genom tillkomsten av gator, och i fråga om vilka det vore önskvärt att inlösen mera i stort kunde åvägbringas. Detta kunde icke ske på annat sätt än att man låte staden eller samhället uppträda såsom inlösare av vägmarken för att sedermera tillhandahålla densamma i den mån så erfordrades för ändamålsenlig fastighetsbildning. Något principiellt skäl mot att sålunda inkoppla samhället såsom mellanhand vid inlösen av mark torde icke förefinnas, då stadsplanelagen upptagit denna princip. Något skäl för att från samhällets inlösningsrätt undantaga vägmark, som enligt fastställd stadsplan eller stomplan eller godkänd avstyckningsplan skulle ingå i gata, torg, park eller annan allmän plats eller i specialområden, förelåge uppenbarligen ej. Tvärtom skulle det i hög grad bidra till ordning och reda, att samhället inlöste sådan mark. Någon anledning att förbinda inlösen med villkor om sammanföring med viss fastighet skulle icke heller föreligga i detta fall, utan inlöst vägmark skulle utgöra särskild fastighet, vilken genom inlösningsförfarandet vore fri från ansvar för in-teckning eller tunga, som förut belastat den. Sträckte sig vägen genom flera fastigheter, med vilka vägmarken vore avsedd att sedermera sammanläggas, skulle de särskilda vägsträckorna inom envar av fastigheterna kunna inlösas för sig och på grund därav registreras såsom särskilda fastigheter. Inom samhälle, för vilket fördes fastighetsregister såsom för stad, skulle, om av inlöst väg viss del fölle inom område, som skulle upptagas i bihang C till fastighetsregistret, sagda del kunna vid förrättningen inlösas för sig och utan föregående avstyckning upptagas i bihanget. Det sålunda antydda förfarandet skulle för städer och samhällen otvivelaktigt medföra stora fördelar framför det i promemorian föreslagna, vilket måste leda till ett stort antal förrättningar och därför ställa sig ganska dyrbart. Styrelsen vore också övertygad om att städerna och samhällena ganska allmänt skulle komma att begagna sig av det antydda förfarandet för att undanröja det besvärliga hinder för fastighetsbildningen, som de samfällda vägarna överallt utgjorde.

Synpunkter, liknande dem, som legat till grund för lantmäteristyrelsens förslag, ha framförts också i ett par andra yttranden. Sålunda har *länsarkitekten i Stockholms län* funnit det anmärkningsvärt att, då väg vore belägen inom stad eller stadsliknande samhälle, icke staden eller samhället i första hand skulle äga rätt att inlösa vägmarken för att därefter låta den sammanföras med respektive tomt. Vidare har *överlantmätaren i Malmöhus län* anført, att det finge anses lämpligt att exempelvis det samhällsorgan, som handhade ordnandet av för allmänt behov avsedda områden, kunde erhålla full bruksrätt genom äganderätt till områdena på det enkla sätt, som lagförslaget innebure.

Den i promemorian intagna ståndpunkten att lagstiftningen borde begränsas till att avse allenast *samfälld väg* har givit anledning till viss kritik och föranlett yrkanden om en utvidgning av den föreslagna lagens tillämpningsområde. Sålunda har *länsstyrelsen i Blekinge län* uttalat, att även om vägen ägdes av endast en ägare — t. ex. ett vägdistrikt, som fått expropriera till vägen erforderlig mark — borde ifrågavarande förenklade förfarande för sammanföring kunna med fördel tillämpas. *Överlantmätaren i Västmanlands län* har framställt förslag av samma innebörd. *Överlantmätaren i Kronobergs län* har funnit att om väg, som tillhörde fastighet enskilt, undantogs från den nya lagen, komme ägare av avsöndrad eller avstyckad lägenhet, som berördes av sådan väg, i sämre ställning än ägare av fastighet, som berördes av samfälld väg. Även om den förre för rimlig ersättning lyckades förvärva vägmarken, bleve kostnaderna för avstyckning, sammanläggning och relaxering av inteckningar betydande. Starka skäl syntes därför tala för att även väg, som tillhörde fastighet enskilt, komme att omfattas av den nya lagen.

Det har vidare föreslagits, att lagförslaget skulle utsträckas till att omfatta jämväl markbitar, som vid nyanläggning eller omläggning av väg avskurits från sitt tidigare sammanhang och icke lämpligen kunde brukas för sig. Dessa områden hade i regel så ringa värde, att den uppkommande värdeminskningen icke kunde anses vara av någon betydelse för inteckningshavares rätt. I varje fall kunde denna rätt skyddas genom en bestämmelse om att områdets värde endast finge utgöra viss procent av värdet av den fastighet, varifrån marken finge inlösas. Dessa eller liknande synpunkter ha framförts av *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län* samt *Västmanlands län* ävensom av *överlantmätarna i Kalmar, Skaraborgs och Västmanlands län*.

Å andra sidan har *lantmäteristyrelsen* uttalat, att den ståndpunkt, som intagits i promemorian i avseende å den föreslagna lagstiftningens begränsning, icke borde frångås. Möjligheten att åstadkomma ändamålsenlig ägoreglering och i samband därmed erforderligt bestämmande av gräns för område, som vore föremål för vägrätt, sammanhängde med flera större frågekomplex, som väntade på sin lösning i annat sammanhang.

Fastighetsbildningssakkunniga.

I likhet med flertalet remissmyndigheter finna de sakkunniga obestriddigt, att en lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med 1938 års förslag i ett stort antal fall skulle komma att avlägsna hinder, som för närvarande omöjliggöra eller komplicera önskvärda förändringar i fastighetsindelningen. En lagstiftning i ämnet synes kunna skapa möjligheter till enkla och rationella lösningar i situationer, där ur praktisk synpunkt framkomliga utvägar för

närvarande saknas eller där en lösning med nu tillgängliga medel skulle kräva oskäligt höga kostnader för allmänheten och orimligt stor tidsinsats av lantmäteripersonalen.

I fråga om den föreslagna lagstiftningens tillämpningsområde ha vid remissbehandlingen framförts önskemål om ett förenklat förfarande jämväl för gränsreglering beträffande fastigheter, vilkas ägor sönderskurits av en nyanlagd eller rätad väg. Det är otvivelaktigt av stor vikt att ett sådant regleringsförfarande tillskapas och bringas till obligatorisk användning i samband med att vägföretag utföras. Detta spörsmål tillhör också dem, varpå de sakkunniga ha sin uppmärksamhet riktad. Det äger emellertid icke något direkt samband med det ämne, varom nu är fråga. I anslutning till den uppfattning, som kommit till uttryck i 1938 års promemoria finna de sakkunniga, att spörsmålet bör behandlas i annat sammanhang. Därest det av fastighetsbildningssakkunniga nyligen framlagda förslaget om ändring av bestämmelserna rörande ägoutbyte genomföres, skulle för övrigt vinnas i viss mån vidgade möjligheter att bemästra spörsmålet inom jorddelningslagens ram.

Vad härefter angår det från några håll framförda förslaget, att även vägmark, som tillhör fastighet enskilt, borde få sammanföras med angränsande fastighet på samma villkor och i samma ordning som samfällad vägmark, synas några bärande skäl härför icke ha anförts. Blir väg, som tillhör en enskild fastighet, onyttig för sitt ändamål, kan fastighetsägaren disponera över denna mark utan hinder av den tidigare användningen. Önskar ägare av angränsande fastighet förvärva marken, möter principiellt icke större svårigheter härför än beträffande annan mark, vartill fastigheten gränsar. Skulle den onyttiga vägmarken till äventyrs vara belastad av jorddelningsservitut eller intecknat servitut avseende rätt för annan fastighet att använda marken för vägändamål, må enligt 1907 års lag om servitut domstol förklara servitutet förfallet. Har däremot förutvarande väghållningsdistrikt i undantagsfall genom köp, åtföljt av avsöndring eller avstyckning, eller genom expropriation förvärvat vägmark, utgör denna en självständig fastighet, och det torde kunna förutsättas att uppgörelse om försäljning av sådan fastighet eller del därav kan åstadkommas, när fråga därom väckes. Anledning att tillgripa tvångsmedel synes under sådana omständigheter icke föreligga. De sakkunniga ansluta sig följaktligen till den i 1938 års förslag intagna ståndpunkten, att lagstiftningen icke bör avse vägmark, som tillhör fastighet enskilt eller utgör fastighet för sig.

De av länsstyrelsen och överlantmätaren i Älvsborgs län framförda erinringarna mot en lagstiftning med förslaget innehåll avse till en del det sätt, varpå delägarna i den samfällda vägen skulle erhålla underrättelse om sammanföringsförrättningen, men rikta sig framför allt mot bestämmelserna att ersättning för sammanförd vägmark skulle utgå allenast till delägare, som vid förrättningens första sammanträde framställde anspråk härpå. I förstnämnda hänseende — vari kritik framställts även i andra yttrandena — torde invändningarna icke kunna fränkännas berättigande och en viss förstärkning av underrättelseförfarandet torde vara motiverad. Härtill återkommer framställningen i det följande. Med anledning av invändningarna i övrigt må anföras följande. Vägmark som blivit onyttig torde i de allra flesta fall ha ett mycket obetydligt värde för de fastigheter, som ha andel däri. I undantagsfall torde emellertid värdet per ytenhet av vägmarken kunna uppgå till ett icke obetydligt belopp. Detta kan särskilt väntas inträffa då vägmark ingår i område, som enligt fastställd plan skall utgöra byggnadskvarter. I sistnämnda fall läser å andra sidan i regel endast vara fråga om relativt små arealer onyttig vägmark. Vidare må framhållas, att

ju mindre den enskilde fastighetsägarens andel i vägen är, desto mindre blir uppenbarligen hans intresse av att ersättning utgår för hans andel i vägmarken. Det synes icke vara befogat att för varje sammanföreling kräva en fullständig utredning i syfte att fastslå vilka andelsbelopp, som tillkomma envar delägare. Enbart en sådan utredning komme i många fall att kräva större kostnader än hela värdet av den sammanförda vägmarken. Förutsättningen för att ett sammanföringsförelarande skall kunna åstadkommas för kostnader, som stå i rimlig proportion till de värden vägmarken i regel representerar, måste otvivelaktigt vara, att utredningsarbetet rörande andelsförhållandena i vägen så långt möjligt begränsas. 1938 års förslag har också syftat härtill och förutsatt att utredning icke skulle verkställas i vidare mån än som föranleddes av framställda ersättningsanspråk. Andelsägarnas intressen beträffande onyttigt vägmark synas icke vara av sådan storleksordning, att omsorgen om dem bör få hindra ur såväl enskild som allmän synpunkt önskvärda rationaliseringsåtgärder beträffande fastighetsindelningen. Med hänsyn härtill synas de anförda betänkligheterna icke böra föranleda, att 1938 års förslag förkastas beträffande ersättningsfrågans lösning.

Det av lantmäteristyrelsen väckta förslaget om rätt för stad eller samhälle att inlösa samfällid vägmark synes innebära ett beaktansvärt uppslag, vilket i det följande kommer att upptagas till behandling.

De sakkunniga övergå härefter till en kring vissa mera väsentliga frågor grupperad redogörelse för den närmare innebörden av 1938 års förslag, remissmyndigheternas uttalanden samt de sakkunnigas egen ståndpunkt i nämnda frågor.

Sammanföreling av andra samfälligheter än vägar och diken.

Såsom tidigare nämnts avsåg sammanföringsförelarandet enligt 1938 års förslag i första hand samfällid väg, men därjämte skulle de för väg givna reglerna äga motsvarande tillämpning i fråga om samfällid dike.

I ett stort antal yttranden har diskuterats, huruvida icke den ifrågasatta lagstiftningen borde omfatta även andra samfälligheter än vägar och diken. Å ena sidan har hävdats, att behov ofta föreläge att på ett enkelt sätt kunna sammanföra även annan samfällid mark, som blivit onyttigt för avsett ändamål, med den fastighet varmed lämpligen kunde sambrukas. Å andra sidan har lämpligheten av en sådan utvidgning av den ifrågasatta lagstiftningens tillämpningsområde blivit ifrågasatt.

Förstnämnda ståndpunkt har intagits av *överlantmätaren i Östergötlands län*, som funnit de skäl, vilka anförts beträffande sammanföreling av väg eller dike, i icke ringa grad gälla även i fråga om andra samfällida områden. Ett på detta sätt vidgat tillämpningsområde för blivande lagbestämmelser syntes nödvändigt om icke lagbestämmelserna i praktiken skulle förfela sitt syftemål. Det föreliggande lagförslaget skulle exempelvis medföra den konsekvensen, att en för utfart från samfällid lertag vid skifte avsett väg kunde sammanföra med angränsande fastighet, medan däremot möjlighet att sammanföra lertaget icke förefunnnes.

Även *överlantmätaren i Jämtlands län* har framhållit, att grustag, stenbrott m. m., som icke mer kunde utnyttjas för det avsedda ändamålet, ofta bildade enklaver, som utan att vara till nytta för ägarna försvårade brukandet av de fastigheter, inom vilka de läge, och ofta nog hindrade en rationell fastighetsindelning.

Överlantmätaren i Malmöhus län har gjort gällande, att det varit ändamålsenligare att avgränsa lagens tillämpningsområde icke med hänsyn till samfällighetens ändamål utan med hänsyn till dess värde. Med värde borde i detta sammanhang förstås värdet ur produktiv synpunkt i det skick samfälligheten hade, då det allmänna behovet upphörde.

Önskvärdheten av bestämmelser, som medgäve sammanföring av annan samfärd mark än vägar och diken har framhållits av ytterligare några *överlantmätare, åtskilliga lantmätare, ävensom av överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Östergötlands län, föreningen Sveriges häradshövdingar samt ägodelningsdomaren i Norrköping.*

Den motsatta ståndpunkten har intagits av *överlantmätaren i Värmlands län*, som funnit en utvidgning av lagens tillämpningsområde vara förenad med vissa risker. Bl. a. skulle det bliva synnerligen svårt att draga en gräns uppåt med avseende på samfälligheternas storlek och värde. En i och för sig synnerligen önskvärd utvidgning av möjligheten att komma till rätta med andra onödiga samfälligheter än de av lagförslaget omfattade, borde ske genom uppmjukning av bestämmelserna om utbyte av jord mot pengar vid laga skiften och ägoutbyten.

Överlantmätaren i Kopparbergs län har framhållit, att då lagen å ena sidan komme att vara av tvångskaraktär men å andra sidan ersättning för marken komme att utgå endast i den mån sådan begärdes — detta sistnämnda för att proceduren skulle bli så enkel och billig som möjligt — borde lagens tillämplighet begränsas till sådana områden, som hade ringa värde i samfällighetsgruppens hand. Detta vore ej alltid fallet åtminstone beträffande utnyttjade grus- och sandtag. Sådana områden kunde ofta ha värde såsom tomtmark. Så kunde däremot knappast vara fallet i fråga om sådana oformliga figurer som vägar och diken.

Lantmäteristyrelsen har förklarat sig icke vara böjd att biträda yrkandet om att sammanföringsförfarandet borde göras tillämpligt å andra samfälligheter än väg och dike. I den förevarande lagstiftningen borde icke medtagas andra områden än sådana, beträffande vilka man av erfarenhet visste att de allmänt förorsakade stora besvärligheter och i fråga om vilka kunde anses föreligga presumtion för att deras värde vore obetydligt. Den enda utvidgning, som skulle kunna tagas under övertvägande, vore att låta vid väg belägen upplagsplats, grustag eller annat dylikt för vägens nyttjande eller underhåll avsett samfällt område, som blivit onyttigt för sitt ändamål på samma gång som vägen, medfölja vägen då inlösen eller sammanföring av denna komme i fråga. Finge så ej ske, kunde måhända förhandenvaron av dylika platser stundom förhindra inlösen av vägmark, när vägen kunde vara behöflig för att komma till och från platserna. Emellertid borde framhållas, att dylika platser stundom kunde vara av ganska stor omfattning och att de i undantagsfall kunde representera ej oväsentliga värden i andra avseenden än som föranlett deras undantagande för gemensamt behov. Låge exempelvis ett större uttömt grustag inom område, där tätare bebyggelse förekomme eller vore att förvänta, skulle det knappast vara förenat med rättvisa och billighet att beröva delägarna i grustaget det förväntningsvärde, som grustaget representerade. Skulle även dylikt område få inlösas eller sammanföras, borde därför såsom villkor uppställas, att det för delägarna icke vore av större ekonomiskt intresse att bibehållas vid äganderätten till området. Hela lagskrivningen komme vidare att avsevärt kompliceras om — vilket väl med hänsyn till områdenas direkta samhörighet med vägen bleve nödvändigt — redan i 1 § infördes stadganden angående dylikt område. För sin del ansåge lantmäteristyrelsen det icke nödigt att medtaga sågda områden.

Det föreligger utan tvivel i och för sig ett behov av att erhålla enklare och mera användbara medel att överföra också andra onyttiga samfälligheter än vägar och diken till angränsande fastigheter. Sådana samfälligheter, t. ex. samfälliga sandtag, grustag eller upplagsplatser, kunna emellertid, såsom lantmäteristyrelsen framhållit, stundom ha stort omfång och bland annat med hänsyn härtill förhållandevis högt värde. Det synes därför knappast vara lämpligt att söka inrymma dem under den nu ifrågasatta lagstiftningen. Det synes under alla förhållanden lämpligt att avvakta erfarenheter från tillämpningen av en lagstiftning rörande vägar och diken innan en utvidgning av ifrågasatt slag företages. I berörda hänseende anse sig alltså de sakkunniga icke böra nu ifrågasätta någon utvidgning av 1938 års förslag. Däremot ha de sakkunniga funnit anledning överväga huruvida icke den tillämnade lagen borde jämställa vissa naturliga vattendrag med samfälliga avloppsdiken. Till denna fråga återkommer framställningen i specialmotiveringen.

Sammanföring med annat än fastighet.

Enligt 1938 års förslag skulle sammanföring få ske endast med fastighet. Med fastighet skulle avses vad som enligt gällande bestämmelser skall såsom särskild fastighet redovisas i fastighetsregister. Därav följde, att sammanföring med samfällighet icke skulle kunna äga rum. Att sammanföring i dylikt fall utslutits har motiverats därmed, att något behov av en lösningsrätt av förevarande slag icke kunde anses föreligga för delägarna i samfälligheten. Av yttrandena framgår emellertid, att behov av sammanföring med mark, som är gemensam för flera jordregisterfastigheter, i vissa fall anses föreligga.

Överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län har härom anfört, att, då sammanföring med en samfällighet förklarats ej skola bliva tillåten, med samfällighet främst torde ha avsetts vid skifte avsatt samfällighet. Beträffande dylika samfälligheter vore emot lagförslagets ståndpunkt knappast något att erinra. Vad åter anginge andra samfälligheter, såsom mark gemensam för två eller flera jordregisterfastigheter, vilka antingen helt låge i samfällighet eller endast hade vissa ägor — vanligen skogsmark — gemensamma, syntes berörda lagstadgande vara onödigt strängt. För att uppnå den i lagförslaget åsyftade sammanföringen skulle antingen skifte eller sammanläggning vara en nödvändig förberedelse i dylika fall. Det hade gjorts gällande, att något behov av lösningsrätt av det slag, varom här vore fråga, icke kunde anses föreligga för delägarna i samfälligheterna. Denna motivering vore knappast allmängiltig. Om ett planområde — vari inginge mark gemensam för två fastigheter med olika ägare vilka gemensamt skulle exploatera marken — genomlöptes av samfällid vägmark, som blivit onyttig för sitt ändamål och vars införlivning med de kringgränsande ägorna finge anses utgöra ett villkor för planens genomförande, föreläge för delägarna i den gemensamma marken ett lika stort behov att få lösa den onyttiga markremsa, som genomlöpte deras mark, som för övriga fastighetsägare att få införliva motsvarande mark med sina fastigheter. Det kunde ifrågasättas, huruvida icke lagstiftningen i nu nämnda hänseende borde uppmyckas.

Även överlantmätarna i Älvsborgs, Värmlands, Gävleborgs och Västerbotens län ha ifrågasatt huruvida icke sammanföring borde få ske med mark, som är gemensam för flera jordregisterfastigheter.

Å andra sidan har lantmäteristyrelsen uttalat, att ehuru visst fog icke

saknades för dessa yrkanden det likväl icke syntes vara lämpligt att medgiva sammanföring i andra fall än då sammanläggning vore tillåten.

I anslutning till nu berörda fråga må här upptagas några spörsmål, som uppmärksammats i remissyttrandena men som icke närmare berörts i 1938 års promemoria. Här avses i första hand frågan, huruvida sammanföring bör få ske med område, som ingår i ännu icke rättsligen bildad tomt, när — efter fastställd tomtindelning — lagfart beviljats å området. Härom har *ägodelningsdomaren i Västernärkes domsaga* anfört:

»Förslaget utgår från att sammanföring under vissa villkor kan ske inom tomtindelad område. Sammanföring skall ske med fastighet, och med fastighet avses vad som skall såsom särskild fastighet redovisas i fastighetsregister. Väg kan alltså, i den mån tomtindelningens genomförande därigenom främjas, sammanföras med angränsande stadsäga, och detta även om enligt tomtindelningen endast del av stadsäga skall ingå i tomten. Men om i sistnämnda fall lagfart söktes särskilt å det område av stadsägan, som skall ingå i tomten — för vilket fall området anses genom tomtindelningen avstyckat och således ej längre hör till stadsägan — synes området ej längre utgöra fastighet enligt den givna definitionen. Ehuru tomtindelningen även i detta fall skulle främjas genom sammanföring, synes sådan ej kunna ske. Måhända borde möjlighet härtill givas.»

Samma önskemål har uttalats av *ägodelningsdomaren i Hedemora domsaga* och *överlantmätaren i Gävleborgs län* ävensom av *lantmäteristyrelsen*, som emellertid påpekat, att ett genom tomtindelning avstyckat, uti ännu icke rättsligen bildad tomt ingående område, varå lagfart meddelats, i realiteten vore en särskild fastighet, ehuru området enligt gällande föreskrifter rörande fastighetsregistreringen icke skulle registreras såsom sådan i annat fall än då tomtindelningen av någon anledning förfallit. Lantmäteristyrelsen, som av flera skäl ifrågasatte lämpligheten av de sålunda gällande registreringsbestämmelserna, hade under utarbetande en framställning om ändring av sagda bestämmelser därhän, att sedan lagfart meddelats å område, varom här vore fråga, området skulle i avvaktan på tomtindelningens rättsliga genomförande registreras såsom särskild fastighet. En sådan ändring skulle automatiskt få till följd att det ifrågavarande önskemålet beträffande sammanföring av vägmark med dylikt område bleve uppfyllt. Någon ändring i det förevarande lagförslaget skulle alltså under angiven förutsättning icke erfordras.

Överlantmätaren i Uppsala län, som synes ha utgått från att sammanföring enligt förslaget finge ske i förevarande fall, har gjort gällande, att sådan sammanföring kunde medföra konsekvenser i fråga om lösningsrätten till del av tomt. Sammanföringen måste nämligen medföra höjning av värdet å tomtedel och denna värdehöjning kunde bliva så stor, att den rubbade de förutsättningar för inlösen, vilka eljest skulle hava gällt.

Även frågan huruvida sammanföring bör få ske med sämjedelad mark har diskuterats i remissyttrandena, därvid i viss mån olika uppfattningar kommit till synes.

Ägodelningsdomaren i Hedemora domsaga har uttalat att det i många fall komme att kännas som en brist att sämjedelningslott vore utesluten från rätten till sammanföring. Möjligen kunde man tänka sig att på ansökan av ägare till sämjedelningslott med område invid vägen sammanföring finge ske med hela fastigheten.

Även *överlantmätaren i Kopparbergs län* hävdar, att det inom stora delar av länet komme att verka oförmånligt, om sämjedelningslott uteslötes från

lösningensrätten i fråga. Det vore emellertid knappast att förvänta att en delägare i ett sämjedelat hemman komme att visa sig sinnad att påkalla förrättning, därest vägmarken vid förrättningen sammanfördes med hemmanet i dess helhet och icke med sökandens sämjelott, intill vilken vägmarken vore belägen. Större betänkligheter borde emellertid icke möta mot sammanföring av vägmark o. d. med fastighet, bildad genom sämjedelning, än mot avstyckning från sådan fastighet. Rättsförhållandet mellan de sämjevis utbrutna fastigheterna syntes icke därigenom äventyras. Vid ett eventuellt laga skifte såkrade bestämmelsen om delningsgrund i 9 kap. 2 § första stycket jorddelningslagen innehavarens rätt till inlösningsområdet.

Överlantmätaren i Västmanlands län har funnit hinder ur praktisk synpunkt ej möta mot att ett vägområde sammanfördes med en sämjedelningsslott och således vid ett eventuellt laga skifte inräknades i dess ägoinnehav. Vid införing i fastighetsregistret finge dock ägområdet införlivas med registerfastigheten i dess helhet. Att det tillhörde en sämjedelningsslott skulle komma till synes endast i förrättningshandlingarna.

Lantmäteristyrelsen har uttalat, att visst fog icke saknades för yrkandena att sammanföring av vägmark skulle få ske med särskilt lagfaren, genom sämjedelning före den 1 januari 1928 utbruten kvotdel av fastighet, men att det dock icke syntes vara lämpligt att medgiva sammanföring i andra fall än då sammanläggning vore tillåten.

Beträffande frågan, huruvida möjlighet bör beredas att sammanföra samfärd vägmark även med vissa områden, som icke uppfylla den i förslaget givna definitionen på fastighet, finna de sakkunniga sammanföring vara önskvärd och jämväl utan olägenhet kunna ske *dels* med område, vilket vid lantmäteriförrättning utlagts såsom för två eller flera fastigheter gemensam ägolott eller avsatts till gemensamhetsskog och *dels* med område, som vid lantmäteriförrättning — utan att ha undantagits för gemensamt ändamål — lämnats oskiftat för två eller flera fastigheter.

Jämväl önskemålet om sammanföring med tomtedel, som särskilt lagfari, kan otvivelaktigt anses i och för sig befogat. Såsom lantmäteristyrelsen påpekat, kunna emellertid skäl åberopas för en sådan ändring i gällande registreringsbestämmelser, att dylika tomtedelar bli i fastighetsregistret redovisade såsom särskilda fastigheter i avvaktan på tomtindelningens rättsliga genomförande. En sådan ändring skulle, såsom styrelsen jämväl framhållit, få till följd att önskemålet om sammanföring av vägmark med tomtedel bleve uppfyllt. Denna lösning av spörsmålet synes de sakkunniga vara att föredraga framför en utvidgning av den särskilda lagens fastighetsbegrepp. Den berörda ändringen av registreringsbestämmelserna synes emellertid utan större olägenhet kunna anstå i avbidan på en mera allmän översyn av sagda bestämmelser.

Uppenbarligen skulle det, såsom i remissyttrandena framhållits, i många fall och särskilt i vissa delar av landet te sig som en brist om sammanföring ej kunde få ske med sämjedelningsslott, som tillkommit före den 1 januari 1928. De sakkunniga hålla likväl före, att sämjedelningsslott och fastighet icke böra likställas i det avseende, varom nu är fråga. Vid blivande legal delning kunna nämligen komplikationer uppstå rörande fördelningen av vägstycken, som sammanförts med sämjedelningsslott. Vidare är att märka att de sakkunniga, såsom redan tidigare anmälts, övertväga förslag om registrering eller legalisering i någon form av dessa — i vissa hänseenden under hägnet av gällande rätt — på privat väg tillkomna äganderättsliga enheter. Därest efter genomförandet av ett sådant förslag sämjedelnings-

lotter bli upptagna som registerfastigheter, blir den nu ifrågasatta lagstiftningen automatiskt tillämplig på sänjedelningslotterna. På i huvudsak dessa skäl finna sig de sakkunniga icke böra förorda att redan nu möjlighet beredes till sammanföring av vägmark med sänjedelningslott.

Förrättningens omfattning.

Tidigare har nämnts att en påbörjad sammanföringsförrättning enligt 1938 års förslag skulle kunna utvidgas till att omfatta jämväl sammanföring av vägmark med annan till samma väg gränsande fastighet än sökandens, detta under förutsättning att yrkande därom framställdes vid första sammanträdet. Förrättningen skulle därvid uppskjutas i avvaktan på utvidgat förordnande. Sedan detta erhållits skulle handläggningen av förrättningen fortsättas vid sammanträde, som kungjorts i samma ordning som första sammanträdet.

Ett flertal remissmyndigheter, däribland *lantmäteristyrelsen*, ha ifrågasatt lämpligheten av dessa bestämmelser. Enligt *lantmäteristyrelsens* mening borde i stället stadgas, att där till sökandens fastighet hörande mark gränsade till väg endast på ena sidan, vid förrättningen jämväl finge prövas fråga om sammanföring av vägmark med fastighet liggande på motsatta sidan.

Ägodelningsdomaren i Skövde domsaga har ifrågasatt, huruvida ej avslutningsyrkanden kunde upptagas och behandlas utan uppskov, varvid det för väggärens del vore tillräckligt, om han i kallelsen till det första sammanträdet erhöle besked om möjligheten härtill. Åtskilliga *överlantmätare* och *distriktslantmätare* ha likaledes ansett, att det ej vore nödvändigt att uppskjuta förrättningen för utfärdande av nytt förordnande och ny kungörelse på grund av att nytt yrkande om sammanföring framställt, då ju delägarna i vägen genom kallelseförfarandet erinrats om att sådant yrkande kunde framkomma.

I andra yttranden har framhållits, att avsevärda fördelar skulle vinnas om en successiv avveckling av onyttig vägmark kunde undvikas och regleringsåtgärderna i stället utföras i ett sammanhang beträffande hela vägen eller en för sig belägen del av densamma. Härigenom skulle den totala kostnaden både för sakägarna och för statsverket avsevärt nedbringas och därjämte vinnas ökade möjligheter till en lämplig ägoanordning, bättre ordning och reda samt betydande lätnader ur redovisningssynpunkt. Det har därför ansetts önskvärt att förrättningsmannen erhöle befogenhet att ex officio besluta om förrättningens omfattning. Uttalanden i sådan riktning ha gjorts av *ägodelningsdomaren i Västernärkes domsaga*, *överlantmätaren och länsstyrelsen i Malmöhus län*, *överlantmätarna i Göteborgs och Bohus*, *Älvsborgs*, *Värmlands* och *Norrbottns län* samt *länsarkitekten i Västerbottens län*.

Överlantmätaren i Västernorrlands län har ifrågasatt huruvida icke rätt att påkalla utvidgning av förrättningen borde tillerkännas jämväl ägare av andel i vägen, så att förrättningen kunde utvidgas till en för vägens ägare önskvärd omfattning, men har samtidigt påpekat, att detta skulle föra med sig, att ägare av fastighet skulle kunna tvingas att inlösa vägområde, något som finge anses strida mot lagförslagets principer. Samma hinder mötte att konstruera förrättningen så, att den efter ansökning antingen av vederbörande fastighetsägare eller ock av en eller flera ägare av andel i vägen kunde omfatta exempelvis alla onyttiga vägar inom visst skifteslag.

Flera skäl tala onekligen för att, när fråga om sammanföring blivit väckt, förrättningen borde utsträckas till att i ett sammanhang omfatta hela samfälligheten eller lämpligt avgränsad del därav. Härigenom skulle vägmarken kunna på lämpligaste sätt fördelas mellan de angränsande fastigheterna och såväl tidsutdräkt som kostnader skulle bli mindre än om regleringen finge genomföras successivt i den mån ansökan därom framställdes beträffande vägens skilda delar. Vidare skulle betydande fördelar vinnas beträffande fastighetsredovisningen.

Ägarna till fastigheter, som angränsa vägen, kunna måhända i regel förväntas ha intresse av att vägmark sammanföres med deras fastigheter, men det kan icke förutsättas att så alltid kommer att bliva fallet. Skulle en reglering obligatoriskt omfatta all onyttig vägmark eller en viss genom beslut avgränsad del därav, bleve det därför nödvändigt att tvångsvis förelägga fastighetsägare att inlösa smärre markområden. Även om de ersättningsbelopp, som därvid kunde ifrågakomma, otvivelaktigt i regel bleve ganska obetydliga, synes en generell föreskrift om sådan skyldighet att inlösa mark i varje fall icke böra ifrågasättas, förrän praktisk erfarenhet vunnits om sammanföringsinstitutets verkningar. Det är emellertid av vikt att frivillig anslutning till en påbörjad förrättning så långt som möjligt underlättas. De sakkunniga biträda därför för sin del förslaget, att anslutningsyrkande skall få framställas vid förrättningens första sammanträde.

Emellertid synes anledning föreligga att redan nu överväga, huruvida icke i viss utsträckning tvångsanslutning vid sammanföringsförrättning bör kunna ifrågasättas. Det kan nämligen befaras, att sammanföringar, som komma till stånd genom frivillig ansökan, stundom kunna komma att medföra resultat, som rent av innebära en försämring av den rådande fastighetsindelingen, och detta särskilt inom områden med långt driven parcellering. Framställda sammanföringsyrkanden kunna tydligen leda till att spridda delar av vägmarken sammanföres med angränsande fastigheter, medan däremellan liggande mindre stycken av den onyttiga vägmarken komma att förbli samfällda. Ett sådant resultat av en sammanföringsförrättning skulle uppenbarligen kunna medföra avsevärd oreda i fråga om fastighetsredovisningen och därjämte kunna i skilda sammanhang förorsaka onödigt och betungande arbete i samband med andra förrättningar å fastigheter, som gränsa till eller äga andel i den samfällda marken. Skulle sådan mark vid en senare tidpunkt överföras till enskild fastighet, komme detta, såsom förut berörts, att medföra ökade kostnader och ökad tidsutdräkt såväl för enskilda som för det allmänna. Olägenheter kunna även förorsakas därigenom att ett markstycke av här åsyftat slag sannolikt ofta komme att lämnas utan vård och tillsyn. Av nu angivna skäl synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke förrättningsmannen borde givas befogenhet att vid första sammanträdet även väcka fråga om sammanföring, som icke begärts av vederbörande fastighetsägare, därest väsentlig förbättring av fastighetsindelingen därigenom vunnas. Allt efter omständigheterna i det särskilda fallet kunde därvid ifrågakomma, antingen att med fastighet skulle sammanföras större del av vägmarken i fråga än som påyrkats eller ock att mark från den av förrättningen berörda samfälligheten skulle sammanföras med fastighet, vars ägare icke alls framställt begäran om sammanföring. Hade sådan fråga väckts, skulle fastighetens ägare, såvitt han icke därigenom lede skada, ha att underkasta sig att vägmarken sammanfördes med hans fastighet och jämväl vara skyldig att erlägga den ersättning för den sammanförda vägmarken, som kunde ifrågakomma. Skulle däremot sammanföringen kunna skada fastighetens ägare, skulle frågan förfalla.

En regel av nu angivet innehåll skulle icke med fog kunna betecknas som

någon märkligare nyhet på fastighetsbildningsrättens område. Tvärtom uppvisar jorddelningslagen analoga stadganden i fråga om såväl laga skifte som ägoutbyte. Vid dessa förrättningar kan en markägare utan egen ansökan och även mot sitt bestridande åläggas ej blott att deltaga i kostnaderna för förrättningen utan även att betala ersättning för mark, som han kan ha fått sig tillerkänd utöver den han lämnat i utbyte. Med hänsyn till de skyldigheter, som sålunda redan åvila en fastighetsägare, och med hänsyn till de enligt de sakkunnigas mening starka sakskäl, som ovan åberopats, synas betänkligheter icke böra möta mot att införa skyldighet för en fastighetsägare att jämväl vid begärd sammanföringsförrättning i de angivna speciella fallen underkasta sig en mindre reglering av sin fastighets omfattning. Såsom redan framhållits måste emellertid tillses, att fastighetsägaren icke förorsakas någon skada. En sammanföring bör exempelvis anses förorsaka skada, om den skulle åsamka fastighetsägaren kostnader, som med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden kunna anses betungande.

De sakkunniga ha ovan förordat förslaget, att anslutningsyrkande skulle få framställas vid första sammanträdet under en sammanföringsförrättning. Beträffande reglerna för behandlingen av ett sådan yrkande är uppenbart, att förrättningen bleve fördröjd och fördyrad om anslutningsyrkandet icke finge omedelbart prövas vid förrättningen. Något behov för delägarna i vägen att erhålla uppskov i förrättningen på grund av att en fastighetsägare yrkar utvidgning av denna torde heller icke finnas. Ett vid förrättningens första sammanträde framställt yrkande om sammanföring av vägmark med annan fastighet än sökandens bör därför omedelbart kunna upptagas till prövning. Likaså bör av förrättningsmannen väckt fråga om sammanföring, som icke begärts av fastighetens ägare, omedelbart kunna prövas under förutsättning att fastighetsägaren infunnit sig vid sammanträdet. I annat fall bör avgörandet uppskjutas till ett påföljande sammanträde, till vilket fastighetsägaren kallats genom en i god tid före sammanträdet avsänd tjänsteskrivelse, vari självfallet bör påpekas vad saken gäller. Väcker förrättningsmannen fråga om sammanföring med en fastighet i ägarens närvaro men förklarar sig ägaren icke vara beredd att omedelbart taga ställning till saken, bör han ock lämnas skäligt rådrum och avgörandet i regel uppskjutas till ett följande sammanträde.

I händelse av bifall till de sakkunnigas nu framlagda förslag bör vid kungörandet av sökt förrättning lämnas erinran därom, att vid förrättningen må väckas fråga om sammanföring av vägmark, som utgör del av den ifrågavarande samfälligheten, med annan fastighet än sökandens.

Sammanföring eller inlösen av vägmark inom vissa planområden.

Såsom tidigare nämnts skulle enligt 1938 års förslag från lagens tillämpning undantagas vägmark, som enligt fastställd byggnadsreglerande plan eller godkänd avstyckningsplan inginge i gata, torg, park eller annan allmän plats eller i vissa angivna, för särskilda ändamål avsedda områden. Denna undantagsbestämmelse hade ansetts nödvändig för att förebygga en ur plansynpunkt olämplig fastighetsindelning.

De sakkunniga erinra om att 19 kap. 13 § jorddelningslagen i då gällande lydelse angav, hurusom vid avstyckning hänsyn skulle tagas till bland annat planer och andra bestämmelser rörande byggnadsverksamheten, och att nämnda lagrum enligt 1938 års förslag skulle äga motsvarande tillämpning beträffande sammanföring av vägmark.

I åtskilliga yttranden ha invändningar rests mot den nyss angivna undantagsbestämmelsen. Behovet av skydd mot en olämplig fastighetsindelning har ansetts bliva fullt tillgodosett genom hänvisningen till 19 kap. 13 § jorddelningslagen. Att behov av sammanföring kan föreligga även inom områden, varom här är fråga, har framhållits av bland andra *överståthållar-ämbetet, länsarkitekten i Västerbottens län, flera överlantmätare och föreningen Sveriges häradshövdingar*. Nämnde länsarkitekt ansåg att särskilt inom de mindre, sakta växande samhällena säkerligen flerfaldiga gånger komme att uppstå fall, då ett sammanförande kunde vara önskvärt och lämpligt även beträffande mark inom område av ifrågavarande slag. I det ganska vanliga fall, där samhället vore ägare av den mark, som vägen skulle sammanföras med, syntes ett sammanförande vara en lämplig åtgärd, som i hög grad skulle underlätta planens genomförande. Ett annat likaledes ganska vanligt fall uppstode, då en fastighet huvudsakligen vore utlagd till kvartersmark och en samfälld väg inom eller invid densamma ginge någorlunda vinkelrätt emot de kvarteren skiljande gatorna. Finge sammanföringen här endast avse kvartersmark, skulle ett antal små vägbitar bli kvarliggande som vägmark. Detta bleve lätt till obehag för markägarna och kunde även förorsaka olägenheter vid fastighetsredovisningen. Även i detta fall vore sammanförandet av all vägmark en mycket lämplig åtgärd, särskilt som fråga om avstående av gatemark ändock reglerades på för samhället lämpligt sätt. Med hänsyn till nämnda förhållanden syntes förslaget böra kompletteras med föreskrift om att sammanföring kunde få ske även inom berörda områden, om så befunes lämpligt. För att denna rätt icke skulle användas i alltför stor utsträckning kunde det möjligen ifrågasättas om icke tillstånd av länsstyrelsen borde krävas.

Överlantmätaren i Stockholms län har upplyst, att beträffande områden inom länet med godkänd avstyckningsplan synnerligen ofta förekomme, att tomtexploatören sedan området blivit slutexploaterat utan ersättning överlämnade förefintliga trafikleder och öppna platser till en av tomtplatsköparna bildad sammanslutning. Understundom utgjorde dessa vägar och öppna platser stamfastighetens återstod, i andra fall åter avstyckades de samtliga till särskild fastighet. Om i en dylik fastighet inginge del av en för flera fastigheter samfälld väg, som blivit onyttig för sitt ändamål, syntes densamma böra få sammanföras med fastigheten. Om del av sådan vägmark inginge i en fastigheten tillhörig öppen plats, som vore avsedd exempelvis för anläggande av en tennisplan, kunde det inträffa att, sedan tennisplanen med stora kostnader blivit iordningställd, någon delägare i vägen påfordrade dess utstakande och utmärkande, varigenom tennisplanen skulle spolieras, eller ock gjorde anspråk på ersättning med måhända orimligt högt belopp, som villaägareföreningen såsom ägare till tennisplanen nödgades utbetala för att rädda de därå nedlagda kostnaderna.

Överlantmätaren i Kalmar län har åberopat, att det ofta förekomme, att traktens idrottsförening med äganderätt ville förvärva ett å byggnads- eller avstyckningsplan upptaget idrottsområde, bl. a. för att kunna säkerställa anläggningarnas bevarande åt idrottsrörelsen och för att bereda möjligheter till lån mot inteckning i anläggningarna. Därest en onyttig samfälld väg löpte genom området borde hela området på ett enkelt sätt kunna förenas i en hand. Likartade förhållanden kunde även förekomma vid utvidgning av en kyrkogård i enlighet med fastställd byggnads- eller avstyckningsplan.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har såsom ett skäl för slopande av undantagsbestämmelsen i fråga framhållit, att det föreslagna sammanföringsförfarandet bleve mindre omständligt än ett expropriationsförfarande och komme att snabbare leda till resultat.

Såsom tidigare nämnts har *lantmäteristyrelsen* i fråga om onyttig samfäll vägmark i städer och vissa samhällen föreslagit, att staden eller samhället skulle erhålla rätt att genom ett särskilt förfarande inlösa marken. Sammanföringsförfarandet skulle då icke göras tillämpligt inom stad eller sådant samhälle. Därest nämnda yrkande icke vunnit bifall, borde enligt styrelsens uppfattning den undantagsbestämmelse, varom nu är fråga, utgå ur förslaget. Från enskilda fastighetsägares sida föreläge visserligen enligt styrelsens mening ytterligt sällan något legitimt intresse av att förvärva ifrågakvarande mark. För stad eller annat samhälle, där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skulle iakttagas, anvisade stadsplanlagen annat rättsmedel för åtkomst av mark, som inginge i gata eller annan allmän plats, nämligen expropriationsförfarande. Det kunde emellertid på grund av hänvisningen i förslaget till 19 kap. 13 § jorddelningslagen med fog ifrågasättas, om undantagsregeln överhuvud taget vore behövlig. Genom denna omöjliggjordes lagens tillämpning inom ifrågakvarande områden i de speciella fall, då sådan tillämpning verkligen kunde anses sakligt motiverad, exempelvis beträffande idrottsområde.

Enligt 25 § byggnadslagen skall stadsplan utmärka tre olika slag av områden: för det första *byggnadskvarter*, vidare *gator*, *torg*, *parker* och *andra allmänna platser* samt slutligen s. k. *specialområden*, såsom järnvägs- och andra särskilda trafikområden, skydds- eller säkerhetsområden för vissa anläggningar, hamnområden, idrottsområden, begravningsplatser och vattnområden.

Ett bibehållande av 1938 års förslag skulle nu innebära, att sammanföring finge ske beträffande samfäll vägmark inom byggnadskvarter men icke inom övriga i stadsplan redovisade områden. Det i 1938 års promemoria anförda skälet för angivna begränsning av den tilltänkta lagens tillämpningsområde var, att man eljest skulle riskera ur plansynpunkt försämrad fastighetsindelning. Såsom i vissa remissyttranden påpekats, torde emellertid detta skäl icke vara bärande, om bestämmelserna rörande avstyckning i 19 kap. 13 § 2 mom. jorddelningslagen (samt 5 kap. 8 § 1 mom. fastighetsbildningslagen) göras tillämpliga även i fråga om sammanföring. Tvärtom torde i många fall planens genomförande underlättas och markens användning för avsett ändamål tryggas samt ökad ordning och reda beträffande fastighetsförhållandena inom planområdet vinnas, därest den åsyftade begränsningen av lagens tillämpningsområde slopades.

Emellertid finna de sakkunniga, såsom i det föregående angivits, anledning till övervägande upptaga det av lantmäteristyrelsen framförda förslaget, att vid sidan av institutet sammanföring i förevarande lag skulle stadgas en särskild rätt för stad eller samhälle att i en förenklad ordning *inlösa* samfäll vägmark, som blivit onyttig för delägarna i samfälligheten.

Det av lantmäteristyrelsen väckta förslaget om ett särskilt inlösenförfarande avsåg *all mark* inom stad eller samhälle. Detta finna de sakkunniga för sin del vara att gå för långt. Till en början är att märka, att utvecklingen under senare år gått därhän att städer och samhällen i allt större utsträckning kommit att, förutom den stadsmässiga bebyggelsen, innesluta även stora områden av ren landsbygdskaraktär. När den pågående reformeringen av kommunindelningen slutförts, lär detta förhållande bli än mera framträdande, när åtskilliga landskommuner torde komma att i sin helhet införlivas med städer, köpingar och andra samhällen. Det torde saknas anledning att tillägga stad eller samhälle lösningsrätt till vägmark av ifrågakvarande slag belägen inom rena landsbygdsmråden. Inom sådana om-

råden bör vägmarken liksom eljest på landet få sammanföras med angränsande fastighet. Rätten för stad eller samhälle att inlösa vägmark bör med andra ord i princip begränsas att avse mark, som ingår i stadsplan.

Härnäst inställer sig frågan, om inlösningsrätten bör avse *all mark, som ingår i stadsplan*, eller begränsas till visst eller vissa av de olika slags områden som enligt vad ovan angivits utmärkts i stadsplan.

Vad då först angår vägmark inom områden avsedda till *byggnadskvarter* må först erinras om att byggnadskvarter regelmässigt skall indelas i tomter, innan marken toges i anspråk för byggnadsändamål. Nybyggnad får ej företagas i strid med tomtindelning eller på tomt, som icke är rättsligen bestående. I fråga om tomtbildningen gäller i huvudsak följande. Administrativt bildade tomter uppkomma genom att tomtindelning fastställs. Därmed har emellertid icke åstadkommits någon ändring beträffande den tidigare gällande rättsliga fastighetsindelningen, utan i lagfarts- och in-teckningshänseende m. m. består denna alltjämt oförändrad. För att en nybildad administrativ tomt skall bli rättsligen bestående kräves att den införes i den avdelning av fastighetsregistret, som benämnes tomtboken, eller att, därest den administrativt bildade tomten omfattar mark från flera rättsliga enheter, medgivande lämnats till sammanläggning av dessa tomtdelar. Sammanläggning må ej medgivas förrän sökanden företett karta med protokoll rörande tomtmätning och jämväl beviljats lagfart å de särskilda områden, som ingå i tomten. Motsvarar administrativt bildad tomt en stadsåga, införes tomten omedelbart i tomtboken. Består tomten eljest av mark från endast en rättslig enhet, införes den i tomtboken så snart tomtens ägare gör framställning därom. Även i sistnämnda fall skall tomtmätning ha verkställts. Vid tomtmätning skall i förekommande fall redovisas de särskilda områden, av vilka tomten bildats.

Till stöd för en inlösningsrätt beträffande områden avsedda till byggnadskvarter skulle nu kunna andragas, att det får anses genomgående känneteckna nutida riktlinjer för tätorternas markpolitik att kommunen bör förvärva mark i största möjliga utsträckning. Mot ett sådant argument kan emellertid invändas, att den mark, varom i detta lagstiftningsärende är fråga, torde sakna varje betydelse ur markpolitisk synpunkt. Syftet med lagförslaget är heller icke att tillgodose tätorternas markbehov utan allenast att på enklast möjliga sätt avlägsna de hinder för en lämplig fastighetsbildning, som onyttig samfällad vägmark visat sig innefatta. Rent praktiska synpunkter böra då få avgöra vilken väg som bör väljas. Det synes de sakkunniga vara tydligt, att starka praktiska skäl tala för att vägmark inom byggnadskvarter bör få sammanföras med angränsande mark på samma sätt som på landet. Härutinnan är att märka, att om den samfällda vägmarken ingår i område som enligt stadsplanen utgör byggnadskvarter och marken inom kvarteret i övrigt tillhör en enda fastighet, det uppenbarligen skulle vara en onödig omgång, om staden först skulle inlösa vägmarken och därefter överlåta den till markägaren. I så fall skulle erfordras lagfart först för staden och, sedan marken överlåtits till tomtägaren, jämväl för denne. Därjämte bleve sammanläggning nödvändig vid genomförandet av den rättsliga tomtbildningen. Om däremot sammanföring medgives, inflyter marken direkt i stadsågan. Varken lagfart eller sammanläggning erfordras utan all tomtbildning kan ske från en enda fastighet. I sådana fall, där kvartersmarken är uppdelad på flera stadsågor eller andra rättsliga enheter och tomtindelning inom kvarteret ännu ej kommit till stånd, kunna måhända i vissa fall — företrädesvis om fastighetsindelningen kännetecknas av stark splittning — svårigheter tänkas uppkomma att verkställa sammanföring på det sätt, som bäst främjar genomförandet av den blivande tomtindelningen. Ris-

ken härför synes dock obetydlig och den möjligheten står alltid till buds att låta sammanföringen anstå tills tomtindelningen blivit fastställd.

Vad härefter angår onyttig vägmark inom område avsett för *gata, torg, park* eller *annan allmän plats* skall sådan mark, liksom all annan mark som ingår i den allmänna platsen, förr eller senare inlösas av staden eller samhället, som har att iordningställa och till allmänt begagnande upplåta allmän plats enligt vissa i byggnadslagen angivna regler. Att låta sådan mark genom sammanföring förvärfvas av ägaren till den angränsande marken synes då ej böra ifrågakomma. I stället synes lämpligt att staden eller samhället får i en förenklad ordning inlösa vägmarken. En inlösningsrätt föreligger visserligen redan enligt byggnadslagen, därvid med vissa modifikationer de allmänna reglerna om expropriation gälla. Särskilt i fråga om samfärd mark blir emellertid bl. a. fördelningen av expropriationsersättningen en omständlig och tyngande procedur, icke minst på grund av att sådan mark ofta besväras av ett flertal in-teckningar. Otvivelaktigt skulle därför en på det nya sammanföringsinstitutet kopierad inlösningsrätt innefatta påtagliga praktiska fördelar ur här aktuella synpunkter. De sakkunniga förorda därför en inlösningsrätt beträffande onyttig samfärd vägmark inom område, som enligt fastställd stadsplan är avsedd till gata, torg, park eller annan allmän plats.

Stadsplaneinstitutet kan numera, förutom i stad och annat samhälle, där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skall iakttagas, komma till användning även för tätort på landet utan samband med municipalbildning. Enligt de sakkunnigas mening finns då ingen anledning att förbehålla städer och samhällen den här avsedda inlösningsrätten utan denna bör tillkomma även landskommun, beträffande område inom kommunen, för vilket stadsplan blivit fastställd. Vidare bör enligt de sakkunnigas uppfattning, där byggnadslagens bestämmelser för stad skola tillämpas, inlösningsrätten gälla även mark, som enligt fastställd generalplan är avsedd till trafikled eller annan allmän plats.

Till frågan om inlösningsrättens närmare utformning återkommer framställningen i specialmotiveringen.

Vad slutligen angår vägmark som ingår i *specialområden* är att märka, att sådana områden kunna vara av olika slag. Vissa specialområden äro närmast avsedda för enskilda ändamål, t. ex. enskilda trafikområden. Andra — och det övervägande antalet — avse gemensamma kommunala eller andra allmänna (statliga) ändamål. De förstnämnda äro icke avsedda att överföras i allmän ägo men väl de senare. Av samma skäl som anförts beträffande samfärd vägmark inom byggnadskvarter finna de sakkunniga icke lämpligt att giva kommunen rätt till inlösen beträffande specialområden avsedda för enskilda ändamål. Jämväl med avseende å övriga specialområden torde en rätt till inlösen av vägmark snarast innebära viss nackdel för kommunen varjämte det uppenbarligen skulle komplicera lagtexten om olika regler skulle gälla för olika slag av specialområden. Bli reglerna om sammanföring generellt giltiga beträffande specialområden kan, då mark skall överlåtas till kommun eller staten för att användas t. ex. som trafikområde, antingen markägaren begära sammanföring innan överlåtelsen sker och sedan sälja hela området eller ock försäljningen avse området utom vägmarken, därvid kommunen själv begär sammanföring efter överlåtelsen. I intetdera fallet kräves, såsom vid inlösen, särskild lagfart å vägmarken, eventuellt även sammanläggning.

Såsom förut i denna promemoria framgått anse de sakkunniga, att om en markägare begärt sammanföring, förrättningen under vissa angivna för-

utsättningar skall kunna utsträckas att avse även fastighet, vars ägare icke framställt sådan begäran. Om inlösen av samfälld vägmark ingående i gata eller annan allmän plats begärts, torde under samma förutsättningar förrättningen utan ansökan böra kunna utsträckas att avse även sammanföring av vägmark, som tillhör den av förrättningen berörda samfälligheten men ingår i byggnadskvarter eller specialområde. En sådan utvidgning av förrättningen torde få anses i hög grad önskvärd, t. ex. i det praktiskt säkerligen mycket vanliga fallet att en samfälld väg slingrar sig fram delvis över gatumark, delvis en eller annan meter in över angränsande kvartersmark.

I detta sammanhang må slutligen anmärkas att de sakkunniga haft sin uppmärksamhet riktad på det fallet, att kommun eller samhälle är ägare till fastighet inom stadsplanlagt område, vilken fastighet enligt stadsplanen delvis utgör gatumark och delvis byggnadskvarter. I sådant fall skulle det otvivelaktigt te sig praktiskt, om sammanföring finge ske av all samfälld vägmark inom fastigheten, och att särskild förrättning för inlösen av gatumarken sålunda icke skulle behöva verkställas. Att öppna möjlighet därtill skulle emellertid enligt de sakkunnigas mening komplicera lagtexten på ett icke önskvärdt sätt. De eventuella olägenheter, som utformningen av 2 § andra stycket kan medföra i det här avsedda specialfallet, torde kunna elimineras genom att inlösen av gatumark sker allenast successivt i den mån exploateringen fortskrider. I fall då stadsplan ännu icke fastställts men upprättande av sådan plan förestår, bör sammanföring av all samfälld vägmark inom det blivande planområdet lämpligen ske medan de formella förutsättningarna därför ännu äro för handen.

Ansökan om förrättning, förordnande av förrättningsman samt kungörande av första sammanträdet.

Sammanföringsförrättning skulle enligt 1938 års förslag påkallas genom skriftlig ansökan hos överlantmätaren av ägare till fastighet, varmed vägmark finge sammanföras. I ansökningen borde enligt förslaget så fullständigt som möjligt uppgivas såväl de fastigheter, vilka ägde del i vägen, som de, vilka gränsade till denna, ävensom ägarnas namn och postadresser. Hade vägen varit allmän, skulle ansökningen även innehålla upplysning därom. Vore vägen belägen inom område, för vilket fördes jordregister, skulle vid ansökningen fogas av lantmätare utfärdat bevis angående vid vilken förrättning vägen blivit undantagen eller lämnad oskiftad. Beträffande väg, belägen inom stad eller samhälle för vilket fördes fastighetsregister såsom för stad, skulle i stället bifogas utdrag beträffande vägen av bihang B till fastighetsregistret. Särskilt förordnande att verkställa förrättningen skulle utfärdas.

Vad angår rätten att påkalla förrättning har i några yttranden föreslagits att sådan rätt skulle tillkomma även den, som enligt lagen om samäganderätt vore att anse såsom delägare i fastighet, samt ägare av mark, som skulle avstyckas till särskild fastighet. Det har även ansetts behöfligt att samhälle och vägförvaltande organ finge behörighet att ansöka om förrättning.

I vissa yttranden har behandlats frågan, hos vilken myndighet ansökan borde göras, ävensom det därmed sammanhängande spörsmålet, huruvida förordnande att verkställa förrättningen överhuvudtaget vore erforderligt. I förstnämnda hänseende ha *överståthållarämbetet, länssarkitekten i Jämt-*

lands län, Svenska stadsförbundet och ägodelningsdomaren i Örebro förklarar sig anse, att ansökan beträffande förrättning i stad eller fastighetsregistersamhälle borde göras hos byggnadsnämnden. Ägodelningsdomaren i Östersund har uttalat, att om över huvud taget särskilt förordnande erfordrades, syntes det beträffande stad böra meddelas av byggnadsnämnden. Emellertid kunde man med fog hålla före, att sådant förordnande icke vore påkallat. Lantmätare verkställde redan nu på direkt ansökan förrättningar av mera komplicerad art än nu ifrågavarande, förhållandevis enkla och summariska förfarande. Ansökning syntes därför utan olägenhet kunna ingivas direkt till vederbörande förrättningsman. Samma ståndpunkt har intagits av överlantmätarna i Gävleborgs och Norrbottens län samt flera distriktslantmätare.

De bestämmelser, som enligt förslaget skulle gälla beträffande ansökningens innehåll, ha av åtskilliga remissmyndigheter ansetts utan motsvarande nytta medföra avsevärda olägenheter för sökanden. Sålunda ha överståthållarämbetet, överlantmätarna i Stockholms, Gotlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt flera distriktslantmätare funnit skyldigheten för sökanden att så fullständigt som möjligt uppgiva såväl de fastigheter, som ägde del i vägen, som de vilka gränsade till denna ävensom ägares namn och postadresser vara betungande och av tvivelaktigt värde. Överlantmätaren i Jämtlands län har framhållit, att de vägar, varom här vore fråga, ofta hade utlagts vid primära laga skiften för ett stort antal fastigheter, vilka sedermera genom sekundära förrättningar uppdelats. Antalet fastigheter, vilka ägde del i vägen, kunde därför ofta nog uppgå till flera hundra. Inom Ragundabottens skifteslag torde exempelvis antalet fastigheter, som ägde del i vid skiftet avsatta samfälligheter, uppgå till 700 å 800. Det vore orimligt att begära att en sakägare skulle kunna lämna något så när riktiga upplysningar härom. Det syntes onödigt att tynga ansökningen med dylika uppgifter, vilkas riktighet för övrigt bleve tämligen problematisk och vilkas betydelse för förrättningen vore skäligen ringa. Lantmäteristyrelsen har ansett det vara till fördel, om sökandens skyldighet i berörda hänseende kunde inskränkas så, att om vägen vore samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, uppgifter i förevarande avseende behöfve lämnas endast om en i orten boende delägare, till vilken underrättelse om förrättningssammanträde lämpligen skulle kunna sändas. Vad sålunda föreslagits sammanhänge med av styrelsen framställda förslag beträffande kallelseförfarandet.

Å andra sidan ha överlantmätaren i Stockholms län och lantmäteristyrelsen påpekat, att med hänsyn till kallelseförfarandet borde, då för vägen funnes känd styrelse eller annan, som vore satt att den förvalta, i ansökningen lämnas uppgift härom. Lämnades ej sådan uppgift, finge förrättningsmannen i de flesta fall ej kännedom om förhållandet förrän vid första sammanträdet.

Även föreskriften att till ansökningen skulle fogas bevis eller utdrag ur fastighetsregistret beträffande vägen har ansetts i onödan fördyra och fördröja förrättningen. Överståthållarämbetet, överlantmätarna i Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Västerbottens och Norrbottens län samt flera distriktslantmätare ha ansett att bestämmelserna härom borde utgå och att det vore tillräckligt att i ansökningen lämnades uppgifter dels om vägens sträckning, dels om vid vilken förrättning vägen blivit undantagen eller lämnad oskiftad. Lantmäteristyrelsen har också hemställt att ifrågavarande stadganden måtte utgå men ansett att i stället borde krävas vissa andra upplysningar, varjämte en prövning av ansökningen borde ske innan förordnande utfärdades. Styrelsen har framhållit, att nyss åsyftade bevis givetvis skulle tjäna till att fullt säkert identifiera den väg, som avsåges i an-

sökningen, samt utgöra en garanti för att vägen vore sådan att den förevarande lagen hade avseende å densamma. Därigenom skulle alltså i viss mån elimineras den risk sökanden löpte att få till ingen nytta bekosta förrättningen, om denna förklarades icke kunna äga rum. »Riskpremien» bleve emellertid enligt styrelsens uppfattning för dyr i förhållande till riskens storlek, och andra utvägar kunde tillgripas för att i görligaste mån minska risken. Det borde av sökanden krävas endast att han i ansökningen så tydligt som möjligt, helst genom hänvisning till vid jorddelningsförrättning upprättad karta och beskrivning, angåve vilken väg som avsåges samt vilken sträcka därav som skulle inlösas. Över ansökningen borde överlantmätaren höras för konstaterande av att det icke vore uppenbart att vägen vore sådan, att lagen ej hade avseende å densamma. I fråga om väg i stad eller fastighetsregistersamhälle kunde det vara tillräckligt att i ansökningen angåves under vilken littera vägen i fråga funnes redovisad å registerkartan och i bihang B till fastighetsregistret. Det vore vidare enligt styrelsens förmenande förmånligt — särskilt med hänsyn till frågan i vad mån fastighetsförvaltande myndighet skulle anse sig böra bevaka kronans rätt vid förrättning — om i ansökningen kunde lämnas uppgift om den ungefärliga längden av den vägsträcka, som sökanden önskade inlösa.

Överlantmätaren i Stockholms län har gjort gällande att en lantmätare icke kunde utfärda något bevis angående vid vilken förrättning vägen blivit undantagen eller lämnad oskiftad med mindre han verkställde undersökning i länets lantmäterikontor. Skulle beviset utfärdas av en lantmätare, som icke vore bosatt i residensstaden, nödgades han företaga särskild resa för undersökningen. Därtill komme att, särskilt när det gällde äldre förrättningar, det vore svårt att avgöra huruvida viss väg vore undantagen för gemensamt ändamål eller lämnats oskiftad. Trots att det kunde befaras, att bevisets utfärdande komme att medföra för den sökande betungande kostnader, torde ett dylikt bevis icke kunna undvaras om utsikt skulle finnas till att förrättningen skulle kunna handläggas vid ett enda sammanträde.

Rörande kungörandet av första sammanträdet vid förrättningen innehöll 1938 års förslag i huvudsak följande. Förrättningsmannen skulle om tid och ställe för första sammanträdet utfärda kungörelse, som sist trettio dagar därförut skulle uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där vägen och de fastigheter, som berördes av förrättningen, vore belägna. Funnes för den samfällda vägen känd styrelse eller annan, som vore satt att den förvalta, skulle förrättningsmannen med posten underrätta ledamot av styrelsen eller förvaltaren om sammanträdet. Därest denne ej ägde att själv föra talan för samfälligheten, vore han ansvarig för att underrättelsen tillställdes någon som ägde behörighet därtill eller, om sådan ej funnes, bleve för delägarna känd. Funnes ej känd styrelse eller förvaltare skulle underrättelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig. I sådant fall skulle uppgift om vilken delägare som tillställts underrättelsen intagas i kungörelsen, varjämte denna skulle anslås i socken- eller rådstugan eller på annan lämplig plats inom kommunen.

I kungörelsen och underrättelsen borde uppgivas den väg som ansökningen avsåge, den förrättning vid vilken vägen undantagits eller lämnats oskiftad samt i tillgängliga handlingar angivna delägare i vägen ävensom sökandens namn och den honom tillhöriga fastighet, varmed vägen skulle sammanföras. Därjämte skulle angivas att annan ägare av vägen angränsande fastighet än sökanden vid första sammanträdet finge framställa yrkande om sammanföring samt erinras om vad delägare i vägen hade att iakttaga vid framställandet av ersättningsanspråk.

Förrättningsmannen skulle tillika om sammanträdet särskilt underrätta sökanden samt, om vägen endast på ena sidan gränsade till sökandens fastighet och på andra sidan angränsade annan fastighet, varmed sammanföring finge ske, jämväl ägaren av sistnämnda fastighet. Underrättelse skulle därjämte tillställas i vissa fall byggnadsnämnden och, om vägen varit allmän, den myndighet under vars förvaltning vägen stått.

Anginge förrättningen fastighet under allmän myndighets vård och in-seende, skulle förrättningsmannen därjämte underrätta länsstyrelsen om förrättningen. Föreskrifterna i 3 kap. 2 § jorddelningslagen beträffande förordnande av allmänt ombud m. m. skulle enligt förslaget äga motsvarande tillämpning vid sammanföringsförrättning.

Det föreslagna kungörelse- och kallelseförfarandet har allmänt ansetts alltför omständligt. Beträffande föreskriften att kungörandet skulle ske sist trettio dagar före första sammanträdet ha sålunda ett stort antal myndigheter anfört, att anledning saknades att frångå den för kungörande av jorddelningsförrättning vanliga tiden, fjorton dagar, och beträffande förrättning i stad eller stadsliknande samhälle har *överlantmätaren i Kronobergs län* påyrkat en kungörelsetid av högst åtta dagar. Även i övrigt ha vissa lättnader ansetts möjliga. *Överlantmätaren i Södermanlands län* har härom uttalat, att om alla sakägare och andelsförhållanden vore kända, kungörelse icke syntes behöfelig, utan förrättning ändock kunna få företagas om sakägarna antingen kallats åtta dagar före sammanträdet eller ändock infunne sig till detsamma.

Å andra sidan har mot de föreslagna bestämmelserna riktats den allmänna erinringen, att de icke kunde förväntas medföra, att sakägare med säkerhet erhöles kännedom om förrättningen. I vissa yttranden har därför ifrågasatts, om icke kungörelsen borde införas i ortstidning. *Ägodelningsdomaren i Hedemora domsaga* har för sin del bestämt påyrkat detta och därvid anfört, att vägmarken säkerligen ej sällan komme att vara av värde, exempelvis i samhälle, samt att ägare av vägmarken borde givas verkliga möjligheter att framställa ersättningsanspråk. Även *ägodelningsdomaren i Sala* har ifrågasatt annonsering i ortstidning, medan *överlantmätaren i Norrbottens län* uttalat att möjligheten härtill icke borde uteslutas. *Överståthällarämbe-tet* har beträffande städer och stadsliknande samhällen funnit kungörelse i den eller de tidningar, i vilka i allmänhet offentliga tillkännagivanden för ortsbefolkningen infördes, effektivare än kyrkokungörelse. *Lantmäteristyrelsen* har ansett annonsering lämplig i stad eller samhälle, men beträffande landsbygden funnit annonsering alltför dyrbar med hänsyn till de obetydliga markvärden, varom där vore fråga.

Beträffade kungörelsen har vidare *länsstyrelsen i Gävleborgs län* liksom *överlantmätaren i länet* yttrat, att det stadgade kungörelseförfarandet icke borde behöva tillgripas för det fall att samtliga sakägare skriftligen under rättats om tid och ort för sammanträdet. *Överlantmätaren i Örebro län* har ifrågasatt, om ej kungörelsen alltid borde anslås i socken- eller rådstugan eller på annan lämplig plats.

I några yttranden har framhållits, att det föreslagna underrättelseförfarandet måste anses otillräckligt med hänsyn till de intressen, som delägarna i vägen hade att bevaka vid förrättningen. *Överlantmätaren i Älvsborgs län* har härom anfört följande.

Det kallelseförfarande, som skulle tillämpas beträffande vägens ägare, överensstämde i huvudsak med det, som vid gränsbestämning och ägoutbyte enligt jorddelningslagen i vissa fall medgäves beträffande delägare i samfälligheter. Erfarenheterna från jorddelningslagens tillämpning gäve klart vid

handen, att detta kallelseförfarande vore föga effektivt, såtillvida som i regel endast en eller annan sakägare nåddes av eller i vart fall efterkomme den kollektiva kallelsen. Att kallelseförfarandet ändock utan större olägenheter kunnat användas vid gränsbestämningar och ägoutbyten hade framförallt sin grund däri, att de föreskrivna reglerna för dylika förrättningar i sig själva innefattade garantier mot ett åsidosättande av obevakade rättsintressen. Dessutom vore det vid dylika förrättningar fråga om ett för en hel sakägar-grupp gemensamt intresse, där bevakning från en sakägares sida automatiskt komme övriga till godo. Slutligen funnes ju vid dylika förrättningar möjligheter för en missgynnad part att efter besvär vinna rättelse. Någon sådan möjlighet hade i det föreliggande lagförslaget ej lämnats öppen för delägare i vägen, som ej nåtts av kallelse till förrättningen och vars rätt till ersättning därigenom gått förlorad. Vid gränsbestämningar och ägoutbyten finge vidare det enklare kallelse sättet tillämpas endast då fråga vore om mark, samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, eller alltså då en enskild delägarers personliga intresse av förrättningen kunde förutsättas vara ringa. Enligt lagförslaget skulle däremot motsvarande kallelseförfarande få tillämpas till och med i ett sådant ytterlighetsfall, som då fråga vore om mark, samfälld endast för två fastigheter.

Beträffande underrättelsen till delägarna i vägen ha *lantmäteristyrelsen* och *överlantmätaren i Malmöhus län* föreslagit sådan ändring av förslaget, att överensstämmelse uppnåddes med motsvarande bestämmelser i 7 kap. 1 § jorddelningslagen beträffande mark, som är samfälld för flera fastigheter med skilda ägare. Lantmäteristyrelsen har därvid uttalat, att det icke kunde förnekas att förslagets underrättelseförfarande vore mindre effektivt och att detta kunde ha sin betydelse just då endast några få delägare i vägen funnes och alltså värdet av vars och ens andel kanske ej vore så obetydligt.

Även i några andra avseenden har ifrågasatts en utvidgning av underrättelseförfarandet. *Överlantmätaren i Gotlands län* har nämligen ansett personliga kallelser böra sändas till ägare av alla vägen angränsande fastigheter, varigenom skulle skapas en viss säkerhet för att dessa personer komme tillstädes och bleve i tillfälle framställa yrkanden om vägens sammanföring med fastigheter utmed densamma. Med väg borde i detta sammanhang avses så lång vägsträcka, som låge inom ett primärt skifteslag.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har gjort gällande att jämväl vederbörande länsstyrelse borde erhålla underrättelse om förrättningen.

Föreskriften att i kungörelse och underrättelse borde uppgivas de i tillgängliga handlingar angivna delägarna i vägen har allmänt ansetts onödigt betungande. *Lantmäteristyrelsen* och *flera överlantmätare* ha uttryckligen påyrkat, att nämnda föreskrift skulle utgå.

I anslutning till uttalanden beträffande den i förslaget stadgade skyldigheten för förrättningsman att underrätta länsstyrelsen om sammanföringsförrättning, som anginge fastighet under allmän myndighets vård och inscende, ha i yttrandena framförts erinringar mot att allmänt ombud alltid skulle förordnas vid förrättning av förevarande slag, oberoende av vilket värde saken kunde gälla. Sälunda har *överlantmätaren i Gävleborgs län* ansett det böra tagas under övervägande om icke förrättningsmannen borde åläggas att meddela länsstyrelsen delaktighetens storlek, och om icke länsstyrelsen borde givas befogenhet att underlåta att ombestyr utscende av allmänt ombud i sådana fall, då det vore uppenbart att kostnaderna för representationen icke stode i rimlig proportion till värdet av fastighetens andel

i vägen. Det omständliga och kostsamma förfarandet i liknande fall vid jorddelningsförrättningar verkade avskräckande.

Även länsstyrelsen i Gävleborgs län har framhållit, att möjlighet borde beredas länsstyrelsen att underlåta att vidtaga i 3 kap. 2 § jorddelningslagen omförmäld åtgärd, då saken i endast ringa mån berörde fastighet under allmän myndighets vård och inseende. *Lantmäteristyrelsen* har uttalat, att det vore beklagligt om fastighetsförvaltande myndighet skulle anse det som sin plikt att alltid framställa anspråk på ersättning för fastighets andel i vägmark, oavsett andelens värde. Det rådde nämligen intet tvivel om att ett dylikt system skulle bli oekonomiskt för kronan, emedan på det hela taget de inflytande ersättningarna icke skulle täcka kostnaderna för bevakande av kronans rätt. Vidare skulle därigenom nödvändiggöras fullständig utredning angående delaktighet i vägmark i många fall, då sådan utredning eljest kunde underlåtas. Det vore i de flesta fall möjligt för myndighet, som nyss sagts, att genom de av förrättningsmannen i underrättelsen lämnade uppgifterna eller genom hänvändelse till vederbörande överlantmätare eller fastighetsregisterförare eller på annat sätt förskaffa sig en ungefärlig uppfattning om vad saken gällde, och det vore önskvärt att myndigheten i fall, då det uppenbarligen skulle vara förlustbringande för kronan att bevaka sin rätt vid förrättningen, kunde finna sig befogad att icke föranstalta om allmänt ombud vid förrättningen. Måhända kunde i instruktionsväg något göras för att realisera detta önskemål.

Sammanföringsförfarandet förutsattes i princip bygga på frivillig medverkan av ägare till fastighet, varmed mark skall sammanföras. Med hänsyn härtill bör enligt de sakkunnigas mening ej annan än sådan fastighets ägare givas behörighet att ansöka om förrättning. Äga två eller flera personer var sin kvotdel av en fastighet, kräves enligt lagen om samäganderätt samtliga delägars samtycke för åtgärder, som röra fastighetens förvaltning. Ansökan om sammanföringsförrättning bör därför biträdas av alla dem, som samfällt äga en fastighet.

Har ett på marken avgränsat område av en fastighet försålts men ännu ej avstyckats, kommer en sammanföring att avse den odelade fastigheten och icke det försålda området. På grund härav bör fastighetens ägare ansöka om förrättningen, även om den sammanförda vägmarken har sådant läge att den sedermera helt eller delvis kommer att avstyckas tillsammans med det försålda området.

I sin tidigare omnämnda promemoria av den 31 oktober 1949 ha de sakkunniga föreslagit slopande av bland annat sådana förordnanden, som med stöd av jorddelningslagen meddelas av överlantmätaren. Beträffande vissa andra förrättningar, till vilka förordnande kräves, föreslogs däremot icke någon ändring i detta hänseende, då frågan härom ansågs ur praktisk synpunkt äga underordnat intresse. Såsom framgår av promemorian hade emellertid de sakkunniga funnit sig beredda att i princip förorda, att kravet på särskilda förordnanden för lantmätare att utföra förrättningar avskaffades. Enligt förevarande lagförslag skall sammanföringsförrättning handläggas av lantmätare eller i vissa fall av den, som jämlikt lagen om fastighetsbildning i stad på grund av tjänst eller förordnande är behörig att förätta avstyckningar. Kompetensen hos förrättningsman, tillhörande den sistnämnda gruppen, har alltid i särskild ordning prövats innan denne anställts eller erhållit ifrågavarande förordnande. Någon anledning att beträffande sammanföringsförrättning kräva särskilt förordnande från fall till fall torde därför icke förefinnas. Med hänsyn härtill föreslå de sakkun-

niga, att sådan förrättning skall få företagas efter skriftlig ansökan direkt hos vederbörande distriktslantmätare, om sammanföringen skall handläggas av lantmätare, och eljest hos vederbörande byggnadsnämnd, som har att överlämna ansökningen till förrättningsmannen.

Beträffande kraven på ansökningens innehåll synas avsevärda lättnader för sökanden i förhållande till 1938 års förslag önskvärda och möjliga. Behov av fullständiga uppgifter från sökanden angående vilka fastigheter, som äga del i vägen, torde icke alltid föreligga. Härtill återkommer framställningen i det följande. Den utredning, som erfordras rörande vägen, torde i sin helhet med minsta möjliga tidsutdräkt och kostnad kunna utföras av förrättningsmannen i samband med handläggningen av förrättningen. Att kräva en förberedande utredning redan då förrättningen sökes, torde därför vara olämpligt och synes icke heller ur andra synpunkter behöfligt. De sakkunniga anse det vara fullt tillräckligt att ansökningen tydligt anger vilken väg som äsyftas. Detta torde enklast klarläggas genom hänvisning till karta och beskrivning, som upprättats vid tidigare jorddelningsförrättning. Är vägen redovisad i fastighetsregister, som föres enligt bestämmelserna för stad, torde i ansökningen endast erfordras uppgift om vägens beteckning på registerkartan. Självfallet kan sakägare, som anser sig ha behov därav, få hjälp av vederbörande förrättningsman med ansökningens upprättande.

Vad angår förrättningens kungörande kan med rätta anmärkas, att kyrkokungörelsen icke längre kan antagas utgöra ett verksamt medel att till de i orten boende sakägarna förmedla kännedom om en förestående förrättning. Då emellertid denna publiceringsmetod genomgående föreskrivits vid bland annat alla förrättningar av jämförlig art och frågan om ett effektivare kungörande måste lösas i ett större sammanhang, torde trots detta kravet på kyrkokungörelse rörande sammanföringsförrättning i princip böra bibehållas. Från vissa håll har föreslagits, att kungörelsen därjämte skulle intagas i ortstidning. En ovillkorlig skyldighet härtill skulle i flertalet fall medföra onödiga kostnader. Enligt de sakkunnigas uppfattning föreligger endast undantagsvis behov av annonsering. Sådant behov kan måhända stundom föreligga om förrättning berör särskilt värdefull mark eller om det med hänsyn till kända förhållanden synes förrättningsmannen tveksamt huruvida marken kan anses vara onyttig för vägändamål. Även andra förhållanden kunna tänkas motivera särskilda åtgärder för att ge förrättningen ökad publicitet. I fråga om förrättning enligt jorddelningslagen skall kungörelse om sammanträde, när särskilda förhållanden därtill föranleda, införas i en eller flera av ortens tidningar. De sakkunniga föreslå en sådan bestämmelse även i fråga om sammanföringsförrättning.

Beträffande kungörandet av förrättning enligt jorddelningslagen och lagen om enskilda vägar ha de sakkunniga i promemorian den 31 oktober 1949 föreslagit en förkortning från fjorton till åtta dagar av den tid före sammanträde, då kungörandet senast skall ske. Även i fråga om övriga kallelser föreslogs samma ändring. Därjämte skulle enligt de sakkunnigas förslag beträffande alla förrättningar enligt jorddelningslagen införas den för avstyckningsförrättning redan gällande regeln, att förrättning må företagas utan att kungörande och kallelse verkställts i föreskriven ordning, därest sakägarna infinna sig.

De sakkunniga anse att de sålunda föreslagna reglerna lämpligen kunna vinna motsvarande tillämpning även i fråga om sammanföringsförrättning. Vad angår sådan förrättning torde emellertid fullständig utredning rörande delaktigheten i den samfällda vägen ofta icke komma ifråga. Det är uppenbart att kungörandet av förrättningen endast bör kunna underlätas därest förrättningsmannen verkställt fullständig utredning såväl rörande denna

delaktighet som rörande servitut och andra rättigheter, som eventuellt kunna belasta vägen, och med ledning av denna utredning kan konstatera, att alla sakägare infunnit sig. Såsom de sakkunniga anført i den nyss åberopade promemorian torde det vidare vara uppenbart, att en sakägare icke kan anses ha »infunnit sig» vid förrättningen om han väl kommer tillstådes men förklarar sig på grund av bristande förberedelse tid oförmögen att ingå i svaromål.

Ersättning för vägmark som sammanføres förutsättes utgå endast till delägare, som vid förrättningens första sammanträde framställer anspråk härpå. Särskilt med hänsyn härtill böra delägarna beredas tillfredsställande möjligheter att erhålla kännedom om detta sammanträde. Har styrelse eller förvaltare för vägen tillställts kallelse, synes därigenom vara sörjt för att delägarna erhålla tillfälle att bevaka sina intressen vid förrättningen. Finnes ej styrelse eller förvaltare och är vägen samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, anse de sakkunniga det vara tillräckligt att en av delägarna erhåller skriftlig kallelse att vara för dem alla tillgänglig. På envar delägare lär i sådant fall regelmässigt belöpa en så obetydlig andel i samfälligheten, att ett längre gående kallelseförfarande bleve onödigt tyngande med hänsyn till andelarnas ringa värde. Vad angår övriga fall föreslå de sakkunniga däremot att skriftlig kallelse skall utgå till var och en av delägarna i samfälligheten. Bestämmelserna om personliga kallelser till delägarna i den samfällda vägen skulle alltså komma att överensstämma med gällande bestämmelser i jorddelningslagen om kallelseförfarandet vid gränsbestämning och ägoutbyte beträffande samfällad mark.

I anslutning härtill bör frågan om ansökningens innehåll ytterligare beröras. För att underlätta kallelseförfarandet bör i ansökningen upplysningar lämnas om styrelse eller förvaltare, därest sådan finnes för den samfällda vägen. Är detta ej fallet, bör angivas vilka fastigheter, som äga del i vägen, samt ägarnas namn och postadresser, eller, om vägen är samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, en av fastigheterna med i orten boende ägare samt dennes namn och adress.

Gränsar den samfällda vägmark, som föreslås bliva sammanförd, jämväl till annan fastighet än sökandens, kan vid förrättningen förväntas uppkomma fråga huru vägmarken skall fördelas mellan dessa fastigheter. Med hänsyn härtill bör kallelse tillställas jämväl ägaren av sådan motliggande fastighet och följaktligen också uppgift om denne fastighetsägares namn och adress lämnas i ansökningen.

I syfte att vid jorddelningsförrättning underlätta bevakandet av den rätt, som tillkommer det allmänna såsom ägare av fastighet, ha i 3 kap. 2 § jorddelningslagen meddelats särskilda bestämmelser. Angår förrättning fastighet, som står under allmän myndighets vård och insende, skall lantmätaren i god tid insända underrättelse om förrättningen till länsstyrelsen i länet, vilken har att förordna allmänt ombud eller, därest förordnandet bör meddelas av annan myndighet, ofördröjligen överlämna underrättelsen till denna. Sedan allmänt ombud förordnats, skall lantmätaren erhålla meddelande härom. Därest uppgift om tid och ställe för första sammanträdet icke lämnats redan i den till länsstyrelsen insända underrättelsen, åligger det lantmätaren att snarast möjligt genom tjänsteskriveise underrätta ombudet härom.

Skulle stadganden av motsvarande innebörd införas beträffande sammanföringsförrättning, komme detta att medföra synnerligen ogynnsamma konsekvenser. Såsom tidigare framhållits bör utredningsarbetet rörande andelsförhållandena i den samfällda vägen så långt möjligt begränsas. Blev fö-

rättningsmannen ålagd särskild underrättelseskyldighet beträffande fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, komme detta att framtvunga en utredning rörande andelsförhållandena, något som man velat undvika. För att kunna fullgöra en sådan skyldighet nödgades förrättningsmannen därjämte i vederbörliga taxeringslängder undersöka, huruvida någon av de andelsägande fastigheterna förvaltades av allmän myndighet. Vidare skulle utan tvivel en ovillkorlig skyldighet att förordna allmänt ombud vid sammanföringsförrättning bli ur ekonomisk synpunkt ogynnsam för det allmänna. De kostnader, som härigenom uppkomme, skulle säkerligen i flertalet fall komma att uppgå till högre belopp än de ersättningar, som kunde ifrågakomma för sammanförd vägmark. Det må i detta sammanhang också framhållas, att sammanföringens syfte bland annat är att uppnå en förbättrad fastighetsindelning. Det allmänna bör enligt de sakkunnigas förmenande även i sin egenskap av fastighetsägare söka underlätta erforderliga sammanföringsåtgärder och i varje fall icke betinga sig någon förmänsställning i förhållande till andra fastighetsägare.

Finnes för väg, vari fastighet under allmän myndighets vård och inseende har del, styrelse eller förvaltare, erhåller den fastighetsförvaltande myndigheten — därest delägarnas intressen icke bevakas samfällt av därtill behörig person — genom styrelsen eller förvaltaren kännedom om förrättningen. Finnes ej styrelse eller förvaltare, utgår enligt de bestämmelser, som de sakkunniga funnit sig böra föreslå, skriftlig kallelse till myndigheten, därest den väg som beröres av förrättningen, är samfälld för upp till högst tio fastigheter med skilda ägare. I nämnda fall bör enligt de sakkunnigas mening allmänt ombud endast förordnas i den utsträckning den fastighetsförvaltande myndigheten finner detta påkallat med hänsyn till det värde saken kan gälla för det allmänna. I fråga om övriga fall torde man, såsom tidigare anförts, kunna utgå från att andelens värde i regel är mycket obetydligt. På grund härav torde för dessa fall böra förutsättas, att den fastighetsförvaltande myndigheten regelmässigt avstår från att förordna allmänt ombud.

Specialmotivering till de sakkunnigas lagförslag.

1. Lagen om sammanföring med fastighet av samfälld vägmark m. m.

1 §.

Paragrafens första och andra stycken motsvara 1 § i 1938 års förslag och dess tredje stycke motsvarar 34 § i samma förslag.

Första stycket.

1938 års lagförslag skulle avse väg, som vid jorddelningsförrättning å landet eller i stad undantagits för gemensamt behov eller eljest vore samfälld för flera fastigheter och som blivit onyttig för sitt ändamål eller för annat gemensamt behov.

Några remissmyndigheter ha uppehållit sig vid frågan om vilken vägmark, som finge anses undantagen för gemensamt behov eller eljest samfälld och på grund härav komme att omfattas av de i lagförslaget givna reglerna. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har framhållit, att inom länet liksom sannolikt inom andra län med gammal bebyggelse funnes allmänna vägar, vilka icke vore redovisade i några jorddelningshandlingar. Sannolikt låge de i vissa fall i samma sträckning som uråldriga färdevägar och vore un-

derstundom anlagda enligt bestämmelse i 25 kapitlet byggningsbalken i 1734 års lag eller enligt landslagens föreskrifter. Huru därmed förhölle sig kunde icke med säkerhet utronas. Om dessa vägar utlagts på oskiftad mark eller i vissa fall på skiftad mark mot ersättning, särskilt inom de gamla odlingsområdena, torde icke kunna fastställas. Vem som vore ägare till vägmarken kunde ej heller med visshet utredas. Emellertid syntes det uppenbart att sådana vägar icke borde vara undantagna från lagstiftningens tillämpningsområde. Såvitt länsstyrelsen kunde finna skulle dock med förslagen formulering lagen icke vara tillämplig på en sådan väg. Då de omförmälda vägarna icke torde kunna ha tillkommit efter ikraftträdandet av 1891 års väglag, skulle utvidgningen av tillämpningsområdet möjligen kunna ske genom att angiva, att lagen vore tillämplig jämväl på allmän väg, som tillkommit före ikraftträdandet av sistnämnda lag utan att vägen vid jorddelningsförrättning blivit undantagen. *Överlantmätaren i Uppsala län* har upplyst, att vid verkställandet av en mängd laga skiften inom länet tillämpats ett så otydligt redovisningsförfarande att det vore ytterst svårt att avgöra huruvida mark, vilken nyttjats som väg, verkligen avsatts för sådant ändamål eller huruvida marken icke omfattats av delningsförfarandet och följaktligen vore att anse såsom oskiftad mark. Det finge anses överensstämma med förslagens grund, att även sådan mark skulle vara inbegripen inom lagens tillämpningsområde. *Därjämte har överlantmätaren i Stockholms län* uttalat, att det i många fall kunde komma att framstå såsom tveksamt om en väg vore samfärd eller om den tillhörde det hemman inom vars gränser den vore belägen. Enär avgörandet av sådan fråga vore av betydelse för förrättningens behöriga verkställande borde underställning till ägodelningsrätten ske.

I andra yttranden har uppmärksamrats frågan, huruvida vägmarken blivit onyttig för det avsedda ändamålet. Enligt departementspromemorian bibehölle allmän väg sin egenskap av sådan intill dess annat i vederbörlig ordning beslutats. Då vägen förklarats skola till viss del erhålla annan sträckning, torde emellertid i regel något beslut om indragning av vägen i dess ursprungliga skick icke ha meddelats. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har i anslutning härtill anfört, att ett dylikt beslut dock syntes nödvändigt, om icke själva grunden för det ifrågasatta förfarandet ofta skulle bli alltför osäker. Det kunde icke heller vara riktigt att frågan om allmän vägs behövlighet för sitt ändamål avgjordes vid en lantmäteriförrättning och därtill vid en ganska summarisk sådan. *Vägingenjören i Värmlands län* har ansett vissa betänkligheter kunna anföras mot att sammanföring skulle kunna ske av en äldre allmän väg, som genom vägomläggning förlorat sin betydelse för den allmänna samfärdseln, utan att vederbörligt beslut om vägens indragning föreläge. Numera meddelades visserligen i allmänhet dylika beslut, när markägare, som hade intresse av en äldre vägdel, oftast så länge som möjligt bevakade sin formella rätt, särskilt beträffande vintervägunderhållet. Det funnes emellertid gränsfall, exempelvis en mindre omläggning, där vägdistriktet tidvis använde den gamla vägen som upplagsplats eller gamla vägen kvarläge som skyddsområde — bankett — med tanke på framtida breddning av vägen. Det syntes kunna ifrågasättas huruvida icke beträffande äldre väg länsstyrelsen borde meddela beslut om vägens indragning från allmänt underhåll innan förrättning enligt nu föreslagna lag finge äga rum.

Överlantmätaren i Malmöhus län har ifrågasatt om icke det föreslagna förfarandet i vissa fall borde göras tillämpligt även beträffande vägmark, som är behövlig för sitt ändamål, och därvid anfört följande. Då en allmän väg ofta ändrades mer än en gång under en längre tidsperiod, torde lagför-

slaget medföra att i skärningen mellan vägarna ibland komme att kvarstå små samfällda områden, vilka sedermera måste bliva föremål för sammanföring. Då sådana områden i regel vore skyddade t. ex. genom vägrätt eller servitut vid jorddelningsförrättning eller enligt vattenlagen, syntes skäl tala för, att även sådana samfälligheter skulle kunna sammanföras med angränsande fastighet. Hade exempelvis den nya vägmarken förvärvats av vägdistriktet med äganderätt, borde sammanföring ske med vägfastigheten. Innehades vägen med vägrätt, kunde sammanföring med angränsande fastighet ske utan olägenhet och till reda för fastighetsredovisningen.

Rörande innebörden av paragrafens första stycke finna fastighetsbildnings-sakkunniga — bland annat med hänsyn till de uttalanden, som förekomma i not 1 till 1 § i 1938 års förslag — anledning att anföra följande.

Enligt lagförslaget kan, såsom framgår av vad tidigare anförts, sammanföring eller inlösen av vägmark endast ifrågakomma under förutsättning att vägmarken är samfälld för två eller flera fastigheter. Tillhör vägmark en fastighets enskilda ägoområde eller har den genom avstyckning, avsöndring eller expropriation kommit att utgöra en fristående fastighet, blir den föreslagna lagstiftningen alltså icke tillämplig. Frågan huruvida vägmark ingår eller tidigare ingått i allmän väg eller omfattats av förrättning enligt lagen om enskilda vägar saknar i detta hänseende all betydelse. Genom föreskriften i 5 § tredje stycket att, om vägmarken ingår eller tidigare ingått i allmän väg, vederbörande vägmyndighet skall underrättas om förrättningen, torde garanti ha skapats mot att sammanföring sker av annan vägmark än lagen avser. Det torde nämligen ankomma på vägmyndigheten att tillse att vid förrättningen i förekommande fall lämnas upplysning om markförvärv av väghållaren genom expropriation eller på annat sätt.¹

Uppstår vid förrättningen tvist huruvida vägmarken är samfälld eller tillhör den fastighet, inom vars gränser den är belägen, bör tvisten enligt 11 § underställas ägodelningsrättens prövning.

För att sammanföring eller inlösen skall få äga rum fordras, att vägmarken blivit onyttig för såväl avsett ändamål som annan gemensam användning. Detta villkor bör i vissa fall anses vara uppfyllt även om marken faktiskt användes för vägändamål. Ingår samfälld vägmark i allmän väg, d. v. s. väg som upplåtits för allmän samfärdsl och som hålles genom det allmännas försorg, bör marken i detta sammanhang anses vara i sin egen-skap av samfällighet onyttig för de fastigheter, som äga del däri. Den allmänna vägen är nämligen tillgänglig för trafik oberoende av den rådande fastighetsindelningen och då marken må nyttjas såsom allmän väg utan hinder av de andelsägande fastigheternas rätt till densamma, kan den icke heller tjäna något annat gemensamt ändamål. Samfälld vägmark, som ingår i allmän väg, synes därför i förevarande sammanhang alltid böra betraktas såsom onyttig. Detta betraktelsesätt torde även få gälla samfälld vägmark, som enligt fastställd generalplan eller stadsplan ingår i trafikled eller annan allmän plats under förutsättning att denna blivit iordning-ställd och upplåten för allmänt begagnande.

Andra stycket.

Med ägare av fastighet ha de sakkunniga ansett böra jämsställas den, som innehar fastighet under ständig besittningsrätt eller såsom fideikommiss.

¹ Angående äganderätten till mark ingående i allmän väg, se Vägkommissionens den 15 december 1916 avgivna betänkande, sid. 352 ff. samt NJA 1910: 7.

Med uttrycket ständig besittningsrätt avses både sådan besittningsrätt, som enligt lag är att hänföra till fast egendom (jfr 153 § byggnadslagen) och sådan besittningsrätt, som avses i 1 kap. 17 § jorddelningslagen.

Tredje stycket.

Enligt 1938 års förslag skulle stadgandena om väg äga motsvarande tillämpning beträffande samfällt dike, som blivit onyttigt för sitt ändamål eller för annat gemensamt behov.

I några yttranden har föreslagits, att ifrågavarande bestämmelse skulle givas en något ökad räckvidd, och därjämte har ett förtydligande av innebörden ansetts vara erforderligt. Sålunda ha *länsstyrelsen* och *överlantmätaren i Gävleborgs län* föreslagit, att lagen skulle erhålla tillämpning också beträffande samfällad bäck, å eller annat vattendrag, som igenfylts eller torrlagts. *Överlantmätaren i Malmöhus län* har anfört, att begreppen samfällda vägar och diken icke vore definierade. Av båda funnes övergångsformer till andra samfälligheter, beträffande diken exempelvis kanaler, bäckar, åar, vattningar, dammar, sjöar. — I länet förekomme dessutom ofta samfälligheter beträffande vilka ändamålet ej tydligt angivits. *Överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län* har framhållit att det ej vore ovanligt att ett samfällt dike, som förut varit öppet, igenlagts med rör eller sten och att dikesmarken därefter kommit att ingå i exempelvis åker eller tomt. Varken ordalydelsen i lagrummet eller motiven lämnade besked, huruvida sådan dikesmark, som möjligen någon gång kunde behöva tagas i anspråk för reparation av täckdiket, vore att anse såsom onyttig för sitt ursprungliga ändamål och sålunda hänförlig till mark, som kunde bli föremål för sammanföring.

Genom omläggning av dikessystem eller genom ny dikning bliva ofta samfälligheter, som undantagits för torrläggningssändamål, onyttiga för såväl avsett ändamål som annan gemensam användning. Beträffande sådana samfälligheter föreligger samma behov av sammanföring eller inlösen som beträffande väg. Såsom i några remissyttranden anförts bör möjlighet erbjudas att utnyttja ifrågavarande förfarande icke blott beträffande dike utan även i fråga om naturligt vattendrag. Såväl dike eller kanal som en i huvudsak torrlagd å- eller bäckfåra bör sålunda kunna bli föremål för sammanföring.

Beträffande den av *överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län* i detta sammanhang uppställda frågan, nämligen om samfällad mark, som ursprungligen avsatts till ett öppet dike, kan anses onyttig då diket ersatts av täckta ledningar, må framhållas följande. Huru ofta underhållsarbeten behöva utföras är givetvis beroende av anläggningens beskaffenhet. Det torde emellertid regelmässigt förflyta avsevärd tid — kanske 30, 40 eller 50 år — innan reparationer behöva utföras. Tydligt är det sig då ur praktisk synpunkt synnerligen önskvärt att sammanföring kunde tillåtas även i de nu åsyftade fallen. Har anläggningen utförts efter syneförrättning enligt vattenlagen, innefatta bestämmelserna i 7 kap. sagda lag även rätt för torrläggningssamfälligheten att hålla anläggningen i stånd oberoende av markägarens samtycke. I sådana fall, ävensom då rätten att utföra underhållsarbeten på annat sätt blivit säkerställd, bör enligt de sakkunnigas uppfattning hinder för sammanföring icke anses föreligga.

2 §.

Paragrafen motsvarar 2 och 3 §§ i 1938 års förslag.

Första stycket.

Rörande innehållet i första stycket hänvisas till vad som anförts i den allmänna motiveringen av de sakkunnigas förslag.

Andra stycket.

Enligt 1938 års förslag skulle sammanföring ej få ske med tomt, såvida icke enligt fastställd tomtindelning vägen skulle jämte tomten eller intill vägen belägen del därav ingå i ny tomt.

Överståhållarämbetet har ansett att sammanföring inom byggnadskvarter icke borde få äga rum förrän tomtindelning kommit till stånd och har härom anført följande.

»En sammanföring av marken med stadsäga inom kvartersområde kan leda till icke önskvärda följder. Man tänke sig exempelvis det fallet, att det vid tiden för sammanföringen icke ännu kan ens överblickas, hur tomtindelningen lämpligen skall genomföras och att sammanföring därför tillåtes ske med en stadsäga, som vid den senare tomtindelningen emellertid finnes böra och då även bestämmes ensam bilda en tomt, medan det med stadsägan sammanförda vägområdet och en stadsäga, ej tillhörig ägaren av förstnämnda stadsäga, beslutas skola tillsammans bilda en tomt. Ägaren av den senare stadsägan finner sig då i följd av sammanföringen försatt i den belägenheten, att han blir föranlåten tillösa sig det forna vägområdet, för så vitt han skall kunna komma i full utövning av rätten till tomten. Det är långt ifrån osannolikt, att den köpeskillning, han nödgas betala, blir väsentligt större än vad som överlåtaren haft att på sin tid erlægga. Det synes vara av betydelse, att lagstiftningen får en avfattning, som avvärjer uppkomsten av sådana situationer.»

Det torde vara uppenbart att genomförandet av stadsplan underlättas genom att förenklingar åstadkommas i fråga om fastighetsindelningen inom byggnadskvarteren. Ofta torde det vara av stort värde att kunna genomföra sådana förenklingar redan innan förslag till tomtindelning upprättas. Såsom de sakkunniga tidigare anført kunna emellertid i vissa fall svårigheter tänkas föreligga att innan tomtindelning skett verkställa sammanföring på det sätt, som bäst främjar genomförandet av den kommande tomtindelningen. Risker för att sammanföring ens i sådana fall skulle komma att försvåra tomtindelningen har dock ansetts vara obetydlig. Uppställdes för sammanföring inom byggnadskvarter det villkoret, att tomtindelning för kvarteret skulle ha fastställts, finge man avstå från vissa av de fördelar sammanföringsförfarandet eljest skulle medföra. Med hänsyn härtill och då risken för olägenheter synes vara föga framträdande ha de sakkunniga icke velat förorda, att ett sådant villkor införes.

Anledning att medgiva sammanföring av vägmark med rättsligen bildad tomt synes endast kunna föreligga om ny eller ändrad tomtindelning blivit fastställd och vägmarken enligt denna tillsammans med tomten eller del därav skall ingå i ny tomt. De sakkunniga ha därför föreslagit att vägmark, som ej ingår i tomtindelning, ej skall få sammanföras med tomt. Det torde vara uppenbart att i detta stadgande med tomt endast kan avses sådan, som blivit rättsligen bildad. Den föreslagna formuleringen innebär icke någon saklig ändring av motsvarande stadgande i 1938 års förslag.

Såsom framgår av 3 § må vägmark sammanföras med tomt allenast i den mån tomtindelningens genomförande därigenom främjas.

I stad kan förekomma att donationsjord eller annan jord i äldre tid fördelats mellan tomterna i staden och att därvid utbruten jordlott alltjämt är oskiljaktigt förenad med vederbörande tomt. I fastighetsregistret upptages emellertid sådan jordlott såsom en särskild stadsäga. Stadgandet i 2 § andra stycket andra punkten medför på grund härav icke hinder mot sammanföring av vägmark med jord, som är oskiljaktigt förenad med tomt.

Tredje stycket.

Sammanföring skulle enligt 1938 års förslag icke få ske om vägen och fastigheten vore redovisade i skilda fastighetsregister eller, där de vore upptagna i jordregister, tillhörde skilda socknar eller andra förvaltningsområden eller, om de vore redovisade i fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelserna, hörde till skilda församlingar. I kommentaren härtill uttalades, att sammanläggning enligt gällande bestämmelser icke finge ske av fastigheter, som tillhörde olika förvaltnings- och registerområden, och att motsvarande regler borde gälla jämväl beträffande sammanföring.

Lantmäteristyrelsen har ansett innebörden av stadgandet, att sammanföring ej finge ske, om vägen och fastigheten vore redovisade i skilda fastighetsregister, ej vara fullt klar. Sannolikt åsyftades det fall, att den ena vore redovisad i jordregister och den andra i fastighetsregister för stad eller annat samhälle. Då enligt gällande bestämmelser väg, som vid jorddelningsförrättning undantagits för delägarnas gemensamma behov, i allmänhet icke på något sätt särskilt redovisades i jordregistret, måste stadgandet beträffande detta register förutsätta, att andelarna i vägen vore inbegripna under respektive fastigheters registrering. Så vore också i regel fallet, men undantag funnes. Detta sammanhängde med stadgandet i 1 § tredje stycket lagen den 25 april 1930 om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m., enligt vilket stadgande, därest av viss fastighet på ena sidan om fastställd administrativ gräns fölle allenast dess andel med andra fastigheter i samfällad mark, delning av fastigheten icke skulle äga rum. Styrelsen har med tre exempel belyst konsekvenserna härav med avseende å fastighetsregistreringen. Enligt det första exemplet hade av fastighet i en socken med stad införlivats allenast fastighetens andel i en samfällad väg, vari åtskilliga andra fastigheter såväl inom som utom det inkorporerade området hade del. Enligt det andra exemplet hade med staden införlivats en fastighet i socknen med undantag endast av fastighetens andel i en inom socknens återstående område belägen väg. Det tredje exemplet avsåg ett fall, då av fastighet i en socken till annan socken överflyttats allenast dess andel i en samfällad väg. I dessa tre fall borde i vägen ingående mark kunna sammanföras med därintill belägen fastighet. Ifrågakarande stadgande borde alltså vara så formulerat, att hinder för dylik sammanföring icke uppkomme. Då lantmäteristyrelsen icke vore fullt övertygad om att stadgandet erhållit sådan formulering, hade styrelsen för vinnande av full klarhet ansett sig böra fästa uppmärksamheten på dessa undantagsfall.

Gällande lagstiftning rörande sammanläggning av fastigheter innehåller vissa inskränkningar beträffande rätten att sammanlägga över olika slag av förvaltningsgränser. De sakkunniga ha emellertid i en den 28 februari 1950 avgiven promemoria dels föreslagit borttagandet av den enda inskränkningen härav i 4 kap. 1 § andra stycket lagen om fastighetsbildning i stad, avseende sammanläggning över församlingsgräns, dels framlagt förslag till sådan ändring av 5 § lagen om sammanläggning av fastigheter å landet att

förbud endast skulle komma att gälla om fastigheterna tillhörde skilda domsagor. Däremot har förutsatts att, liksom hittills, fastighet i jordregistersocken icke skall kunna sammanläggas med fastighet i stad eller i samhälle eller annan ort på landet, där fastighetsregister såsom för stad skall föras. Såsom de sakkunniga i nyssnämnda promemoria framhållit torde fastighetsbildningslagens mening vara att sammanläggning ej får ske av fastigheter, som tillhöra skilda städer eller samhällen. I detta hänseende ha de sakkunniga icke föreslagit någon ändring.

De bestämmelser om sammanföring, varom här är fråga, torde i huvudsak böra ansluta sig till motsvarande bestämmelser beträffande sammanläggning. Sammanföring kommer emellertid icke att föranleda någon som helst anteckning i fastighetsbok. Med hänsyn härtill torde anledning att uppställa hinder för sammanföring över domsagogräns icke föreligga. Sammanföring över länsgräns torde däremot med hänsyn bland annat till att jordregistret föras länsvis icke böra ifrågakomma.

De sakkunniga ha därför föreslagit, att vägmark, som skall redovisas i (bihang till) fastighetsregister av stadstyp, ej må sammanföras med fastighet upptagen i annat register, och att övrig vägmark ej må sammanföras annat än med fastighet upptagen i jordregistret för länet (jfr 3 kap. 1 § fastighetsbildningslagen i dess lydelse enligt lag den 2 juni 1950, nr 209). Med denna utformning av stadgandet synes det bliva fullt klart, att sammanföring får ske även i de undantagsfall som uppmärksammats i lantmäteristyrelsens yttrande.

3 §.

Första och andra styckena.

Paragrafens första och andra stycken motsvara 5 § i 1938 års förslag.

Genom förevarande regler åstadkommes i varje enskilt sammanföringsärende en prövning, huruvida genomförandet av gällande tomtindelning eller syftet med gällande planer och bestämmelser rörande byggnadsverksamheten komme att motverkas genom sammanföring. Prövas en ifrågasatt sammanföring få sådan hindrande verkan, skall i utlåtande enligt 14 § meddelas besked, att sammanföring icke må äga rum.

I fråga om mark, som enligt fastställd byggnadsplan är avsedd till vägar och andra allmänna platser, stadgar byggnadslagen icke någon skyldighet för markägare att avstå äganderätten till marken utan allenast i vissa fall skyldighet att utan ersättning låta att marken tages i anspråk och nyttjas för det avsedda ändamålet. Det har förutsatts att i andra fall en liknande nyttjanderätt till sådan mark kan komma att upplåtas enligt bestämmelserna i lagen om enskilda vägar. Marken inom område, som enligt planen avses till väg eller annan allmän plats, kommer alltså normalt att kvarbli inom gränserna för den eller de fastigheter, från vilka byggnadsmark avskilts. Med hänsyn till nämnda förhållanden torde det få anses klart, att inom område, avsett till väg eller annan allmän plats, sammanföring av samfällad vägmark med angränsande fastighet inom samma område, icke kan anses motverka syftet med gällande byggnadsplan (avstyckningsplan). Tvärtom torde i många fall sådan sammanföring komma att underlätta genomförandet av planen.

Tredje stycket.

Paragrafens tredje stycke motsvarar 4 § i 1938 års förslag. I sistnämnda paragraf hade angivits huru sammanföring skulle verkställas. Väg, som vore belägen inom en och samma fastighets ägor, skulle till hela sin bredd sam-

manföras med denna fastighet. Vore vägen belägen mellan fastigheter, med vilka sammanföring finge ske, skulle denna verkställas så att lämplig ägoanordning erhöles. Slutligen angavs, att vägen till hela sin bredd skulle sammanföras med angränsande fastighet med vilken sammanföring finge äga rum, därest den å andra sidan gränsade till fastighet varmed sammanföring icke finge ske eller till samfälld mark eller till mark, som redovisades i bihang C till fastighetsregister av stadstyp.

Några överlantmätare ha framhållit att förslaget icke reglerade sådana fall, där mot varandra stridande yrkanden om sammanföring framställdes eller där en fastighetsägare påkallade sammanföring samtidigt som en annan begärde ägoutbyte. Härom har *överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län* anført, att det mycket ofta torde vara ur arronderingssynpunkt likgiltigt med vilkendera fastigheten vägen sammanfördes. Förekomme stridiga yrkanden om sammanföring eller yrkade den ene fastighetsägaren att få lösa vägen genom sammanföringsåtgärd under det att den andre ägaren påkallade ägoutbyte enligt 20 kap. 1 § jorddelningslagen, syntes lagförslaget för sådana fall icke innehålla några regler för avgörande av företrädesrätten. *Överlantmätaren i Örebro län* har ansett, att bestämmelserna, trots sin enkelhet, komme att bli svåra att följa. Sälunda kunde exempelvis ofta inträffa, att vägmarken i fråga sämjevis utbytts mot annan mark, som därefter begagnades i stället för den till väg ursprungligen avsedda marken, eller att markägare på ömse sidor om vägen önskade förvärva densamma och därför överbjode varandra beträffande ersättningsbeloppet utan hänsyn till ägoanordningens lämplighet. I förstnämnda fall syntes sammanföringsförrättningen i regel böra ersättas med en ägoutbytesförrättning oaktat laga hinder för sammanföring ej kunde påvisas.

Överlantmätarna i Jönköpings och Blekinge län ha ansett att om väg endast till en del av sin bredd blivit onyttig för sitt ändamål, borde denna del få sammanföras med angränsande fastighet.

De sakkunniga ha icke ansett erforderligt eller ens önskvärt att i lagtexten söka i detalj angiva, huru vägmarken skall fördelas mellan de fastigheter, med vilka den må sammanföras. Det synes vara lämpligare att uppställa det allmänna kravet, att sammanföring skall verkställas så att lämpligast möjliga fastighetsindelning erhöles. Denna formulering bör anses medföra skyldighet för förrättningsmannen att med utgångspunkt från de förutsättningar, som föreligga vid förrättningsstillfället med hänsyn till därvid ifrågasatta sammanföringar, åstadkomma en så rationell fastighetsindelning som förhållandena medgiva. Den av de sakkunniga föreslagna regeln avses emellertid i huvudsak leda till samma resultat beträffande vägmarkens fördelning, som åsyftats med de i 1938 års förslag upptagna stadgandena.

Såsom i några remissyttranden framhållits saknas särskild bestämmelse för det tänkbara fallet, att beträffande samfälld vägmark samtidigt begäres sammanföring och ägoutbyte. Enligt de sakkunnigas mening bör emellertid en sådan bestämmelse kunna undvaras och åt praxis överlåtas att efter omständigheterna i det särskilda fallet lösa det angivna och andra liknande tänkbara specialfall.

Har en samfälld väg på grund av ändrade förhållanden blivit till en del av sin bredd onyttig för gemensam användning, synes hinder icke böra möta att sammanföra den onyttiga vägmarken med angränsande fastighet.

4 §.

Förevarande paragraf motsvarar 8—10 §§ i 1938 års förslag.

Första stycket.

Utöver de spörsmål, som ovan behandlats i den allmänna motiveringen, ha remissmyndigheterna berört frågan huruvida gode män skulle biträda vid sammanföringsförrättning eller ej. Av yttrandena framgår att skilda uppfattningar förelegat om vad 1938 års förslag i detta hänseende skulle anses innebära. I några yttranden har sålunda anförts, att gode män enligt förslaget icke skulle i något fall biträda vid förrättningen. I andra yttranden har däremot uttalats, att genom den i förslaget gjorda hänvisningen till 2 och 3 kap. jorddelningslagen föreskrift finge anses vara meddelad därom, att gode män alltid skulle biträda.

Överlantmätarna i Östergötlands, Skaraborgs, Västernorrlands och Västerbottens län ha föreslagit införandet av en bestämmelse, att gode män skulle biträda vid förrättningen, därest detta påyrkades av sakägare eller ansåges erforderligt av förrättningsmannen. *Överlantmätaren i Västernorrlands län* har för detta yrkande anförts den motiveringen, att vid sammanföringsförrättningar förekommande frågor — exempelvis värdering av väg-område med högt tomt- eller industrivärde eller bedömandet huruvida väg blivit för sitt ändamål onyttig — kunde bli av den beskaffenheten, att möjlighet att anlita biträde av gode män borde hållas öppen. Däremot har *lantmäteristyrelsen* med anledning av de nämnda yrkandena uttalat, att styrelsen icke vore övertygad om att det kunde vara behövt med biträde av gode män vid förrättningen.

Svenska stadsförbundet har funnit den föreslagna avfattningen innebära, att såsom förrättningsman i stad eller samhälle skulle kunna ifrågakomma även annan person än den, som jämlikt fastighetsbildningslagen vore behörig att där förrätta avstyckningar. Ingen giltig anledning syntes emellertid föreligga att medgiva sådan valfrihet beträffande förrättningsman för den åsyftade uppgiften. Det kunde också innebära vådor att härvidlag anlita annan än den som ägde behörighet att inom respektive stad eller samhälle förrätta avstyckningar.

De värderings- och bedömningsfrågor, som kunna förekomma vid sammanföring eller inlösen av vägmark, torde utan svårighet kunna lösas av förrättningsmannen utan biträde av gode män. Att förrättningen skall försiggå utan biträde av gode män torde fullt klart framgå av den nu föreslagna lagtexten.

I stad och i samhälle eller annan ort på landet, för vilken skall föras fastighetsregister såsom för stad, skall förrättningen handläggas av mätningssman eller av person, som av länsstyrelsen förordnats att förrätta avstyckningar i staden eller orten. Är den samfälliga vägmarken belägen inom stad eller här avsedd ort på landet, kan alltså lantmätare ifrågakomma såsom förrättningsman endast under förutsättning att länsstyrelsen för honom utfärdat sådant förordnande.

När i paragrafen talas om samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister såsom för stad — eller vad allmänt kallas fastighetsregistersamhälle — avses sådant samhälle betraktat som en enhet. Meningen är sålunda att mätningssman eller av länsstyrelsen förordnad förrättningsman skall vara behörig att förrätta sammanföring inom hela samhället, även om jordregister skall föras för viss del av samhället.

5 §.

Denna paragraf motsvarar 11 och 12 §§ i 1938 års förslag. De frågor, som beröra paragrafen, ha tidigare behandlats i den allmänna motiveringen. I anslutning till föreskriften i *sista stycket* att underrättelse i visst fall skall tillställas väghållaren må härutöver anföras följande.

Mark, som ingår eller ingått i allmän väg, kan genom expropriation ha förvärvats av väghållaren. År 1939 infördes genom en ändring i lagen om expropriation skyldighet för länsstyrelsen att så snart expropriation blivit fullbordad ofördröjligen göra anmälan därom till den som för fastighetsregistret. Sedan sådan anmälan inkommit till denne, införes det avskilda området i vederbörligt fastighetsregister. Enligt tidigare gällande bestämmelser redovisades däremot icke den genom expropriationen skedda fastighetsbildningen i fastighetsregister förrän lagfart beviljats å området. I fråga om exproprierade vägområden har emellertid ej sällan förekommit att förvärvaren underlåtit att söka lagfart. Detta har medfört att sådana områden i stor utsträckning icke finnas redovisade i fastighetsregistren, i vart fall icke i jordregistret. Så är ock förhållandet med förvärv, som skett genom köp men som icke fullföljts genom avsondring eller avstyckning av den förvärvade vägmarken. Med hänsyn till angivna brist ha de sakkunniga funnit anledning i lagförslaget upptaga föreskrift, att väghållaren skall underrättas om sammanföring rörande vägmark, som ingår eller tidigare ingått i allmän väg. Väghållaren erhåller därigenom möjlighet att vid förrättningen bevaka sådan äganderätt till vägmark, som kan tänkas föreligga även om fastighetsregistret icke redovisar någon därmed sammanhängande fastighetsbildning.

I samband med att kronan från och med år 1944 övertog den allmänna väghållningen på landet övertog kronan jämväl de förutvarande vägdistriktens rätt till väg med vad därtill hörde ävensom distriktens tillgångar. Även den rätt till mark, som vägdistrikt genom expropriation eller köp kan ha förvärvat beträffande förutvarande allmän väg, har sålunda numera övergått till kronan. I de fall, då annan än kronan numera är väghållare, lär i regel den med äganderätt förvärvade vägmarken ha överlåtits på denna väghållare.

Väghållningen för kronans räkning handhaves i första hand av vägförvaltningarna i länen. Är stad eller stadsliknande samhälle väghållare, handhaves väghållningen av den kommunala nämnd eller styrelse, som därtill utsetts, i regel drätselkammaren. Den i paragrafen föreskrivna underrättelsen till väghållaren bör lämnas till det organ, som sålunda närmast svarar för väghållningen.

6 §.

Paragrafens *första* och *andra* stycken motsvara 15 § i 1938 års förslag. Enligt detta förslag skulle, om sökanden utan anmält laga förfall utebleve från första sammanträdet, förrättningen inställas och sökanden ersätta alla i ärendet uppkomna kostnader. Däremot skulle annan sakägares utevaro från lagligen kungjord förrättning icke utgöra hinder för dess företagande.

Överlantmätarna i Stockholms och Jämtlands län ha föreslagit att förrättningen, om sökanden utebleve, skulle få företagas på yrkande för egen del av ägare till fastighet, varmed vägen kunde sammanföras.

Lagtexten har av de sakkunniga utformats med hänsyn till att förrättningen — såsom tidigare anförts — kan komma att utvidgas därest fråga härom väckes vid första sammanträdet. Uteblir sökanden, skall sålunda för-

rättningen fortgå, därest enligt 8 § fråga uppkommer om sammanföring av vägmark med annan fastighet än sökandens. Vidare har det förhållandet, att sökanden icke ägt behörighet att påkalla sammanföring, ansetts böra få samma konsekvenser som om sökanden uteblivit från förrättningen.

Beträffande paragrafens *tredje* stycke hänvisas till vad de sakkunniga i sin allmänna motivering anfört om kungörandet av första sammanträdet.

7 §.

Paragrafens *första* stycke motsvarar 13 § i 1938 års förslag. Enligt sistnämnda paragraf skulle i fråga om förrättningen de i 2 och 3 kap. jorddelningslagen meddelade föreskrifterna i tillämpliga delar gälla, där icke i lagen vore annorlunda stadgat.

Lantmäteristyrelsen har ansett att genom hänvisningen till 3 kap. jorddelningslagen knappast vore på tillfredsställande sätt sört för bestämmelser avseende tillkännagivande av tid för nytt sammanträde. Då det givetvis icke kunde ifrågasättas att vid förrättning, varom här vore fråga, beträffande nytt sammanträde tillämpa ett omständligare kallelseförfarande än i fråga om första sammanträdet, förefunnes behov av ett särskilt stadgande rörande sättet för tillkännagivande om sammanträden av förstnämnda två slag. Enklast och även lämpligast syntes vara att föreskriva, att därvid skulle förfaras på sätt som vore stadgat i fråga om första sammanträdet.

I *första stycket* har den i 1938 års förslag givna allmänna hänvisningen till 2 och 3 kap. jorddelningslagen ersatts med direkta anvisningar om vilka paragrafer i kapitlet, som vid sammanföring i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse.

I *andra stycket* har med anledning av lantmäteristyrelsens påpekande införts bestämmelser om huru underrättelse skall lämnas om nytt sammanträde, därest förrättningen icke kan omedelbart slutföras. De sakkunniga ha ansett lämpligt att i första hand möjlighet lämnas till överenskommelse om sättet för kallelsen. För det fall denna möjlighet icke utnyttjas har det syntts vara tillräckligt med föreskrift att underrättelse skall tillställas de sakägare, som inställt sig vid första sammanträdet.

8 §.

Denna paragraf motsvarar 14 § i 1938 års förslag. Rörande dess innehåll hänvisas till vad ovan anförts i den allmänna motiveringen.

9 §.

Paragrafen motsvarar 16 § i 1938 års förslag.

Länsarkitekten i Jämtlands län har ansett att rätt att bestrida sammanföring ej borde gälla samfällad väg, som enligt fastställd stadsplan eller byggnadsplan ingår i mark, avsedd för enskilt bebyggande. Genom fastställandet av planen syntes sådan väg ha förklarats onyttig för sitt ändamål eller för annat gemensamt behov och någon ny prövning av denna sak borde ej ske annat än i samband med planändring.

I övrigt har frågan om den föreslagna lagstiftningens inverkan på gällande jorddelningsservitut och intecknade servitut tilldragit sig remissmyndigheternas uppmärksamhet. I flera yttranden har sålunda anförts, att förslaget ej lämnade upplysning om vilken hänsyn som borde tagas till sådana servitut. Vidare har styrelsen för *föreningen Sveriges häradsövdingar* ifrågasatt

om ej det föreslagna förfaringssättet kunde medföra rättsförluster. Sammanföring av en onyttig samfälld väg, som besvärades av servitut, avseende rätt till utfartsväg, kunde lätt medföra att denna rätt bleve värdelös, särskilt om uppdelning skedde på olika fastigheter. *Ägodelningsdomaren i Skövde domsaga* har ifrågasatt om icke någon bestämmelse borde finnas för att vid sammanföring trygga rätten att hava ledningar av skilda slag utmed vägen. *Överlantmätaren i Blekinge län* har ansett, att därest nyttan av vägmarken kunde säkerställas genom servitut, förrättningsmannen borde äga meddela beslut om servitut till förmån för i förrättningen ingående fastighet med samma rättsverkan som vid jorddelningsförrättning. Det vore ändamålsenligt att redan i lagen uttryckligen medgiva tillskapandet av sådant servitut. Det syntes nämligen antagligt att servitutsbestämmelser komme att meddelas även utan uttryckligt medgivande.

Till en början må beträffande förevarande paragraf framhållas, att förrättningsmannen — oberoende av huruvida yrkande enligt paragrafen framställts eller icke — har att pröva, huruvida de i 1 § angivna förutsättningarna för sammanföring föreligga.

Det förhållandet, att samfälld vägmark ingår i område, som enligt fastställd stadsplan eller byggnadsplan skall utgöra kvartersmark, medför icke i och för sig att vägmarken omedelbart blir onyttig såsom sådan. Ha i planen upptagna gator och vägar ännu icke blivit anlagda och tillgängliga för de fastigheter, som ha rätt att nyttja den samfällda vägmarken, kan denna uppenbarligen befinnas tills vidare behöflig för samfällt ändamål.

Då sammanföringen fullbordats skall vägmarken enligt 17 § andra stycket anses ingå i den fastighet, med vilken den sammanförts, samt vara fri från ansvar för inteckning, besvär eller last, som tidigare åvilat den, och i stället svara för samma inteckning, besvär eller last som den fastighet, med vilken den sammanförts. Lagförslaget innebär sålunda, att eventuellt befintliga servitut så snart sammanföringen fullbordats upphöra att gälla, i den mån de avse sammanförd vägmark. Är samfälld vägmark belastad av servitut, innebärande exempelvis rätt till väg eller rätt att framdraga och hålla ledning på vägmarken, måste detta förhållande betraktas såsom ett uttryck för att behov av gemensam användning av marken kan föreligga och medföra att förrättningsmannen ägnar denna fråga särskild uppmärksamhet.

Fall torde förekomma, då endast någon enstaka fastighet har nytta av samfälld vägmark, som i övrigt måste anses obehöflig för vägändamål eller annat gemensamt ändamål. Blir i sådant fall vägbehovet i betryggande former tillgodosett genom rätt att nyttja annan väg, bör enligt de sakkunnigas mening den samfällda vägmarken vara onyttig och sammanföring kunna ske. Nyssnämnda villkor bör betraktas såsom uppfyllt om vid förrättningen företes skriftlig upplåtelse av servitut, innefattande rätt till erforderlig väg. Servitutsrätten kan nämligen beredas sakrättsligt skydd genom inteckning i den besvärade fastigheten utan ytterligare medverkan av ägaren till denna. Vad här anförts beträffande rätt till väg torde gälla vare sig rätten att använda vägen grundar sig på delaktighet i denna eller på servitut, och torde jämväl äga motsvarande tillämpning i fråga om annan servitutsrätt, som belastar vägmarken.

Då sammanföring endast kan ifrågakomma om den samfällda vägmarken är onyttig för såväl avsett ändamål som annan gemensam användning bör — såsom redan i 1938 års promemoria framhållits — rätt att föra talan vid förrättningen tillkomma envar, som kan ha ett befogat intresse av att vägmarken bibehålles för det avsedda ändamålet eller för annat gemensamt

behov. Att i lagen närmare angiva vilka som på angivna grunder må bestrida sammanföring har icke ansetts vara nödvändigt eller ens lämpligt. Uppenbarligen är ägare av fastighet, som har andel i vägen, berättigad härtill. Sammanföring lär därjämte kunna bestridas bland annat av ägare till fastighet, som genom servitut tillförsäkrats rätt att använda vägmarken eller som vid förrättning enligt lagen om enskilda vägar erhållit rätt att begagnas densamma.

10 §.

Förevarande paragraf motsvarar 6, (7), 17, 18 och 32 §§ i 1938 års förslag. Enligt de däri upptagna bestämmelserna skulle, därest så påfordrades, ersättning med skäligt belopp utgå till delägare i vägen för mark, som sammanfördes. Yrkande om ersättning skulle framställas senast vid första sammanträdet, vid äventyr att, om detta underlåtes, någon ersättning icke utginge. Mötte ej hinder mot sammanföring, skulle förrättningsmannen i den omfattning, som prövades nödig för bestämmande av begärd ersättning, utreda och i protokollet anteckna vilka fastigheter, som ägde del i vägen, den andel, som tillkomme envar av dem, samt fastigheternas ägare.

Enligt vad som anförts vid upprättandet av 1938 års förslag hade det ansetts vara möjligt att använda ett förhållandevis summariskt förfarande med hänsyn till att värdet av en onyttig samfälld väg i regel vore så obetydligt för de fastigheter, som ägde del i vägen, att ersättningsfrågan komme att bli av underordnad betydelse vid ifrågavarande förrättningar. I några yttranden har emellertid — såsom även framgått av den allmänna motiveeringen — understrukits att värdet av vägmarken stundom icke vore obetydligt. Sålunda har *överlantmätaren i Uppsala län* påpekat, att lagen skulle komma att få tillämpning i många fall, då vägmark skulle ingå i tomt. Det vore exempelvis mycket vanligt att vägar, vilka vid ägostyckning avsatts för samfällt ändamål, haft sådant läge, att de sedermera icke kunnat inpassas i stadsplan utan i stor utsträckning inlagts i kvartersmark. Värdet av sådan vägmark finge — även om vägen ursprungligen avsatts till samfällt behov och för särskilt ändamål — icke anses obetydligt. I annat fall skulle ägaren av den tomt eller tomtedel, varmed vägmarken sammanfördes, komma att göra obehörig vinst genom sammanföringen. Men även ifråga om annan fastighet än tomt vore förhållandet sådant att den mark, vilken sammanfördes, i och med sammanföringen erhöle ett icke ringa värde i fastigheten. *Överlantmätaren i Älvsborgs län* har, såsom jämväl förut framgått, framfört liknande synpunkter och gjort gällande att en officialprövning av förrättningsföremålets värde vore ett ofrånkomligt moment i en sammanföringsförrättning. Även *överlantmätaren i Gävleborgs län* har ansett ersättning böra utgå oberoende av framställt yrkande. Samfälligheterna ställdes allt oftare under förvaltning enligt bysamfällighetslagen. Styrelserna för samfälligheterna torde icke kunna underlåta att påyrka ersättning. Härvid torde i regel dock icke erfordras utredning angående vilka fastigheter, som ägde del i vägen.

Beträffande den föreslagna preklusionsbestämmelsen har *länsstyrelsen i Uppsala län* ifrågasatt, om icke denna bestämmelse vore väl sträng och om icke tiden borde utsträckas till förrättningens avslutningssammanträde. *Överlantmätaren i Gävleborgs län* har likaledes ifrågasatt, huruvida bärande skäl föreläge för kravet att ersättningsyrkandet skulle framställas redan vid första sammanträdet. Såsom framgår av ett i den allmänna motiveringen återgivet yttrande har vidare *lantmäteristyrelsen* ansett, att beträffande vägmark inom byggnadskvarter i stad eller samhälle det knappast kunde anses försvarligt att göra rätten till ersättning beroende av att yrkande därom framställdes vid första sammanträdet.

I andra yttranden har däremot ytterligare inskränkningar beträffande rätten till ersättning för sammanförd mark påyrkats. Därvid har ifrågasatts om icke ersättningsbeloppen borde begränsas eller föreslagits att ersättning över huvud taget icke skulle ifrågakomma. *Vägstyrelsen i Uppsala läns södra vägdistrikt* har härom anfört, att det, för att ej obefogat höga ersättningsanspråk från samfällighetsdelägare skulle omintetgöra förrättningens fullföljande, syntes önskvärdt att förrättningsmyndigheten kunde avgöra om och i vad mån ersättning skäligen borde ifrågakomma. Ägaren av den fastighet, med vilken området skulle sammanföras, borde skyddas mot oskälig lösen utan att förrättningen därför finge göras omständlig och draga för stora kostnader. *Vägstyrelsen i Uppsala läns östra vägdistrikt* har framhållit att det icke syntes oskäligt, på grund av det ringa värde vägmark i allmänhet kunde hava för annan än angränsande fastighet, att sammanförandet skedde utan att löseskilling erlades för marken. I lagen borde därför intagas bestämmelse om att löseskilling icke skulle utgå. Förfarandet skulle därigenom ytterligare förenklas och än mindre anledning till tvister uppstå. Markens värde för angränsande fastighet kunde nog i många fall icke beräknas till högre belopp än kostnaderna för sammanföringen och därtill komme rätt så ofta dryga kostnader för den nya ägaren av vägmarken innan denna mark kunde rationellt utnyttjas. *Länsstyrelsen i Blekinge län* har föreslagit rätt för förrättningsmannen att, även om yrkande om ersättning framställts, utan vidare utredning avslå yrkandet, om han funne uppenbart, att kostnaderna för en dylik utredning skulle komma att uppgå till eller överstiga de ersättningsbelopp, som kunde komma att utdömas till dem, som ägde del i vägen. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har funnit det tveksamt, om ersättning borde utgå. Det förefölle nämligen sannolikt att, därest så skedde, yrkanden om ersättning komme att framställas i stor utsträckning. Den utredning, som i så fall erfordrades, komme säkerligen i många fall att bliva synnerligen omfattande. Den avsedda förenklingen i förfaringssättet syntes genom den vidlyftiga utredningen utsatt för stor risk att gå förlorad. Härtill komme att de ersättningsbelopp vilka kunde ifrågakomma, i allmänhet torde bli rätt obetydliga.

Rörande formerna för ersättningens bestämmande och utbetalande har viss komplettering av förslaget ansetts önskvärd. *Överlantmätaren i Blekinge län* har sålunda föreslagit, att de närvarande delägarna i vägen och ägaren till den fastighet, varmed vägmarken skulle sammanföras, skulle erhålla rätt att med laga verkan besluta om ersättningens storlek, därest de vore ense i frågan. Vidare ha *överlantmätarna i Älvsborgs, Gävleborgs och Norrbottens län* förordat sådant tillägg till förslaget, att anspråk på ersättning kunde framställas kollektivt beträffande sockenallmänning, samfälld mark under förvaltning m. m., samt att bevakning och uppbärande av ersättning kunde ske kollektivt. *Lantmäteristyrelsen* har framhållit, att om fastighet, som hade del i vägen, ägdes gemensamt av flera personer, envar av dessa borde vara berättigad att för sin andel i fastigheten yrka ersättning för vägmarken.

I fråga om utredningens omfattning ha *några överlantmätare* framhållit att en fullständig fastighetsutredning alltid borde verkställas med hänsyn till behovet av ordning och reda i fastighetsväsendet. Å andra sidan har *överlantmätaren i Stockholms län* föreslagit att i lagtexten skulle införas en erinran om, att utredning icke finge verkställas med mindre den befundes oundgängligen nödvändig.

Det har slutligen ansetts behöfligt att närmare angiva vad som skall inbefattas i ersättning, som utgår för sammanförd vägmark. *Lantmäteristyrelsen* har i detta hänseende erinrat om att det kunde bli fråga om ersätt-

ning för ej endast den i vägen ingående marken utan även vad därtill hörde, exempelvis växande skog. Detta borde framgå av lagtexten (jfr 5 § ensittarlagen). *Överlantmätaren i Blekinge län* har anfört, att det ej sällan förekomme att ägare till omkringliggande mark uppodlat vägmark till åker. Det borde — liksom i ensittarlagen — uttryckligt stadgas, att vid uppskattning av vägmarkens värde icke skulle medräknas värdet av förbättring, vilken marken vunnit genom arbete eller kostnader, som nedlagts av ägaren till den inlösande fastigheten. *Lantmäteristyrelsen* har uttalat att goda skäl otvivelaktigt kunde anföras för sistnämnda åsikt. Särskilt vad anginge nedlagd sträcka av allmän väg vore det ganska vanligt, att ägare av kringliggande mark nedlagt stora kostnader — ofta långt mer än marken vore värd — på att förvandla vägen till åker, och om detta fått ske opåtalat av delägarna i vägmarken, syntes det rimligt att inlösaren sluppe betala odlingskostnaden ännu en gång. Även lantmäteristyrelsen ansåge därför att ett stadgande av antydd innebörd borde införas.

Otvivelaktigt skulle sammanföring underlättas och kostnaderna för förrättningen nedbringas om förrättningsmannen tillades rätt att under vissa förutsättningar avslå framställt yrkande om ersättning för sammanförd vägmark. De sakkunniga ha dock icke funnit tillräckliga skäl föreligga att föreslå bestämmelser av sådan innebörd.

Den kritik som framförts mot att ersättning för sammanförd vägmark skulle utgå allenast till delägare, som vid förrättningens första sammanträde framställde anspråk härför, har redan behandlats i den allmänna motiveringen. Därvid ha de sakkunniga på anförda skäl anslutit sig till den ståndpunkt, som härutinnan intagits vid utarbetandet av 1938 års förslag. Med hänsyn till att vägmarken i de allra flesta fall representerar ett mycket obetydligt värde för de fastigheter, som äga del däri, kan det enligt de sakkunnigas mening icke anses motiverat att tynga förfarandet genom ett generell medgivande att vid senare tidpunkt än första sammanträdet framställa yrkande om ersättning. För övrigt torde förrättningen i regel icke komma att kräva mer än ett sammanträde. Kan emellertid fråga om sammanföring ej slutbehandlas vid ett enda förrättningstillfälle och visar fastighetsägare vid följande sammanträde att laga förfall förelegat för honom bör förrättningsmannen emellertid äga möjlighet att upptaga ett samtidigt framställt ersättningsyrkande till behandling. Den föreslagna lagtexten avser att giva förrättningsmannen sådan möjlighet. Även i andra fall, än de i 32 kap. 8 § rättegångsbalken omförmälda, synes förrättningsmannen böra äga till prövning upptaga ersättningsyrkanden, vilka framställts senare än vid första förrättningssammanträdet. Denna möjlighet bör dock endast begagnas när synnerliga skäl härför kunna anföras.

I första stycket av paragrafen anges att ersättning må fordras för sammanförd vägmark »med vad därtill hör». Det citerade uttrycket avser att understryka, att ersättningen skall omfatta jämväl gottgörelse för exempelvis växande skog, som finnes på den sammanförda marken.

Äger styrelse eller annan förvaltare föra talan för den samfällda marken, torde styrelsen eller förvaltaren utan särskilt stadgande härom äga befogenhet att på samtliga delägares vägnar framställa ersättningsyrkande, träffa sådan överenskommelse angående ersättningens storlek, som avses i andra stycket av förevarande paragraf, samt uppbära och kvittera ersättningsbeloppet.

De bestämmelser, som givits i 1921 års lag om förvaltning av bysamfälligheter, innebära bland annat att äga, som ställts under förvaltning för ge-

mensam räkning, ej må av syssloman *avhändas* delägarna utan att beslut därom fattats vid sammanträde med dem och fastställts av rätten. Vid sammanföring eller inlösen av samfällid vägmark synes emellertid icke kunna anses vara fråga om något »avhändande» i bysamfällighetslagens mening, då den nu föreslagna lagstiftningen i förevarande hänseende erhåller tvingande karaktär. Sysslomannen, eller om flera finnas, de utsedda sysslomännen, äga att i mål, som röra förvaltningen, tala och svara för delägarna, därest dessa ej för visst fall annorlunda bestämt. Enligt de sakkunnigas uppfattning bör då sysslomannen — bortsett från de inskränkningar som kunna föranledas av nämnda undantagsbestämmelse — äga befogenhet att framställa ersättningsanspråk vid sammanföringsförrättning.

Såsom lantmästeristyrelsen påpekat bör, om samäganderätt föreligger till fastighet som har del i vägmark, envar av delägarna vara berättigad att för sin andel i fastigheten begära ersättning vid sammanföringsförrättning. Uttryckligt stadgande härom torde icke erfordras.

Såsom framgår av lagtexten (andra stycket) har förutsatts, att överenskommelse om ersättnings storlek skall kunna träffas. Även om så sker, skall emellertid förrättningsmannen intaga formellt beslut om ersättnings storlek i det utlåtande, som han enligt 14 § har att framlägga.

Andra stycket av förevarande paragraf innehåller en direkt anvisning, att utredning rörande andelsförhållandena i den samfällida marken endast bör verkställas i den omfattning, som erfordras för att bestämma ersättnings storlek. Vidare har där upptagits en bestämmelse, enligt vilken värdet av den förbättring vägmarken må hava vunnit genom arbete eller kostnad, som nedlagts av ägare till den fastighet, varmed vägmarken sammanföres, icke skall medräknas vid ersättnings bestämmande. Ordet »ägare» avser självfallet såväl nuvarande som tidigare ägare av fastigheten.

11 §.

Paragrafen motsvarar 19 § i 1938 års förslag.

Överlantmätaren i Stockholms län har föreslagit ett direkt uttalande i lagtexten därom, att förrättningsmannen i händelse av tvist om delaktigheten i vägen skulle ha att verkställa den utredning, som kunde åstadkommas av tillgängliga handlingar. Det kunde vidare i många fall vara tveksamt om en väg vore samfällid eller om den tillhörde det hemman, inom vars gränser den vore belägen. Då denna fråga likaledes vore av betydelse för förrättningen, syntes underställning till ägodelningsrätten böra ske. Då det enligt överlantmätarens mening i ett sådant fall icke föreläge någon tvist i egentlig mening om delaktighet i vägen, ifrågasattes om icke ett förtydligande i lagen erfordrades.

Överlantmätaren i Gävleborgs län har framhållit, att yttrande från överlantmätaren så gott som alltid torde komma att infordras. För undvikande av onödig omgång borde därför förrättningsmannen insända handlingarna till överlantmätaren.

Att förrättningsmannen vid underställning bör verkställa erforderlig utredning rörande fastighetsförhållandena och till protokollet anteckna förekommande omständigheter av betydelse för tvistefrågan torde vara uppenbart. Uttrycklig föreskrift härom i lagtexten lär emellertid icke erfordras.

Det torde likaledes utan uttryckligt stadgande härom vara klart, att förrättningen skall vila i avvaktan på slutligt avgörande i den fråga, som underställts ägodelningsrättens prövning.

Vad överlantmätaren i Gävleborgs län beträffande förevarande paragraf andragit saknar icke visst fog. Då emellertid beträffande sammanföringsförrättning i stad överlantmätaren icke sällan torde sakna möjlighet att tillhandahålla någon upplysning i underställt mål och då det över huvud taget kan förekomma fall, då allenast ett rent juridiskt bedömande ifrågakommer, synas tillräckliga skäl att frångå procederet vid underställning enligt 3 kap. 12 § jorddelningslagen icke föreligga.

12 §.

Första stycket.

Paragrafens första stycke motsvarar 20 § i 1938 års förslag, enligt vilken paragraf bestämmande av gräns för vägen i fråga ej skulle äga rum med mindre förrättningsmannen aktade detta nödigt. Därvid skulle förfaras på sätt vore stadgat om gränsbestämning i samband med avstyckning. I avbidan på gränsbestämningens företagande och fastställelse skulle förrättningen vila.

I några yttranden ha framförts önskemål om ett förtydligande av 1938 års lagförslag i syfte att klargöra i vilka fall gränsbestämning borde företagas.

Överlantmätaren i Värmlands län har ifrågasatt om icke jämväl bestämning av andra gränser än gräns för vägen i vissa fall kunde vara erforderlig i samband med förrättningen. Om exempelvis gränserna för fastighet, varmed sammanföring skulle ske, vore osäkra eller oklara, där de skure över vägen, syntes en bestämning av dessa vara erforderlig.

Lantmäteristyrelsen har ansett det lämpligt, att det helt lades i förrättningsmannens hand att avgöra om gränsbestämning skulle företagas eller ej. Till stadgandet att gränsbestämning skulle ske om förrättningsmannen aktade nödigt borde emellertid fogas orden »för förrättningens behöriga handläggning». Därmed vore grunden för frågans prövning angiven. Hänvisningen till gränsbestämning i samband med avstyckning komme att medföra, att den rättspraxis, som utbildats i fråga om sådan gränsbestämning, bleve gällande även i fråga om gränsbestämning vid sammanföring. Gränsbestämning borde naturligtvis ej verkställas i annat fall än då den med hänsyn till de föreliggande omständigheterna vore ofrånkomlig. Enbart det förhållandet att vägen icke vore synlig på marken borde ej under alla omständigheter föranleda gränsbestämning. Låge vägen helt inom sökandens fastighet och kunde vägens sträckning och bredd utrönas med ledning av befintlig karta med därtill hörande handlingar komme ju vägens gränser genom sammanföringen att förlora varje betydelse. Om sakägarna godtoge förrättningsmannens uppfattning och det icke — exempelvis för värdering av å vägmarken befintlig skog — vore för förrättningens behöriga verkställande nödvändigt att på marken fastställa väggränsernas sträckning, borde därför något bestämmande av samma gränser ej ifrågakomma. Då det enligt tidigare nämnd rättspraxis icke vore tillåtet att förfara på nyss angivet sätt, vore det erforderligt att införa kompletterande bestämmelser, som möjliggjorde ett dylikt förfarande.

Det torde ej vara av behovet påkallat att vid sammanföring bereda möjlighet till bestämning av annan gräns än sådan, som skiljer den samfällda vägmarken från angränsande fastighet. Att i lagtexten närmare angiva under vilka förhållanden gränsbestämning bör ske vore enligt de sakkunnigas uppfattning mindre lämpligt. Såsom lantmäteristyrelsen framhållit bör emellertid gränsbestämning endast företagas då så befinnes nödigt för sammanföringens behöriga handläggning. Det synes böra lämnas åt förrättningsmannen att från fall till fall pröva huruvida sådana förhållanden föreligga eller icke.

Gränsbestämning kan enligt gällande rätt handläggas med tillämpning av antingen bestämmelserna i 7 kap. jorddelningslagen eller bestämmelserna i 2 kap. lagen om fastighetsbildning i stad. De sakkunniga ha ansett att det förhållandet, att en gränsbestämning aktualiserats av sammanföring, icke bör medföra att förrättningen handlägges enligt andra regler än som skulle ha tillämpats därest fråga om gränsbestämning eljest hade uppkommit. På grund härav har föreslagits, att gränsbestämningen alltefter vägmarkens belägenhet skall handläggas enligt jorddelningslagens eller fastighetsbildningslagens föreskrifter.

I syfte att förenkla förfarandet och minska kostnaderna ha de sakkunniga vidare föreslagit att gränsbestämningen skall företagas till gemensam handläggning med sammanföringen. Detta skulle innebära, att för sammanföring och gränsbestämning kunde föras gemensamt protokoll och användas gemensam karta. Företages bestämning av gräns, må — såsom framgår av lagtexten — sammanföringen icke avslutas förrän gränsen blivit slutgiltigt bestämd.

Det må i detta sammanhang anmärkas, att därest förrättningsmannen redan innan sammanföringen påbörjats kan förutse, att gränsbestämning kommer att visa sig erforderlig, möjlighet finnes att undvika tidsutdräkt och nedbringa kostnaderna genom att samtidigt kungöra såväl sammanföring som gränsbestämning.

Andra stycket.

Andra stycket av 12 § motsvarar 21 § i 1938 års förslag. Enligt sistnämnda paragraf skulle utan undantag krävas att tomtmätning skett innan fråga om sammanföring av vägmark, som inginge i tomtindelning, finge slutbehandlas. Vore fråga om ändring i tomtindelningen, skulle sammanföringsförrättningen vila till dess nämnda fråga slutligen prövats.

Överlantmätaren i Kronobergs län har ansett, att för att undvika uppkov och onödig fördyring av sammanföringsförrättningen borde, där så erfordrades, tomtmätning ske innan förrättningen söktes. Inginge en stadsåga och en densamma genomlöpare eller angränsande väg i ett flertal tomter, skulle givetvis alla av tomtgränserna avskurna vägbitar sammanföras med stadsågan. I sådant fall syntes det vara onödigt att betunga fastighetsågaren med kostnad för upprättande av tomtkartor över tomterna. I stället syntes ett utdrag av tomtindelningsskarta vara tillfyllest att läggas till grund för förrättningen. *Lantmäteristyrelsen* har uttalat att det föreslagna stadgandet kunde föranleda missförstånd och att tomtmätning enligt detta stadgande krävdes i långt större omfattning än nödigt vore. Om t. ex. ett tomtindelad kvarter utgjordes av en enda stadsåga och genom denna ginge en samfärdig väg, erfordrades för vägens sammanföring med stadsågan uppenbarligen ej någon tomtmätning. Enligt berörda stadgande krävdes emellertid för sammanföringen att alla tomter, som i sig innefattade någon del av vägen, undergätt tomtmätning. Något sådant hade uppenbarligen ej varit avsett. Stadgandet borde därför omformuleras så, att det icke komme att innefatta krav på tomtmätning i större omfattning än som vore nödvändigt för att med säkerhet avgränsa den vägmark, som enligt de föreslagna lagbestämmelserna finge sammanföras med envar av de angränsande fastigheterna.

Därjämte har i några yttranden ifrågasatts om icke för tidsvinstens skull förrättningsmannen borde åläggas att anmäla behovet av tomtmätning och byggnadsnämnden tillerkännas rätt att utan avvaktan på framställning av tomtägare bestämma att tomtmätning skulle ske.

Anledning saknas uppenbarligen att påfordra tomtmätning i annat fall än då sådan erfordras för bedömandet huruvida och i vad mån vägmark enligt 3 § må sammanföras. Styckets första punkt har utformats med hänsyn härtill.

Då i lagtexten angives, att förrättningen skall vila intill dess tomtmätning skett, skall härmed förstås att tomtmätningen skall ha vunnit laga kraft eller att, där besvär anförts, dessa blivit slutligen prövade.

13 §.

Paragrafen motsvarar 22 § i 1938 års förslag.

Enligt sistnämnda förslag skulle det åligga förrättningsmannen att upprätta karta och beskrivning över den väg, som skulle sammanföras, därvid i tillämpliga delar skulle lända till efterrättelse vad om karta och beskrivning vid avstyckning vore stadgat.

Åtskilliga remissmyndigheter ha påyrkat att de föreslagna bestämmelserna skulle mildras. Särskilt för det fall vägmarken vore belägen helt inom gränserna för den fastighet, varmed den skulle sammanföras, har en hänvisning till befintlig karta ansetts vara tillfyllest. Åtminstone borde det vara tillräckligt med en kopia av äldre karta eller en kartskiss, som tydligt utvisade den sammanförda vägmarken.

Lantmäteristyrelsen har framhållit, att kartan till en förrättning givetvis ej finge bli något självändamål. Dess beskaffenhet borde i varje fall lämpas efter det föreliggande behovet av noggrann överensstämmelse med förhållandena på marken. Enligt styrelsens mening borde vid sammanföring ofta kunna användas karta av mindre noggrannhet än som enligt gällande bestämmelser krävdes vid avstyckning. Däremot vore det icke tillrådligt att i något fall helt slopa kartan, emedan därigenom skulle uppstå risk för missförstånd och förvecklingar, varjämte en enhetlig praxis i berörda avseende svårigen skulle kunna utbildas. Det borde ankomma på lantmäteristyrelsen att utfärda närmare föreskrifter i anslutning till det erforderliga stadgandet rörande karta och beskrivning.

Att ens i undantagsfall helt eftergiva kravet på upprättande av karta vid sammanföring finna de sakkunniga icke tillrådligt. Å andra sidan synes det heller icke vara motiverat att liksom vid avstyckning generellt kräva, att kartan med avseende å noggrannhet skall uppfylla de i gällande mätningsförordning uppställda föreskrifterna. Det bör enligt de sakkunnigas mening i de flesta fall vara möjligt att vid sammanföring använda karta, som upprättas med ledning av äldre, måhända mindre tillförlitligt kartmaterial. Det måste dock tillses, att läget av gränser, som tillkomma vid sammanföring, kunna klart angivas på marken med ledning av de upplysningar kartan innehåller. Företages gränsbestämning i samband med sammanföring, måste kartan självfallet, åtminstone vad rör den därvid bestämda gränsen, uppfylla samma krav, som eljest gälla vid gränsbestämning.

Det torde få ankomma på lantmäteristyrelsen att utfärda de närmare anvisningar rörande kraven på kartans beskaffenhet, som styrelsen finner erforderliga.

Meddelar förrättningsmannen i utlåtande enligt 14 § besked att sammanföring icke skall äga rum, torde någon karta i regel icke vara erforderlig. Förutser förrättningsmannen att sammanföring icke kan komma till stånd torde därför någon karta i allmänhet icke komma att upprättas.

14 §.

Paragrafen motsvarar 23 § i 1938 års förslag. Enligt sistnämnda paragraf skulle förrättningsmannen efter överläggning med sakägarna pröva saken jämlikt de i lagen stadgade grunderna och därefter för sakägarna framlägga skriftligt utlåtande. Utlåtandet skulle med hänvisning till karta och beskrivning angiva arealen av vägområde som skulle sammanföras och fastighet varmed detta skulle ske samt innehålla uppgift om de ersättningsbelopp som skulle utgå, erinran om den tid inom vilken ersättningen skulle gäldas samt beslut rörande fördelning av kostnaderna för förrättningen och i samband därmed verkställd gränsbestämning.

I anslutning till annan paragraf i förslaget (18 §) hade uttalats, att om förrättningsmannen vid prövning av frågan, huruvida förutsättningarna för sammanföring vore för handen, funne så icke vara fallet, han naturligen hade att meddela beslut att förrättningen icke kunde äga rum samt lämna besvärshänvisning. I beslutet skulle sökanden åläggas att ersätta alla i ärendet uppkomna kostnader. Vad sålunda uttalats hade ansetts följa av en i förslaget (13 §) gjord hänvisning till 3 kap. jorddelningslagen.

Flera överlantmätare ha ansett att direkta bestämmelser borde meddelas rörande den prövning och det beslut, som föranleddes av att sammanföring bestredes av någon som menade sig hava nytta av att vägen bibehölles. *Överlantmätaren i Uppsala län* har anfört att det i många fall icke mötte svårighet att avgöra, huruvida väg blivit onyttig. I andra fall ställde det sig dock säkerligen icke lätt. De vägar, vilka inom ett skifteslag avsatts för samfällt behov, hade icke alltid samband med varandra och kunde äga lång utsträckning. Frågan om vägs onyttighet kunde därför icke bedömas enbart med hänsyn till den del av vägen, som föresloges till sammanföring. Det borde även uppmärksammas, att på grund av bestämmelser, träffade vid jorddelningsförrättningar i såväl äldre som nyare tid, rätt till väg funnes för fastigheter, vilka icke ägde andel i själva vägen. Den officialprövning, som det enligt förslaget åläge förrättningsmannen att utöva angående spörsmålet om vägens onyttighet, kunde bliva mycket krävande. Det kunde ifrågasättas, huruvida icke i lagen borde inflyta uttryckligt stadgande om denna prövning. *Överlantmätaren i Jönköpings län* har uttalat, att förrättningsmannen enligt förevarande paragraf visserligen skulle verkställa prövning av »saken», men att det ej framginge med tillräcklig tydlighet att prövningen skulle omfatta framställt bestridande. I varje fall vore det måhända lämpligt att utlåtandet även innehölle beslut angående framställt bestridande av sammanföringen.

Ågodelningsdomaren i Västra Hälsinglands domsaga har i fråga om ersättningsbeloppet och fördelningen av kostnaderna för förrättningen jämte gränsbestämning uttalat, att det syntes lämpligt att förrättningsmannen i dessa hänseenden hade att avgiva utlåtande endast om det visat sig att förning icke kunnat träffas.

Skriftligt utlåtande med anledning av ifrågasatt sammanföring bör enligt de sakkunnigas mening framläggas även om det vid prövning av frågan visar sig att erforderliga förutsättningar för sammanföring icke föreligga. Det beslut om fördelning av förrättningskostnaden, som alltid erfordras så snart förrättning påbörjats, bör även i sådant fall intagas i utlåtandet. Vad sålunda anförts har beaktats vid den nu verkställda överarbetningen av lagtexten.

Såsom de sakkunniga i anslutning till 10 § anfört bör formellt beslut om ersättningens storlek intagas i utlåtandet även om berörda sakägare träffat överenskommelse härom.

15 §.

Första stycket.

Paragrafens första stycke motsvarar 24 § och 25 § första stycket 1938 års förslag.

Enligt 24 § 1938 års förslag skulle förrättningsmannen, där så befundes nödigt, på marken utstaka och utmärka genom förrättningen tillkomna ägo-gränser. I anslutning därtill uttalades, att sedan sammanföring fullbordats, skulle de genom förrättningen tillkomna gränserna anses vara i laga ordning bestämda.

I några yttranden har anförts, att då sammanföringsförrättning icke kunde anses vara en jorddelningsförrättning i vanlig mening borde i lagtexten utsägas att vid förrättningen tillkomna gränser skulle anses vara i laga ordning bestämda sedan förrättningen vunnit laga kraft. *Lantmäteristyrelsen* har ansett ett närmare klarläggande av stadgandets innebörd behövt. Detta kunde lämpligen åstadkommas genom av styrelsen utfärdade anvisningar. Ett mycket vanligt fall vore att den fastighet, med vilken vägen skulle sammanföras, angränsade vägen å ömse sidor samtidigt som den nytillkomna gränsen utgjorde förlängning av fastighetens gräns mot annan fastighet. Utstakning borde då så gott som alltid kunna underlåtas. *Överlantmätaren i Södermanlands län* har yrkat, att därest samtliga sakägare varit närvarande vid förrättningen och skriftligen godkänt det avgivna utlåtandet, registrering skulle äga rum utan avvaktan på besvärstidens utgång. Även *överlantmätaren i Uppsala län* har berört samma spörsmål och föreslagit att godkännande av förrättningen skulle medföra samma verkan som om förrättningen vunnit laga kraft.

Det torde utan uttryckligt stadgande härom vara klart, att gräns, som tillkommit genom sammanföring, så snart sammanföringen fullbordats är att anse såsom en i laga ordning bestämd gräns.

Skulle ett närmare angivande visa sig erforderligt i fråga om den utsträckning, vari nytillkommande gränser böra utstakas och utmärkas, torde detta lämpligen kunna ske genom att lantmäteristyrelsen utfärdar anvisningar härom.

Ett godkännande av avgivet utlåtande rörande sammanföring skulle kunna medföra en tidsvinst av omkring 30 dagar, därest registrering enligt 17 § efter sådant godkännande skulle verkställas utan att besvärstidens utgång avvaktades. Ett sådant förfarande synes emellertid endast kunna ifrågakomma under förutsättning att samtliga sakägare närvarit vid förrättningen och skriftligen godkänt utlåtandet. Med hänsyn till att bestämmelser med denna innebörd säkerligen endast undantagsvis komme att vinna tillämpning ha de sakkunniga avstått från att framlägga förslag härom.

Andra stycket.

Andra stycket motsvarar 25 § andra stycket i 1938 års förslag. Det däri uppställda kravet på bevis om utgivande av avskrift av förrättningshandlingarna har slopats i konsekvens med vad de sakkunniga tidigare föreslagit beträffande bevis om utlämnande av handlingar och kartor vid förrättningar enligt jorddelningslagen och fastighetsbildningslagen.

16 §.

Paragrafen motsvarar 26 och 28 §§ i 1938 års förslag. I dessa stadgades, att om talan fullföljdes mot sammanföringsförrättning, ägodelningsdomaren skulle förelägga förrättningsmannen att inom viss tid insända handlingarna i målet. Sedan förrättningen eller utslag, som domstol meddelat med anledning av anförda besvär, vunnit laga kraft, skulle förrättningsmannen ofördröjligen insända konceptakten jämte vederbörligt lagakraftbevis till registerföraren.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har ansett erforderligt att även vägstyrelse erhöle rätt att föra talan mot förrättningen, såvida ej frågan huruvida allmän väg blivit onyttig för sitt ändamål komme att avgöras genom beslut av länsstyrelse. *Överlantmätaren i Kronobergs län* har ifrågasatt besvärsmått för byggnadsnämnd eller sakkunnig enligt 101 § då gällande byggnadsstadga, då förrättning berörde väg inom tomtindelad område. Det syntes nämligen av förslaget framgå, att sammanföringen skulle regleras av den fastighetsindelning, som tillkommit genom tomtindelningen.

Överlantmätaren i Stockholms län har föreslagit den anordningen, att förrättningsmännen skulle insända förrättningsakten till ägodelningsdomaren för att få densamma åtecknad lagakraftbevis, samt att ägodelningsdomaren därefter skulle översända akten till registerföraren. *Lantmäteristyrelsen* har ansett anskaffande av lagakraftbevis böra undvikas. Enligt styrelsens mening kunde lämpligen förfaras på samma sätt som vid tomtmätning enligt 2 kap. fastighetsbildningslagen. Genom ett Kungl. Maj:ts cirkulär den 31 oktober 1919 till underrätterna och förrättningsmännen för tomtmätning om laga kraftbevis å tomtkarta hade vederbörande tjänsteman vid underrätt ålagt att på begäran av förrättningsman för tomtmätning utan lösen meddela bevis, huruvida klander instämts mot av honom verkställd gränsbestämning vid tomtmätning, varefter förrättningsmannen hade att förse tomtkartan med lagakraftbevis. Sedan lagen sedermera ändrats så att klander av tomtmätning skulle anställas genom besvär hos ägodelningsrätten, finge motsvarande skyldighet anses åligga ägodelningsdomaren. Även då fråga vore om besked från ägodelningsdomare till överlantmätare, huruvida besvär anförts över avstyckning enligt jorddelningslagen, tillämpades enligt praxis ett liknande förfaringssätt, utan att avgift för sådant besked debiterades. Med hänsyn till sålunda gällande föreskrifter och tillämpad praxis på andra fullt jämförliga områden torde utan betänkligheter kunna ordnas på samma sätt beträffande förrättning, varom här vore fråga. Beskedet från ägodelningsdomaren borde begäras av förrättningsmannen. Ordet »registerföraren» borde enligt styrelsens mening lämpligen ersättas av »den som för fastighetsregistret», emedan enligt gängse språkbruk med registerföraren avsåges den, som förde fastighetsregister för stad. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har yrkat att paragrafen skulle kompletteras med föreskrift om den tid, inom vilken registerföraren senast borde hava verkställt honom däri ålagda åtgärder.

Finnes ej byggnadsnämnd inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, utan har länsstyrelsen med stöd av bestämmelserna i 108 § 2 mom. byggnadsstadgan beslutat att byggnadsnämnds åligganden skola fullgöras av en sakkunnig person, byggnadsinspektör, och jämväl förordnat sådan, äger denne uppenbarligen att utöva den besvärsmått som eljest skulle ha tillkommit byggnadsnämnd.

Såsom de sakkunniga anført i sin motivering beträffande 1 § första stycket avser den föreslagna lagstiftningen icke vägmark, som med äganderätt

innehaves av väghållaren. Skulle emellertid förrättningsmannen besluta om sammanföring av sådan vägmark bör besvärshandlingen uppenbarligen tillkomma väghållaren.

Det är angeläget att de åtgärder, som skola vidtagas efter förrättnings avslutande, medföra minsta möjliga expeditjonsarbete för såväl förrättningsmän som ägodelningsdomare. Med hänsyn härtill torde föreskrift om särskilt bevis att förrättningen vunnit laga kraft om möjligt böra undvikas. Beträffande förrättningar enligt jorddelningslagen har genom kungörelse den 28 maj 1948, nr 255, stadgats, att besvärshandlingarna eller en avskrift av dessa ofördröjligen och sist inom sex dagar skola tillställas överlantmätaren, därest besvär inkommit till ägodelningsdomaren eller länsstyrelsen i mål, där överlantmätaren jämlikt 21 kap. 28 § jorddelningslagen har att avgiva utlåtande. Nämnda tidsbestämmelse har avsett att möjliggöra att, i de fall överlantmätaren äger att fastställa avstyckningsförrättning, beslut om fastställelse skulle kunna meddelas så snart sex dagar förflutit från besvärstidens utgång, utan att dessförinnan särskilt besked inhämtats från ägodelningsdomaren huruvida besvär anförts över förrättningen eller ej. Ett motsvarande förfarande bör med fördel kunna tillämpas ifråga om sammanföringsförrättningar. Det kan för övrigt antagas, att dessa förrättningar endast i ett mindre antal fall komma att överklagas. I regel torde en avslutad förrättning komma att vinna laga kraft. Sedan detta skett skall sammanföringen registreras. De sakkunniga ha därför föreslagit följande förfarande. Förrättningsmannen skall före besvärstidens utgång insända förrättningsakten till den som för fastighetsregistret, d. v. s. överlantmätaren eller av länsstyrelsen förordnad registerförare. Anföras besvär, skall ägodelningsdomaren ofördröjligen och sist inom sex dagar underrätta vederbörande registerförare samt infordra förrättningsakten från denne. Har däremot någon anmälan icke inkommit inom den angivna tiden, skall registerföraren verkställa den registrering av sammanföringen, som enligt 17 § skall äga rum.

Hava besvär anförts, torde ägodelningsdomaren i många fall önska inhämta utlåtande i målet från överlantmätaren. Om denne för det fastighetsregister, som beröres av sammanföringen, bör självfallet ägodelningsdomaren anhålla om yttrande samtidigt som underrättelse lämnas om besvärerna. I sådant fall bör förrättningsakten tydligt insändas till ägodelningsdomaren först tillsammans med överlantmätarens yttrande.

17 §.

Paragrafens första stycke motsvarar 27 och 29 §§ i 1938 års förslag och dess andra stycke 33 § i samma förslag.

I 27 § 1938 års förslag stadgades, att talan om bättre rätt till den väg, som varit föremål för förrättningen, ej finge föras, sedan beslut om sammanföring vunnit laga kraft. Så snart anteckning verkställts i fastighetsregistret angående förrättningen skulle vidare, enligt 33 §, den väg, som förrättningen avsett, anses ingå i den fastighet, varmed vägen sammanförts, varjämte väg, som sammanförts skulle vara fri från ansvar för in-teckning eller tunga, som tidigare åvilat den, och i stället för framtiden svara för enahanda in-teckning eller tunga som den fastighet, med vilken den sammanförts.

Ett antal remissmyndigheter ha berört frågan, huruvida sammanföringsförrättning borde vinna laga kraft eller underkastas fastställelseprövning. *Länsstyrelsen i Örebro län, åtskilliga överlantmätare samt ägodelningsdoma-*

ren i *Hammarkinds, Stegeborgs och Skärkinds domsaga* ha ifrågasatt om icke sammanföringsförrättning borde bli föremål för prövning och fastställelse. Det har därvid bl. a. anförts, att viss granskning alltid måste föregå den registrering, som skulle ske. Därvid kunde framkomma, att grova fel förelupit vid förrättningen, t. ex. att besvärshänvisning ej lämnats, att sammanföring skett med fastighet, som blivit felaktigt angiven eller som icke gränsade mot den samfälliga vägmarken, eller att den sammanförda vägmarken tidigare helt eller delvis avsöndrats eller avstyckats. Tveksamhet kunde komma att föreligga, huruvida registrering borde ske eller ej. I fall då registrering ej kunde ske, bleve förrättningen en nullitet. Fastställelseprövning borde införas i syfte att möjliggöra rättelse av förekommande felaktigheter innan några rättsverkningar av sammanföringen inträdde. Den tanken har också framförts, att fastställelseprövningen skulle kunna inskränkas till att endast avse, huruvida sammanföring skett med rätt fastighet och huruvida vägmarken hade sådan beskaffenhet att den finge ingå i sammanföring. Några överlantmätare ha föreslagit, att sammanföringsförrättning alltid skulle granskas av överlantmätaren med rätt och skyldighet för denne att hänskjuta prövningen av framställda anmärkningar till ägodelningsrätten, vilken skulle erhålla befogenhet att undanröja eller återförvisa förrättningen, därest anledning därtill föreläge. *Lantmäteristyrelsen* har däremot uttalat, att den risk, som vore förenad med att förrättningen finge vinna laga kraft utan föregående granskning, icke vore större än att den borde tagas.

Några remissmyndigheter ha ansett det vara mindre lämpligt att anknyta förrättningens rättsverkan till dagen för dess registrering. *Överlantmätaren i Uppsala län* har anført att det låge något av tillfällighet över en sådan bestämning. Toges såsom utgångspunkt den dag, då förrättningen vinne laga kraft, skulle bestämningen verka lika vid alla förrättningar. Även *ägodelningsdomaren i Hedemora domsaga* har funnit det vara lämpligare om rättsverkningarna kunde anknytas till laga kraft å förrättningen eller å domstolsbeslut, varigenom besvär mot densamma ogillats. Den ersättningsberättigade erhöle i regel ej underrättelse om registreringsåtgärden, vilket vore av betydelse för bevarande av rätten att utbekomma ersättningen.

Betänkligheterna mot att låta oklandrad sammanföringsförrättning vinna laga kraft böra enligt de sakkunnigas mening icke överdrivas. Även om i undantagsfall misstag kunna komma att begås vid handläggning av sammanföringsförrättningar, synas de därmed förenade riskerna dock icke vara så framträdande, att en obligatorisk överprövning kan anses motiverad. De sakkunniga anse alltså att en beslutad sammanföring, som lämnats oklandrad, bör kunna utan prövning omedelbart registreras.

För att erhålla full säkerhet att varje rättsligen gällande sammanföring kommer att finnas redovisad i fastighetsregistret bör sammanföringens rättsverkningar i första hand knytas till tidpunkten för dess registrering. I ett hänseende torde dock en annan tidpunkt böra väljas. Såsom tidigare anförts har i syfte att avskära möjligheterna till framtida tvister föreslagits, att talan om bättre rätt till sammanförd vägmark ej må föras sedan beslut om sammanföring vunnit laga kraft. Då en tvist om äganderätt till vägmarken skall anhängiggöras hos domstol och då en viss tid alltid måste förflyta från det sammanföringsbeslutet vinner laga kraft till dess registrering äger rum, kan nämligen tidpunkten för registreringen icke lämpligen få bliva avgörande för den preklusion, varom här är fråga.

Det torde stå utom all diskussion att den värdeminskning, som en fastig-

het undergår genom att vägmark, vari den har del, sammanföres med annan fastighet, måste anses helt sakna betydelse för den säkerhet, som tillkommer innehavare av penninginteckning i den förstnämnda fastigheten. Där emot kan sammanföringen ha stor betydelse för den, som innehar servitutsrätt beträffande den ifrågavarande vägmarken, vare sig servitutet utgör jorddelningsservitut, blivit intecknat eller grundar sig på en icke intecknad upplåtelse. Så snart sammanföringen har fullbordats är nämligen den sammanförda vägmarken befriad från varje servitut, som tidigare belastat den. Såsom de sakkunniga förut framhållit (se särskilt s. 84 f.) måste detta förhållande noggrant beaktas vid prövning av frågan huruvida vägmarken kan anses onyttig för såväl avsett ändamål som annan gemensam användning.

18 §.

Paragrafen motsvarar 30 § i 1938 års förslag. Enligt däri upptagna bestämmelser skulle ett exemplar av kartan alltid utlämnas till vederbörande sakägare.

Lantmäteristyrelsen har uttalat att förrättningen utan nämnvärd olägenhet skulle kunna förbilligas genom att skyldigheten för sakägare att lösa kopia av kartan borttoges.

Sakägarna torde i allmänhet utan olägenhet kunna undvara kopia av förrättningskartan. De sakkunniga ha därför föreslagit att karta skall utlämnas endast om begäran därom framställts vid förrättningen. Ersättningen för sådan karta bör icke anses ingå i förrättningskostnaden utan bör såsom en särskild kostnad påföras den som begärt kartan.

19 §.

Paragrafen motsvarar 31 § i 1938 års förslag. Enligt sistnämnda paragraf skulle kostnaden för förrättningen, därest vägmark sammanförts med allenast en fastighet, gäldas av ägaren till denna men eljest fördelas mellan fastighetsägarna i förhållande till den nytta en var av dem haft av sammanföringen.

Överståthållarämbetet har anfört, att om en överenskommelse icke kunde åvägbringas angående beloppet av den ersättning, som kunde utgå till rättsägare, och förrättningsmannen därför tvingades företaga utredning angående de fastigheter, vilka ägde del i vägen, och den andel, som belöpte på envar av dessa, kostnaden härför syntes böra läggas på den, som genom sin inställning förhindrat överenskommelsen. En sådan bestämmelse skulle säkerligen visa sig ägnad att underlätta och förkorta förrättningen.

Har endast ifrågasatts sammanföring med fastighet, som tillhör sökanden, bör hela kostnaden för förrättningen bestridas av denne, oavsett om sammanföring kommer till stånd eller ej. Väcket vid första sammanträdet fråga om sammanföring jämväl med annan fastighet än sökandens och äger sådan sammanföring rum, bör förrättningskostnaden fördelas mellan ägarna till de fastigheter, varmed vägmarken sammanföres i förhållande till den nytta envar av dem har av sammanföringen. Kommer däremot i sådana fall sammanföring icke till stånd med varje fastighet, för vilken frågan väckts, synes likväl i regel envar av dem, som framställt yrkande om sam-

manföring, böra deltaga i kostnaden för förrättningen efter vad i varje särskilt fall provas skäligt. Har förrättningsmannen väckt fråga om sammanföring med en fastighet, vars ägare icke påkallat sammanföring, och har frågan förfallit, bör däremot fastighetsägaren icke påföras någon andel i förrättningskostnaden.

Kostnaden för gränsbestämning, som företagits i samband med sammanföring, fördelas enligt härom gällande föreskrifter.

20 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1938 års förslag.

Såsom i den allmänna motiveringen anförts, har det i förevarande paragraf avsedda inlösningsförfarandet kopierats på sammanföringsförfarandet. Vissa avvikelser föreligger dock, såsom av det följande framgår.

Första stycket.

Vid inlösen skall stadgandena om sammanföring i tillämpliga delar iakttagas. Sökande till förrättningen är enligt förevarande stycket kommun eller samhälle. Beträffande ersättningens bestämmande upptar stycket likaledes en specialregel. Härom är att anföra följande.

Ingår enskild väg för två eller flera fastigheter i mark, som enligt fastställd generalplan eller stadsplan är avsedd till trafikled eller annan allmän plats, äger stad enligt 20 respektive 43 § byggnadslagen nyttja vägmärken för avsett ändamål utan hinder av den rätt annan kan äga till marken. Angivna bestämmelse äger, jämlikt 88 och 90 §§ byggnadslagen, motsvarande tillämpning för vissa samhällen. Vid inlösen jämlikt 18 eller 41 § byggnadslagen av mark ingående i enskild väg skall jämlikt 143 § byggnadslagen vid expropriationsersättningens bestämmande hänsyn tagas till angivna nyttjanderätt och kostnad som nedlagts för trafikledens eller platsens iordningställande må ej föranleda höjning av ersättningsbeloppet. Enligt de sakkunnigas mening bör samma regel iakttagas vid inlösen enligt nu ifrågasvarande lag. Föreskrift härom har upptagits i första stycket av 20 §.

Andra stycket.

Det ligger i sakens natur att inlöst vägmark till skillnad från sammanförd vägmark kommer att utbrytas till en särskild fastighet. I förevarande stycke har detta förhållande ansetts böra komma till uttryck på det sätt, att inlöst vägmark, sedan registrering skett, skall anses vara avstyckad. Då vägmärken icke kommer att ingå i annan fastighet, kan heller icke ifrågakomma att den, såsom vid sammanföring blir fallet, efter fullbordad inlösen skulle svara för inteckning eller annan belastning.

Sedan registrering verkstälts har kommunen eller samhället att söka lagfart å den inlösta vägmärken.

Tredje stycket.

Beträffande det här givna stadgandet om kombination av inlösnings- och sammanföringsförrättning hänvisas till vad som anförts i den allmänna motiveringen.

2. Övriga författningsförslag.

Då registrering av sammanföring skett är sammanföringen fullbordad. Underlåtenhet att inom föreskriven tid erlægga den ersättning, som skall utgå enligt det vid förrättningen avgivna utlåtandet, bör icke kunna medföra att beslutet om sammanföring anses förfallet. I syfte att bereda den ersättningsberättigade trygghet för sin fordran föreslå de sakkunniga, i anslutning till 1938 års förslag (jfr ovan s. 49) att den ersättningsberättigade under viss förutsättning skall äga att njuta betalning för sin fordran med förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § handelsbalken. Någon anledning att i sistnämnda lagförslag inbegripa ersättning för vägmark, som enligt 20 § inlöses av kommun eller samhälle på landet, föreligger uppenbarligen icke.

De sakkunnigas lagförslag föranleder ändring i förordningen den 12 maj 1917 (nr 281) med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad och förordningen den 13 juni 1908 (nr 74) angående jordregister. Förslag till sådana ändringar ha jämväl utarbetats liksom ock förslag till kungörelse med vissa bestämmelser i anledning av den nya lagen om sammanföring. Dessa förslag torde icke kräva särskild kommentar.

Därest den nu ifrågasatta lagstiftningen genomföres, erfordras vissa ändringar — huvudsakligen upptagande bestämmelser om slutlig redovisning och förvaring av förrättningsakter — i lantmäteriinstruktionen och kungörelsen den 26 juni 1936 (nr 367) med vissa föreskrifter om mätningsväsendet och fastighetsregisterväsendet i rikets städer. Förslag härtill ävensom till de ändringar i annan administrativ författning, som må kunna erfordras, torde komma att framläggas av lantmäteristyrelsen. Styrelsen torde också ha att överväga, huruvida de föreslagna ändringarna i registerförordningarna påkalla särskilda anvisningar rörande registerföringen.

Vidare föranleder sammanföringslagen ändring av lantmäteritaxan. Statsbidrag till sammanföringsförrättning synes slutligen böra kunna ifrågakomma. Det torde få ankomma på lantmäteristyrelsen att utforma de administrativa föreskrifter, som kunna erfordras i angivna hänseenden.

1938 års förslag

till

1:o) Lag**om sammanföring med fastighet av väg m. m.**

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Denna lag äger avseende å *väg*, som vid jorddelningsförrättning å landet eller i stad undantagits för gemensamt ändamål eller eljest är samfälld för flera fastigheter och som blivit onyttig för sitt ändamål eller för annat gemensamt behov. Från lagens tillämpning undantages dock vägmärk, som enligt fastställd stadsplan, stomplan, byggnadsplan eller godkänd avstyckningsplan skall ingå i gata, torg, park eller annan allmän plats, järnvägs-, hamn- eller annat trafikområde, skydds- eller säkerhetsområde, idrottsområde, begravningsplats eller vattenområde.

Med *fastighet* förstås i denna lag vad som enligt gällande bestämmelser skall såsom särskild fastighet redovisas i fastighetsregister.

Vad i denna lag är stadgat om *ägare* avser jämväl den, som innehar fastighet under ständig besittningsrätt eller såsom fideikommiss.

2 §.

På de villkor och i den ordning, som i denna lag sägs, må väg sammanföras med angränsande fastighet. Sammanföring må dock ej ske med tomt, såvida icke enligt fastställd tomtindelning vägen skall jämte tomten eller intill vägen belägen del därav ingå i ny tomt.

3 §.

Sammanföring må ej ske, om vägen och fastigheten äro redovisade i skilda fastighetsregister eller, där de äro upptagna i jordregister, tillhöra skilda socknar eller andra förvaltningsområden eller, om de äro redovisade i fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, höra till skilda församlingar.

4 §.

Väg, som är belägen inom en och samma fastighets ägor, skall till hela sin bredd sammanföras med denna fastighet.

Är vägen belägen mellan fastigheter, med vilka sammanföring må ske, skall denna så verkställas, att lämplig ägoanordning erhålles.

Gränisar vägen å ena sidan till fastighet, varmed sammanföring må äga rum, och å andra sidan till fastighet, varmed sammanföring ej må ske, eller till samfälld eller i bihang C till fastighetsregister för stad redovisad mark, skall vägen till hela sin bredd sammanföras med förstnämnda fastighet.

5 §.

Väg, som ingår i tomtindelning, må ej sammanföras i vidare mån än såvitt tomtindelningens genomförande därigenom främjas. I övrigt skall vad i 19 kap. 13 § lagen om delning av jord å landet är stadgat i fråga om avstyckning äga motsvarande tillämpning beträffande sammanföring.

6 §.

För väg, som sammanföres, skall till dess ägare, där han det yrkar, utgå ersättning med skäligt belopp.

7 §.

Fråga om rätt till sammanföring samt om den ersättning, som därvid bör utgå, avgöres vid förrättning i den ordning nedan stadgas.

8 §.

Behörig att påkalla förrättning, som avses i denna lag, vare ägare av fastighet, med vilken väg må sammanföras.

9 §.

Ansökan om sammanföring göres skriftligen hos överlantmätaren.

I ansökningen böra så fullständigt som möjligt uppgivas såväl de fastigheter, vilka äga del i vägen, som de vilka gränsa till denna ävensom ägares namn och postadresser. Är fråga om väg, som varit allmän, skall ansökningen tillika innehålla upplysning härom.

Vid ansökningen skall fogas, där vägen är belägen inom område för vilket föres jordregister, av lantmätare utfärdat bevis angående vid vilken förrättning vägen blivit undantagen eller lämnad oskiftad, eller, där vägen är belägen inom stad eller samhälle för vilket föres fastighetsregister såsom för stad, utdrag beträffande vägen av bihang B till fastighetsregistret.

10 §.

Att verkställa förrättning enligt denna lag skall förordnas lantmätare eller, där fråga är om väg i stad eller samhälle för vilket föres fastighetsregister såsom för stad, den som jämlikt lagen om fastighetsbildning i stad är på grund av tjänst eller förordnande behörig att förrätta avstyckningar i staden eller samhället.

Skall förrättningsakten redovisas till byggnadsnämnd, åligger det överlantmätaren att om förordnandet underrätta nämnden.

11 §.

Innan förrättning äger rum, åligger det förrättningsmannen att om tid och ställe för första sammanträdet utfärda kungörelse, som sist trettio dagar därförut skall uppläsa i kyrkan för den eller de församlingar, där vägen och de fastigheter som beröras av förrättningen äro belägna.

Finnes för den samfälliga vägen känd styrelse eller annan, som är satt att den förvalta, skall förrättningsmannen minst trettio dagar före sammanträdet med posten avsända underrättelse om sammanträdet till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att underrättelsen tillställas någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kändedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare, skall underrättelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig. Delgives underrättelse på sätt, som sist nämnts, skall uppgift om vilken delägare underrättelsen tillställts intagas i kungörelsen om förrättningen, och

skall kungörelsen anslås i socken- eller rådstugan eller å annan lämplig plats inom kommunen.

I kungörelsen och underrättelsen böra uppgivas den väg som ansökningen avser, den förrättning vid vilken vägen undantagits eller lämnats oskiftad samt i tillgängliga handlingar angivna delägare i vägen ävensom sökandens namn och den honom tillhöriga fastighet, med vilken vägen avsetts skola sammanföras. Därjämte skall erinras därom att annan ägare av vägen angränsande fastighet än sökanden må vid förrättningen framställa yrkande om sammanföring på sätt i 14 § sägs. I kungörelsen och underrättelsen skall tillika intagas erinran om vad delägare i vägen enligt 17 § har att iakttaga vid framställande av ersättningsanspråk.

Det åligger förrättningsmannen tillika att inom trettio dagar före första förrättningsammansamträdet om tid och ställe för sammanträdet särskilt underrätta sökanden samt, där vägen endast å ena sidan gränsar till sökandens fastighet samt å andra sidan till annan tillhörig fastighet, med vilken sammanföring må ske, jämväl ägaren av sistnämnda fastighet. Är fråga om väg, som varit allmän, skall underrättelse därjämte tillställas den myndighet under vars förvaltning vägen står.

12 §.

Angår förrättningen fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, skall förrättningsmannen ofördröjligen om förrättningen underrätta länsstyrelsen; och skola i övrigt föreskrifterna i 3 kap. 2 § lagen om delning av jord å landet åga motsvarande tillämpning.

Är vägen belägen i stad eller samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, eller inom område å landet, för vilket fastställts byggnadsplan eller utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag fastställts stadsplan eller meddelats särskilda föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande, har förrättningsmannen att minst fjorton dagar förut om tid och ställe för första sammanträdet underrätta byggnadsnämnden eller sakkunnig enligt 101 § byggnadsstadgan.

13 §.

I fråga om förrättningen skola de i 2 och 3 kap. lagen om delning av jord å landet meddelade föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse, där icke i denna lag är annorlunda stadgat.

14 §.

Är fråga om sammanföring väckt och vill annan ägare av vägen angränsande fastighet än sökanden jämväl begära sammanföring, framställa yrkande härom senast vid första sammanträdet, vid äventyr att yrkandet icke upptages till prövning.

Finner förrättningsmannen att sådant yrkande lämpligen bör prövas vid förrättningen, skall denna uppskjutas i avvidan på fullgörande av vad i 9—12 §§ är stadgat.

15 §.

Uteblir sökanden utan anmält laga förfall från första sammanträdet, inställes förrättningen; och ersätte sökanden alla i ärendet uppkomna kostnader. Annan sakägares utevaro från lagligen kungjord förrättning vare ej hinder för dess företagande.

16 §.

Menar någon att han har nytta av att vägen bibehålles och vill han förty bestrida sammanföringen, skall bestridandet för att vinna beaktande framställas vid första sammanträdet.

17 §.

Vill delägare i vägen göra anspråk på ersättning enligt 6 §, har han att därom senast vid första sammanträdet framställa yrkande, vid äventyr att om detta underlåtes någon ersättning till honom icke utgår.

18 §.

Möter ej hinder mot sammanföring, skall förrättningsmannen, i den omfattning som prövas nödig för bestämmande av begärd ersättning, utreda och i protokollet anteckna vilka fastigheter som äga del i vägen, den andel som tillkommer en var av dem samt fastigheternas ägare.

19 §.

Yppas tvist om delaktighet i vägen och är frågan av betydelse för förrättningens behöriga verkställande, skall tvisten underställas ägodelningsrättens prövning; och vile emellertid förrättningen.

Skall underställning ske, insände förrättningsmannen skyndsamt handlingarna till ägodelningsdomaren; och gälle i övrigt beträffande förfarandet vad i 21 kap. lagen om delning av jord å landet är stadgat rörande fråga, som skall underställas ägodelningsrätts prövning.

20 §.

Bestämmande av gräns för vägen skall ej äga rum med mindre förrättningsmannen det aktar nödigt. Därvid förfares på sätt stadgas om gränsbestämning i samband med avstyckning. I avbidan på gränsbestämnings företagande och fastställelse vile förrättningen. Kostnad för gränsbestämning skall av sökanden förskottsvis gäldas.

21 §.

Ingår vägen enligt fastställd tomtindelning i tomt och har mätning av denna icke ägt rum på sätt stadgas i 2 kap. lagen om fastighetsbildning i stad, skall byggnadsnämnden på framställning av tomtägaren förordna om sådan åtgärd; och vile emellertid förrättningen. Är fråga väckt om ändring i tomtindelningen, skall förrättningen ock vila till dess frågan slutligen prövats.

22 §.

Förrättningsmannen åligger att upprätta karta och beskrivning över den väg, som skall sammanföras; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad om karta och beskrivning vid avstyckning är stadgat.

23 §.

Efter överläggning med sakägarna varde saken av förrättningsmannen prövad jämlikt de i denna lag stadgade grunder; och skall därefter för sakägarna framläggas skriftligt utlåtande i saken.

Utlåtandet skall innehålla:

uppgift med hänvisning till karta och beskrivning om arealen av väg-område som skall sammanföras och fastighet varmed detta skall ske;

beloppet av den ersättning som skall utgå till ersättningsberättigad fastighetsägare;

erinran om den i 32 § föreskrivna tid inom vilken ersättningen skall gäldas; samt

beslut angående fördelning av kostnaden för förrättningen och i samband därmed verkställd gränsbestämning.

24 §.

Förrättningsmannen skall, där så finnes nödigt, å marken utstaka samt, på sätt särskilt är föreskrivet, utmärka genom förrättningen tillkomna ägo-gränser.

25 §.

Förrättningen skall avslutas med tillkännagivande vad sakägare, som är missnöjd med förrättningen, har att enligt 26 § iakttaga vid fullföljd av talan mot förrättningen.

Avskrift av förrättningshandlingarna skall vid förrättningens avslutande eller sist inom femton dagar därefter mot bevis, som bifogas konceptakten, överlämnas till fastighetsägare, med vars fastighet vägmark sammanförts och vilken av sakägarna eller, om dessa ej äro ense, av förrättningsmannen därtill utsetts; och skola handlingarna vara hos den sålunda utsedde tillgängliga för en var, som åstundar att dem granska eller avskriva. Då förrättningshandlingarna utgivas efter avslutningssammanträdet, må tillståndet ske med posten eller genom utmätningssmannen i orten.

26 §.

Är sakägare missnöjd med förrättningen, äge däremot fullfölja talan hos ägodelningsrätten genom besvär, som skola vara ägodelningsdomaren till handa senast å trettionde dagen från det förrättningen förklarats avslutad.

Rätt att anföra besvär tillkommer, där fråga är om väg i stad eller samhälle å landet där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, jämväl byggnadsnämnden eller sakkunnig enligt 101 § byggnadsstadgan.

Fullföljes talan mot förrättningen, förelägge ägodelningsdomaren förrättningsmannen att inom viss tid insända handlingarna i målet. I fråga om förfarandet i mål, som här avses, samt talan mot däri meddelat beslut gälle vad angående klagan över avslutat laga skifte är stadgat.

27 §.

Sedan beslut om sammanföring vunnit laga kraft, må talan om bättre rätt till den väg som varit föremål för förrättningen ej föras.

28 §.

Sedan förrättningen eller, i anledning av anförda besvär, av domstol meddelat utslag vunnit laga kraft, skall förrättningsmannen ofördröjligen insända konceptakten jämte vederbörligt laga kraft bevis till registerföraren.

29 §.

Efter det erforderliga anteckningar skett i vederbörligt fastighetsregister, har registerföraren att om den verkställda registreringen och dagen därför åteckna konceptakten och förrättningskartan bevis samt därefter skyndsamt återställa handlingarna till förrättningsmannen.

30 §.

Förrättningsmannen vare skyldig att inom fyrtiofem dagar från det sammanföringen registrerats till vederbörande sakägare emot stadgad lösen utlämna ett exemplar av kartan, försett med avskrift av konceptkartan åtecknat registreringsbevis; och skall i fråga om utlämnandet gälla vad i 25 § stadgas för det fall att förrättningshandlingarna ej utlämnas vid avslutningssammanträdet.

31 §.

Kostnad för förrättningen skall, där vägen sammanförts med allenast en fastighet, gäldas av ägaren av denna men eljest fördelas mellan fastighetsägarna i förhållande till den nytta en var av dem haft av sammanföringen.

Har i samband med förrättningen företagits gränsbestämning, vare ägare till fastighet, med vilken vägmark sammanförts, skyldig återgälda av sökanden förskjuten kostnad för gränsbestämningen i den omfattning, som prövas skäligen.

32 §.

Löseskilling, som fastighetsägare ålagts utgiva för vägmark, skall till ersättningstagaren gäldas inom nittio dagar efter det sammanföringen registrerats i fastighetsregistret.

33 §.

Då i fastighetsregistret anteckning verkställts angående förrättning enligt denna lag, skall den väg, som förrättningen avsett, anses ingå i den fastighet varmed vägen sammanförts.

Väg, som sammanförts, vare fri från ansvar för in-teckning eller tunga, som tidigare åvilat den; och skall vägen för framtiden svara för enahanda in-teckning eller tunga som fastighet, med vilken sammanföring skett.

34 §.

Vad i denna lag är stadgat om väg skall äga motsvarande tillämpning beträffande samfällt dike, som blivit onyttigt för sitt ändamål eller för annat gemensamt behov.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

2:o) L a g

om säkerhet för utbekommande av ersättning enligt lagen om sammanföring med fastighet av väg m. m.

Härigenom förordnas som följer:

Har vid förrättning enligt lagen om sammanföring med fastighet av väg m. m. blivit bestämt, att ersättning jämlikt 6 § sagda lag skall gäldas av ägare till fastighet, äge ersättningstagaren där hans fordran ej stått inne längre än ett år efter förfallodagen, att ur fastigheten, ändå att den kommit i annans hand, njuta betalning med enahanda förmånsrätt, som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 16 januari 1952.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden EKBERG,
STRANDBERG,
LJUNGGREN,
regeringsrådet BJÖRKHOLM.

Enligt lagrådet den 8 december 1951 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 9 november 1951, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.; samt

2) lag angående säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av e. o. hovrättsassessorn O. Petrén.

Förslagen föranledde följande yttranden.

Förslaget till lag om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.

1 §.

Lagrådet:

Jämlikt 1 § andra stycket skall vad i lagen stadgas om vägmark äga motsvarande tillämpning på mark avsedd till avloppsdike ävensom på naturligt vattendrag. Detta överensstämmer i sak helt med vad fastighetsbildningssakkunniga föreslagit. I 1938 års lagförslag däremot hänförde sig motsvarande bestämmelse allenast till dike. I några av yttrandena över sistnämnda förslag uttalades den meningen att åt föreskriften skulle givas en något ökad räckvidd. Sålunda ansågo länsstyrelsen och överlantmätaren i Gävleborgs län, att lagen borde erhålla tillämpning också beträffande bäck, å eller annat vattendrag, som igenfyllts eller torrlagts. Överlantmätaren i Malmöhus län framhöll, att begreppet dike icke definierats och att

övergångsformer finnes, exempelvis kanaler, bäckar, åar, vattningar, dammar och sjöar. I anslutning till dessa uttalanden anförde de sakkunniga, att möjlighet borde erbjudas att utnyttja det föreslagna förfarandet icke blott beträffande dike utan även i fråga om naturligt vattendrag. Såväl dike eller kanal som en i huvudsak torrlagd å- eller bäckfåra borde sålunda kunna bli föremål för sammanföring.

Av det föregående torde framgå, att med ifrågavarande stadgande åsyftas allenast mindre vattendrag. Denna begränsning har emellertid icke kommit till uttryck i lagtexten och följer ej heller av det i 3 § angivna villkoret, att område för att kunna sammanföras med fastighet skall vara onyttigt för delägarna. Så som detta villkor närmare utformats innefattar det i många fall icke hinder mot lagens tillämpning å vattendrag, exempelvis forsar, med stort ekonomiskt värde. Att i dylika fall sammanföring icke bör kunna ske synes uppenbart. Med hänsyn härtill torde det vara erforderligt, att i förevarande stadgande uttrycket »naturligt vattendrag» ersättes av ett uttryck med mera begränsad räckvidd, förslagsvis »bäck och annat dylikt mindre vattendrag». Förutom bäckar och mindre åar böra även dammar, tjärnar och andra mindre vattenområden med stillastående vatten kunna bli föremål för sammanföring. Det vill synas som om det av lagrådet föreslagna uttrycket »mindre vattendrag» icke i förevarande sammanhang behöver tolkas så snävt, att det inbegriper endast områden med rinnande vatten. Skulle emellertid tvekan härutinnan kunna uppkomma, torde uttrycket »mindre vattenområde» kunna användas i stället. För övrigt må påpekas, att de stillastående vatten som åsyftas i många fall genomrinnas av bäckar och åar och att det ofta är svårt att draga en skarp gräns mellan vad som skall anses som rinnande och som stillastående vatten.

3 §.

Lagrådet:

I fråga om mark avsedd till avloppsdike ha fastighetsbildnings-sakkunniga anført, att samfälligheter, som undantagits för torrläggningssändamål, ofta bleve genom omläggning av dikessystem eller genom ny dikning onyttiga för såväl avsett ändamål som annan gemensam användning samt att beträffande sådana samfälligheter förelåge samma behov av sammanföring eller inlösen som beträffande väg. Vad angår frågan huruvida samfällid mark, som ursprungligen avsatts till ett öppet dike, kan anses nyttig, då diket ersatts av täckta ledningar, ha de sakkunniga anført följande. Huru ofta underhållsarbeten behöfve utföras vore beroende av anläggningens beskaffenhet. Det torde emellertid regelmässigt förflyta avsevärd tid — kanske 30, 40 eller 50 år — innan reparationer behöfve utföras. Tydligt dede det sig då ur praktisk synpunkt synnerligen önskvärdt, att sammanföring kunde tillåtas i de nu åsyftade fallen. Hade anläggningen utförts efter synförrättning enligt vattenlagen, innefattade bestämmelserna i 7 kap. sagda lag även rätt för torrläggningssamfälligheten att hålla anläggningen i stånd oberoende av markägarens samtycke. I sådana fall, ävensom då rätten att

utföra underhållsarbeten på annat sätt blivit säkerställd, borde enligt de sakkunnigas uppfattning hinder för sammanföring icke anses föreligga.

I anledning av de sakkunnigas sistnämnda uttalande har departementschefen framhållit, att det för sammanföring naturligen även måste krävas att densamma icke medförde, att förutsättningarna för någon delägare att erhålla avlopp för vatten från hans fastighet rubbades.

Lagrådet anser sig böra understryka vad de sakkunniga och departementschefen sålunda anfört och vill dessutom betona att, därest ett samfällt dike alltjämt skall användas av någon delägare däri, det måste anses stå i strid mot lagens grunder, att tillstånd till sammanföring gives, såvida icke ägaren till den fastighet, med vilken sammanföring skall ske, lämnat nämnde delägare sådant medgivande att använda dikesmarken som kan intecknas. Någon möjlighet att vid förrättningen bilda servitut lärer nämligen icke finnas.

Enligt första stycket andra punkten i förevarande paragraf må, om vägmarken gränsar till område, vilket utgör gemensam ägolott för två eller flera fastigheter eller avsatts till gemensamhetsskog eller vid lantmäterier eller mättningsförrättning lämnats oskiftat utan att hava undantagits för gemensamt ändamål, sammanföring ske med de fastigheter, som äga del i området. Uppenbart är, att vägmarken härvid ej skall uppdelas mellan dessa fastigheter utan ingå i det samfällda området. Vad sålunda åsyftas skulle måhända komma till tydligare uttryck i lagtexten, om där stadgades, att vägmarken må odelad sammanföras med de fastigheter, som äga del i området.

4 §.

Lagrådet:

Lagförslaget innebär bland annat, att då beslut om sammanföring eller inlösen vunnit laga kraft, den vägmärk, som avses i beslutet, skall vid sammanföring ingå i den eller de fastigheter, med vilka den sammanförts, och vid inlösen anses såsom avstyckad fastighet. I båda fallen skall marken därefter vara fri från all rätt, som dittills besvärat densamma, och sådan rätt skall orubbad gälla i återstoden av besvärad egendom. Belastas de fastigheter, till vilka vägmarken förut hörde, av servitut, skulle alltså detta enligt nämnda regel komma att upphöra beträffande vägmarken, så snart sammanföring eller inlösen fullbordats. Mot en sådan ordning är intet att invända, såvitt servitutet redan tidigare var onyttigt eller det eljest är utan egentlig betydelse för servitutshavaren, att marken undantages från servitutets utövning, men betänkligheter möta mot att tillåta ett sådant ingrepp i servitutshavarens rätt, därest förfång därigenom tillskyndas honom och han ej samtycker till åtgärden. Detta kan framför allt inträffa i sådana fall, då servitutets begagnande är lokaliserat just till den ifrågavarande marken såsom vid servitut, innebärande rätt att använda marken till utfartsväg för viss fastighet eller att hålla en kraft- eller avloppsledning på området eller att där hämta vatten. Nämnda förhållande har också beaktats under förarbetena

till förslaget. Fastighetsbildningssakkunniga ha sålunda framhållit, att ett dylikt förhållande måste betraktas såsom ett uttryck för att behov av gemensam användning av marken kunde föreligga och medföra att förrättningsmannen ägnade denna fråga särskild uppmärksamhet. Förslagets mening får därför antagas vara, att sammanföring icke bör tillåtas, därest servitutshavares rätt ej kan på annat sätt tillvaratagas, exempelvis genom förflyttning av servitutet eller därigenom att ägaren till den fastighet, med vilken marken sammanföres, ikläder sig ansvar för servitutet på sådant sätt, att in-teckning till säkerhet för servitutets bestånd kan meddelas i hans fastighet. Detta förutsätter emellertid en så extensiv tolkning av bestämmelsen i 3 § första stycket, att den näppeligen är försvarlig. Bevarandet av ett vägmarken belastande servitut, då dess utövning äventyras genom en sammanföring, kan nämligen icke gärna betraktas såsom en omständighet, som gör marken erforderlig för ett delägarnas gemensamma behov. Så kan svårigen anses vara fallet exempelvis i fråga om ett väg- eller dikesservitut, som tillförsäkrats ett hemman i annat skifteslag, eller ett till förmån för en främmande fastighet gällande servitut att hålla kraftledning på marken. Att sammanföring eller inlösen, som skulle lända till förfång för innehavare av servitut, icke får genomföras utan dennes samtycke synes dessutom vara en så betydelsefull grundsats, att den bör komma till klart uttryck i lagen.

För jämförelse vill lagrådet hänvisa till bestämmelsen i 3 § tredje stycket lagen den 25 juni 1909 angående naturminnesmärkens fredande. Här stadgas huvudsakligen, att ansökning om fridlysning av visst område icke må beviljas mot bestridande av någon, vilken visar sannolika skäl, att han å den fastighet, vartill området hör, äger nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik rätt, som uppkommit före ansökningens ingivande och genom fridlysningsåtgärden skulle lida intrång, utan så är att detta intrång är att anse såsom oväsentligt.

Lagstiftaren har alltså funnit nödigt att, då fråga är om fridlysning till skydd för naturminnesmärken, beakta den rätt, som kan tillkomma icke blott innehavare av servitut utan jämväl andra rättsägare i avseende å den fastighet, som beröres av åtgärden. Det skulle måhända kunna förefalla som om en liknande bestämmelse borde upptagas i förevarande lagförslag. Uteslutet är nämligen ej, att en sammanföring eller en inlösen av mark, varom här är fråga, kan lända till förfång för annan rättsägare än servitutshavare. Särskilt är härvid att uppmärksamma den rätt, som en nyttjanderättshavare kan äga till marken. Det är sålunda tänkbart, att en arrendator av samfällid mark använder en vattensamling å det område, som man avser att sammanföra med en angränsande fastighet eller inlösa, till vattning av betande kreatur. Genom sammanföringen eller inlösningen kommer området att avskiljas från arrendet, vilket fördyrar jordbruksdriften för honom. Emellertid torde man vara befogad att antaga, att dylika fall äro mycket sällsynta och att det allenast undantagsvis kan inträffa, att en sammanföringsförrättning kommer att medföra förfång för annan rättsägare än servitutshavare. Vad beträffar dessa undantagsfall lär man kunna utgå från

att merendels behov av området för gemensam användning kan anses föreligga och hinder mot sammanföring eller inlösen följaktligen av denna anledning skall möta. Dessutom är att märka, att vid lantmäteriförrättning i allmänhet som regel gäller, att — förutom jordägare och vissa med dem jämställda besittningshavare — allenast servitutshavare äro att betrakta som sakägare. Nyttjanderättshavares rätt tillgodoses i viss mån på annat sätt. Vad angår arrende stadgas sålunda i 2 kap. 27 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom, att därest den upplåtna fastighetens ägor till omfång eller läge genom lantmäteriförrättning så ändras, att avkomsten och nyttan därav förringas för arrendatorn, denne äger rätt till skäligen nedsättning av arrendeavgiften och under vissa betingelser är berättigad att uppsäga avtalet. Enär denna regel får anses vara uttryck för en allmän princip, lärer densamma analogivis äga tillämpning jämväl å andra nyttjanderättsavtal. Vid nu angivna förhållanden finner lagrådet, att särskilt skydd i detta sammanhang icke erfordras för andra rättsägare än servitutshavare.

Den bestämmelse, som i nu berört hänseende är behöfvlig, kan, såvitt fråga är om sammanföring, lämpligen upptagas såsom ett andra stycke i förevarande paragraf och förslagsvis erhålla den lydelsen, att därest vägmarken besväras av servitut, sammanföring ej må äga rum, med mindre innehavaren av servitutet lämnar medgivande därtill eller det är uppenbart, att sammanföringen icke kan lända till förfång för den fastighet, till vars förmån servitutet gäller. Tydligt är, att servitutet måste ha uppkommit, innan ansökning om sammanföring göres. Även utan uttryckligt stadgande torde sålunda vara klart, att ett servitut, som tillskapats senare, icke utgör hinder mot sådan åtgärd.

Införes i förslaget en bestämmelse av nu antytt innehåll i fråga om sammanföring, lärer densamma komma att gälla även vid inlösen på grund av den i 20 § intagna föreskriften därom, att vad i lagen är stadgat om sammanföring skall i tillämpliga delar gälla i fråga om inlösen.

5 §.

Lagrådet:

Andra stycket innehåller bestämmelser om vem som skall verkställa sammanföringsförrättning. Vad angår vägmark i stad eller i samhälle eller annan ort på landet, där fastighetsregister såsom för stad skall föras, lärer stadgandet vara så att förstå, att förrättningsman kan endast den vara, som på grund av tjänst eller förordande är behörig att där förrätta avstyckningar. Då bestämmelsen, sådan den är avfattad, icke torde utesluta en annan tolkning, nämligen att även vederbörande distriktslantmätare kan vara förrättningsman i nämnda fall, synes för undvikande av missförstånd lagrummet böra något omformuleras.

Enligt tredje stycket bör i den skriftliga ansökningen om förrättning angivas den vägmark, om vars sammanföring är fråga. Däremot saknas föreskrift om att sökandens fastighet bör uppgivas. Visserligen torde det ligga i sakens natur att så sker, men då lagen i hithörande delar lämnar utförliga

regler, synes bestämmelse i berörda hänseende böra inryckas i lagrummet. Det må i detta sammanhang påpekas, att enligt 6 § andra stycket i det remitterade förslaget i kungörelse och kallelse bör angivas, bland annat, den fastighet med vilken vägmarken enligt ansökningen skall sammanföras. Då uppgift såväl om vägmarken som om sökandens fastighet oundgängligen erfordras samt utan svårighet kan lämnas av sökanden, bör vid avfattandet på denna punkt av föreskrifterna om ansökningens innehåll ordet »skola» användas i stället för ordet »böra».

Beaktas lagrådets anmärkning vid 4 §, blir servitutshavare, vilkens rätt är beroende av sammanföring eller inlösen, att anse såsom sakägare vid förrättningen. I likhet med vad jämlikt 2 kap. 3 § jorddelningslagen är stadgat beträffande ansökan om laga skifte synes därför föreskrift böra meddelas därom, att ansökan om förrättning, som i förslaget avses, bör innehålla uppgift om sådan servitutshavare jämte hans adress.

6 §.

Lagrådet:

Förevarande paragraf innehåller regler om kungörelse om sammanföringsförrättning samt om kallelse till och underrättelse om sådan förrättning. Förslaget skiljer mellan kallelser, som behandlas i de två första styckena, och särskilda underrättelser, varom föreskrifter meddelas i tredje stycket. Kallelse skall tillställas ägare till fastighet, som har del i samfälligheten, eller ledamot av styrelse för eller förvaltare av samfälligheten, medan sökanden och andra, som ha intresse av förrättningen, skola erhålla underrättelse därom.

Den gränsdragning, som sålunda skett mellan kallelse och särskild underrättelse, synes emellertid icke vara riktig. Kallelse har karaktär av anmaning till inställelse vid förrättningen och bör riktas till envar, som vid denna intager ställning av sakägare. Särskild underrättelse däremot utgör allenast ett meddelande om tid och ställe för förrättningen och bör sändas till annan, som kan ha intresse av förrättningen, vanligen myndighet. Denna skillnad framträder i bestämmelserna i 7 § sista stycket av förslaget. Där stadgas nämligen, att därest samtliga sakägare infinna sig, förrättningen må företagas utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 6 § sägs. Bestämmelserna i 3 kap. 1—3 §§ jorddelningslagen samt 25 och 27 §§ lagen om enskilda vägar kunna tjäna till jämförelse.

I enlighet med vad sålunda anförts bör den ändringen vidtagas i förslaget, att kallelse skall tillställas — förutom ägare till fastighet, som har del i samfälligheten, eller representant för denna i enlighet med vad första stycket innehåller — jämväl dels sökanden, dels ägaren av annan fastighet än sökandens, därest fastigheten angränsar den med ansökningen avsedda vägmarken, dels ock ägaren av fastighet, som gränsar till annan än i ansökningen avsedd del av samfälligheten, därest förrättningsmannen avser att väcka fråga om delens sammanföring med fastigheten. Bifalles vad lag-

rådet hemställt vid 4 §, torde vidare böra upptagas en föreskrift, att kallelser skola avsändas jämväl till de i ansökningen uppgivna eller för förrättningsmannen eljest kända innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen. Överensstämmelse skulle därigenom vinnas med motsvarande bestämmelser i fråga om kallelse till sammanträde för laga skifte.

De föreskrifter, varom nu förmåls, kunna lämpligen inrymmas i ett nytt andra stycke. Såsom ett tredje stycke torde vid sådant förhållande böra upptagas bestämmelserna i förslagets andra stycke, varvid i lagtexten tillika bör angivas, att kallelse till ägare av fastighet, vilken beröres av fråga om sammanföring som förrättningsmannen avser att väcka, skall innehålla meddelande härom.

Av det i förslaget upptagna tredje stycket synas — såsom ett nytt fjärde stycke — böra i huvudsak bibehållas föreskrifterna att särskild underrättelse om tid och ställe för första sammanträdet minst fjorton dagar förut skall, under vissa i lagtexten närmare angivna förutsättningar, av förrättningsmannen avsändas till väghållaren och byggnadsnämnden. Då det i fråga om mark, som tidigare ingått men ej längre ingår i allmän väg, icke numera finnes någon väghållare, synes dock i förtydligande syfte till ordet »väghållaren» böra fogas orden »i orten». Här åsyftas då kronan eller stad eller ock, efter Konungens förordnande, köping eller annat samhälle, för vilket byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning.

9 §.

Lagrådet:

I första stycket stadgas, att om samfälligheten gränsar förutom till sökandens fastighet jämväl till annan fastighet och denna fastighets ägare senast vid första sammanträdet begär sammanföring, frågan härom må omedelbart prövas vid förrättningen. Då emellertid samfälligheten kan omfatta förutom den ifrågavarande vägmarken även annan mark, synes bestämmelsen lämpligen böra jämkas på så sätt, att ordet »samfälligheten» ersättes med uttrycket »i samfälligheten ingående vägmark».

Förrättningsmannen har enligt förslaget fått befogenhet att under vissa förutsättningar på eget initiativ tvångsvis genomföra sammanföring i större omfattning än som föranledes av framställda yrkanden. Denna befogenhet omfattar *dels* sammanföring med fastighet, vars ägare begärt sådan åtgärd, av större del av den i samfälligheten ingående vägmarken än som avses i yrkandet *dels ock* sammanföring av vägmark från samfälligheten med fastighet, vars ägare icke alls framställt begäran om sammanföring. Grunden till dessa stadganden är, att man velat främja en lämplig fastighetsindelning och förebygga den olägenheten i fråga om fastighetsredovisningen och därmed sammanhängande förhållanden, som skulle uppkomma om spridda delar av onyttig vägmark sammanfördes med angränsande fastigheter, medan däremellan liggande stycken av sådan mark förbleve samfällda.

Vad beträffar den första delen av initiativrätten möta inga egentliga betänkligheter, såvitt densamma, såsom departementschefen utvecklat, utövas med tillbörlig aktsamhet, så att förrättningen icke utsträckes att omfatta stora delar av samfälligheten, som vederbörande ej önskar inlösa. Det kan ej anses stå i strid med vedertagna rättsprinciper att den, som påkallar åtgärd av förevarande slag, får finna sig i de mindre jämkningar av gränserna för det önskade området, som erfordras med hänsyn till en ändamålsenlig fastighetsindelning. Härutinnan kan hänvisas till bestämmelsen i 8 § tredje stycket ensittarlagen.

I fråga om förrättningsmannens befogenhet att sammanföra mark med fastighet, vars ägare icke önskar förvärva någon del av samfälligheten, ställer sig däremot saken mera tveksam. Då emellertid både den ersättning för marken, som fastighetsägaren kan komma att få erlægga, och beloppet av den på honom belöpande delen av förrättningskostnaden i regel torde bli förhållandevis obetydliga, anser sig lagrådet kunna godtaga förslaget, dock med de begränsningar som i det följande beröras. Lagrådet vill emellertid understryka angelägenheten av att förrättningsmannen utövar sin ifrågasvarande befogenhet med varsamhet och alltså endast såvida betydande fördelar stå att vinna genom sammanföringens utsträckning utöver vad någon sakägare yrkat. Enligt förslaget må sådan sammanföring ske endast såframt densamma ej länder till skada för ägaren. Då åt ordet »skada» här torde böra givas en räckvidd, som går längre än vad man vanligen inlägger däri, vill lagrådet föreslå, att det utbytes mot ordet »olägenhet».

Vad förut sagts därom, att för vägmark utgående ersättning kan väntas i regel uppgå till ett jämförelsevis obetydligt belopp, äger icke tillämpning på tomtindelad mark. Det värde, som även ett mindre område sådan mark representerar, torde ofta belöpa sig till ett icke ringa belopp. Redan av denna anledning kan ifrågasättas skäligheten av att tvångsvis verkställa sammanföring. Härtill kommer emellertid ett annat viktigt skäl, nämligen att förslaget i denna del icke står i god överensstämmelse med vad som enligt byggnadslagen gäller för det fall, att enligt tomtindelning särskilda delar av tomt äro i olika ägares hand. Någon skyldighet föreligger nämligen icke för någon av delägarna i tomten att lösa den eller de delar därav, som ägas av annan. Frågan har i stället lösts så, att rätt till inlösen tillerkänts delägare med företrädesrätt för ägaren av den värdefullaste tomt delen samt, om ingen av delägarna inom tid, som utsatts i lagen, begagnat sig av denna rätt, samhället fått rättighet att inlösa tomten. Från dessa principer skulle enligt förslaget göras avsteg, när det gäller i tomt ingående vägmark. Genomförande av förslaget i denna del skulle alltså kunna få till följd, att regler av helt olika innehåll bleve tillämpliga i fråga om skilda delar av samma tomt. Detta synes mindre lämpligt. Det är att märka, att någon möjlighet ej finnes att genom sammanföringsinstitutet förena hela tomten i en hand, om tomten — fränsett vägmacken — äges av flera personer. Ehuru en sammanföring i sådant fall väl i viss mån skulle främja fastighetsindelningens överensstämmelse med tomtindelningen, skulle resultatet i detta avseende

dock, såsom av det sagda framgår, ofta bliva av ganska begränsad räckvidd. Med hänsyn härtill och till vad förut sagts om de sannolikt ganska höga ersättningsbeloppen synas övertvägande skäl tala för att tomtindelad mark icke må kunna sammanföras med fastighet mot ägarens vilja. Lagrådet får därför förorda ett stadgande av innehåll att sammanföring av vägmark med fastighet, vars ägare icke påkallar eller medgiver sammanföring, icke må avse mark, som ingår i tomtindelning. Denna bestämmelse torde lämpligen böra upptagas i sista stycket av förevarande paragraf. Härigenom avses naturligtvis ej att göra någon begränsning i förrättningsmanuens befogenhet att i anledning av framställt yrkande om sammanföring göra de jämkningar av gränserna för det önskade området, som betingas av en ändamålsenlig fastighetsindelning.

Därest 6 § ändras på sätt lagrådet föreslagit, måste jämkning ske i andra stycket av förevarande paragraf. Härvid kan bestämmelsen i sista punkten såsom onödig utgå.

Justitierådet Ekberg:

De i denna paragraf upptagna bestämmelserna om förrättningsmannens befogenhet att ålägga en fastighetsägare, som icke önskar förvärva någon del av samfälligheten, inlösningssskyldighet mot hans vilja väcka betänkligheter i olika hänseenden. Särskilt vill jag framhålla följande, som talar emot införandet av en sådan tvångsanslutning som den här föreslagna.

Visserligen förekomma stadganden om tvångsanslutning redan i vissa lagar, men för att ett dylikt ingrepp i den enskildes rätt skall vara försvarligt måste fordras skäl, som ur allmän synpunkt äro tungt vägande. Det synes tveksamt, huruvida sådana skäl kunna anses förefinnas uti förevarande fall. Den ifrågasatta lagstiftningens syfte, vinnandet av större reda i fastighetsredovisningen samt av lättnad i kostnad och arbete vid andra lantmåteriförrättningar, kan knappast anses vara en angelägenhet av sådan vikt, att den bör tvångsvis genomföras med uppoffringar från de enskilda fastighetsägarnas sida.

Härtill kommer, att någon större olägenhet ur allmän synpunkt icke torde vara att befara, därest sammanföringsinstitutet — fränsett förrättningsmannens befogenhet att vidtaga mindre jämkningar av gränserna för det område, som någon önskar lösa — grundas helt på frivillig anslutning från fastighetsägarnas sida. Risker att en fastighetsägare skall motsätta sig en ur fastighetsindelningssynpunkt önskvärd sammanföring lär icke vara stor, om densamma verkligen leder till nytta för honom. Skulle detta villkor ej vara fyllt, synes inlösningssskyldighet under inga förhållanden böra åläggas honom mot hans vilja.

Ehuru sålunda mycket talar för att sammanföring med fastighet, vars ägare icke påkallar eller medgiver sådan åtgärd, över huvud taget ej må äga rum, anser jag likväl — om ock med tvekan — hinder icke möta mot lagfästandet av en tvångsanslutning i den modifierade form, som lagrådet

tänkt sig. En sådan anordning kan nämligen i vissa fall vara till båtnad för det allmänna, och det torde kunna förväntas, att om de väsentliga uppmjukningar av departementsförslaget, som lagrådet förordat, genomföras och den varsamhet i tillämpningen, som departementschefen förutsätter och vars nödvändighet lagrådet ytterligare betonat, iakttages, olägenheterna för de enskilda av detta institut icke skola bliva av någon egentlig praktisk betydelse.

10 §.

Lagrådet:

Oaktat förslaget i viss mån har karaktär av expropriationslagstiftning, ha icke däri upptagits bestämmelser till skydd vare sig för innehavare av fordringsinteckning i de fastigheter, varifrån vägmarken avskiljes, eller för innehavare av nyttjanderätt eller annan särskild rätt i avseende å sådan fastighet. Mot dessa avvikelser från vad eljest är brukligt vid dylik lagstiftning är emellertid intet att erinra under förutsättning att lagrådets anmärkning vid 4 § till skydd för servitutshavare beaktas. Vad angår innehavare av penninginteckning torde det nämligen, såsom fastighetsbildningssakkunniga framhållit i sin motivering till 17 § i sakkunnigförslaget, kunna förutsättas att det praktiskt taget är utan betydelse för fordringens säkerhet, att marken frångår stamfastigheten. Av skäl, som angivits i lagrådets yttrande vid 4 §, synas stadganden om ersättning för nyttjanderättshavare eller annan liknande rättsägare för intrång icke vara erforderliga.

18 §.

Lagrådet:

Enligt bestämmelserna i 1938 års förslag skulle ett exemplar av förrättningskartan alltid utlämnas till vederbörande sakägare. I anledning härav uttalade lantmäteristyrelsen i sitt yttrande, att förrättningen utan nämnevärld olägenhet skulle kunna förbilligas genom att skyldigheten för sakägare att lösa kopia av kartan borttoges. Fastighetsbildningssakkunniga ansågo, att sakägarna i allmänhet kunde undvara kartkopia, och föreslogo därför, att karta skulle utlämnas endast om begäran därom framställts; de sakkunniga tillade emellertid, utan motivering, att sådan begäran skulle framställas »vid förrättningen». Förevarande paragraf i det remitterade förslaget innehåller ett stadgande av enahanda innehåll.

Skäl synas icke föreligga att göra förrättningsmannens skyldighet att tillställa sakägare karta beroende av att begäran därom framställs vid förrättningen, om med detta ord skall förstås förrättningssammanträde. Begränsningen i nämnda skyldighet torde böra inskränkas därtill, att framställning göres före förrättnings avslutande, vare sig det sker före, vid eller efter sammanträde. Jämkning av lagtexten härutinnan förordas därför.

19 §.

Lagrådet:

Ifrågavarande stadgande överensstämmer med fastighetsbildningssakkunnigas förslag. De sakkunniga ha i sin motivering beträffande förrättnings-

kostnadens gäldande i de fall, då fråga uppkommit om sammanföring jämväl med annan fastighet än sökandens, framhållit följande synpunkter. Därest sådan sammanföring ägde rum, borde förrättningskostnaden fördelas mellan ägarna till de fastigheter, varmed vägen sammanfördes, i förhållande till den nytta, som envar av dem hade av sammanföringen. Komme däremot i sådana fall sammanföring icke till stånd med varje fastighet, för vilken frågan väckts, syntes likväl i regel envar av dem, som framställt yrkande om sammanföring, böra deltaga i kostnaden för förrättningen efter vad i varje särskilt fall prövades skäligt. Hade förrättningsmannen väckt fråga om sammanföring med fastighet, vars ägare icke påkallat sammanföring, och hade frågan förfallit, borde däremot fastighetsägaren icke påföras någon andel i förrättningskostnaden.

Lagrådet kan i stort sett gilla de angivna riktlinjerna för gäldande av förrättningskostnaden. I nära anslutning till de huvudregler, som gälla beträffande den slutliga fördelningen av kostnader vid syneförrättning rörande torrlägningsföretag (10 kap. 80 § jämfört med 7 kap. 23 § vattenlagen), bör den ledande grundsatsen vara, att kostnaden skall bäras av den eller dem, som haft nytta av förrättningen, i förhållande till storleken av båtnaden för envar i den mån förrättningen ej fördyrats på grund av uppenbarligen obefogat yrkande från annan sakägares sida. Har sådant yrkande framställts, bör den ökning av förrättningskostnaden, som därigenom vållats, bestridas av den vållande. Den berörda principen leder till att även i andra än det av de sakkunniga omnämnda fallet, då av förrättningsmannen väckt fråga om sammanföring med fastighet, vars ägare ej påkallat sådan åtgärd, förfallit, det kan vara befogat, att en fastighetsägare icke förpliktas att deltaga i kostnadens gäldande, när vägmarken ej sammanföres med hans fastighet. Sålunda är det skäligt, att ehuru en ansökning om sammanföring icke bifalles, ersättningsskyldighet likväl icke ålägges sökanden, när mot bifall ej mött annat hinder än att det ur fastighetsindelningssynpunkt funnits lämpligare att vid förrättningen sammanföra vägmarken med annan fastighet än sökandens samt han icke obehörigen fördyrat kostnaderna för förrättningen. Detsamma gäller vid avslag på ett av annan än sökanden framställt yrkande om sammanföring.

Den avfattning, som lagtexten erhållit, är emellertid ej fullt tydlig uti ifrågavarande hänseende. Ordalagen kunna sålunda föranleda den tolkningen, att där fråga uppkommit om sammanföring jämväl med annan fastighet än sökandens, fördelning av förrättningskostnaden mellan fastighetsägarna skall ske under alla förhållanden. Ett förtydligande av lagtexten synes därför vara önskvärt. Förslagsvis kan sista ledet i bestämmelsen ersättas med föreskrift, att där fråga väckts om sammanföring jämväl med annan fastighet än sökandens, kostnaden skall gäldas av fastighetsägarna eller någon av dem efter ty prövas skäligt.

20 §.

Lagrådet:

Fastighetsbildningssakkunniga ha i sin motivering till bestämmelserna om inlösen framhållit, att kommun eller samhälle, som fått inlösa visst område, hade att söka lagfart å den inlösta vägmarken. För att underlätta för kommunen eller samhället att erhålla lagfart på området synes, i likhet med vad som skedde exempelvis vid införandet av ensittarlagen, sådant tillägg böra göras i 8 § andra stycket lagfartsförordningen, att det för lagfarts beviljande i förevarande fall ej är av nöden att med föregående fång lagfares, eller att åtkomst styrkes, på sätt i 7 § sagda förordning är föreskrivet.

Förslaget till lag angående säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Olle Lundberg.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 januari 1952.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och jordbruksdepartementen samt statsrådet Hjalmar Nilson anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 16 januari 1952 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 9 november 1951 remitterade förslagen till lag om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m. samt lag angående säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m.

Efter redogörelse för de yttranden utlåtandet innehåller anför föredraganden följande.

Lydelsen av 1 § andra stycket sammanföringslagen torde böra jämkas i enlighet med vad lagrådet i första hand föreslagit. Under det sålunda förordade uttrycket »bäck och annat dylikt mindre vattendrag» synes kunna inbegripas i varje fall mindre område med i huvudsak stillastående vatten, som genomflytes exempelvis av en bäck. Att giva stadgandet en formulering, som mera direkt tager sikte på områden med stillastående vatten, torde ej vara lämpligt med hänsyn till svårigheten att från mindre och betydelselösa stillastående vatten avgränsa större och värdefullare sådana, vilka ej böra omfattas av lagstiftningen.

Vad lagrådet anført i fråga om 3 § första stycket andra punkten torde böra beaktas genom en omformulering av lagtexten. Därjämte torde, på sätt lagrådet föreslagit, i 4 § böra intagas en uttrycklig bestämmelse till skydd för servitutshavare.

I anledning av vad lagrådet anført rörande 5 § andra stycket torde detta böra omformuleras så att det otvetydigt framgår, att behörighet att verkställa sammanföringsförrättning i fråga om vägmark i stad eller i samhälle eller annan ort på landet, där fastighetsregister såsom för stad skall föras,

tillkommer endast den som på grund av tjänst eller förordnande är behörig att där förrätta avstyckningar. Även lagrådets anmärkningar i övrigt beträffande samma paragraf böra beaktas.

Den omarbetning av 6 §, som lagrådet förordat, synes böra ske.

Den i 9 § i det remitterade förslaget upptagna möjligheten, att med fastighet sammanföra mark utan att ägaren av fastigheten det påkallar eller medgiver, är enligt förslaget begränsad till sådana fall, då sammanföringen ej länder till skada för ägaren. Lagrådet har förordat, att ordet »skada» måtte utbytas mot det mera omfattande ordet »olägenhet». Häremot har jag intet att erinra. Lagrådet har vidare hemställt om upptagande av ett stadgande av innehåll, att sammanföring av mark, som ingår i tomtindelning ej må ske mot ägarens vilja. Enligt min mening måste det visserligen anses vara obetydlig risk för att regeln om skyldighet att inlösa mark, så begränsad som förut angivits, skulle vid tillämpning på tomtindelad mark kunna leda till resultat, som vore för fastighetsägarna oskäligen. Då emellertid, såsom framgår av lagrådets yttrande, den föreslagna regeln, såvitt gäller tomtindelad mark, står i mindre god överensstämmelse med de principer, som kommit till uttryck i byggnadslagen, och då därtill kommer, att redan byggnadslagen ger möjlighet att inom tomtindelad mark få till stånd den beslutade fastighetsindelningen — låt vara att förfarandet i sådant fall är tämligen omständligt och kostsamt — finner jag mig böra i princip biträda lagrådets ståndpunkt även i detta avseende. Lagregeln bör enligt min mening utformas så, att det för sammanföring av tomtindelad mark städse fordras medgivande av ägaren till den fastighet, med vilken sammanföring skall ske. De jämkningar i övrigt som lagrådet förordat i fråga om 9 § torde böra vidtagas.

Lagrådets anmärkningar beträffande 18 och 19 §§ torde böra beaktas.

På sätt lagrådet förordat torde visst tillägg böra göras i 8 § andra stycket lagfartsförordningen för att underlätta för kommun eller samhälle att erhalla lagfart å område som inlösts enligt 20 § sammanföringslagen.

I enlighet med vad i det föregående anförts ha jämkningar vidtagits i förslaget till lag om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m. varjämte upprättats förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom. Därutöver ha i förstnämnda lagförslag vidtagits vissa smärre jämkningar av redaktionell natur. Efter den sålunda gjorda överarbetningen föreligga nu förslag till

1) *lag om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.;*

2) *lag angående säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.; samt*

3) *lag om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom.*

Föredraganden hemställer, att lagförslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Nordvall.

INNEHALLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Proposition</i>	1
<i>Lagförslag:</i>	
Lag om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m.	3
Lag angående säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om sammanföring av samfällid vägmark med angränsade fastighet m. m.	10
Lag om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom	11
<i>Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 9 november 1951</i>	12
Huvudpunkterna i de framlagda förslagen	13
Departementschefen	15
Allmän motivering s. 15. — Specialmotivering s. 19.	
Till lagrådet remitterade lagförslag	28
Bihang. Fastighetsbildningssakkunnigas promemoria	35
<i>Lagförslag</i> s. 36. — <i>Motiv</i> s. 43. — <i>Inledning</i> s. 43. — <i>Huvudpunkterna i 1938 års förslag</i> s. 47. — <i>Remissyttrandena</i> s. 49. — <i>Fastighetsbildningssakkunniga</i> s. 51. — <i>Sammanföring av andra samfälligheter än vägar och diken</i> s. 53. — <i>Sammanföring med annat än fastighet</i> s. 55. — <i>Förrättningens omfattning</i> s. 58. — <i>Sammanföring eller inlösen av vägmark inom vissa planområden</i> s. 60. — <i>Ansökan om förrättning, förordnande av förrättningsman samt kungörande av första sammanträdet</i> s. 65. — <i>Specialmotivering</i> s. 73. — <i>1938 års lagförslag</i> s. 100.	
<i>Lagrådets utlåtande</i>	106
<i>Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 18 januari 1952</i> ..	118